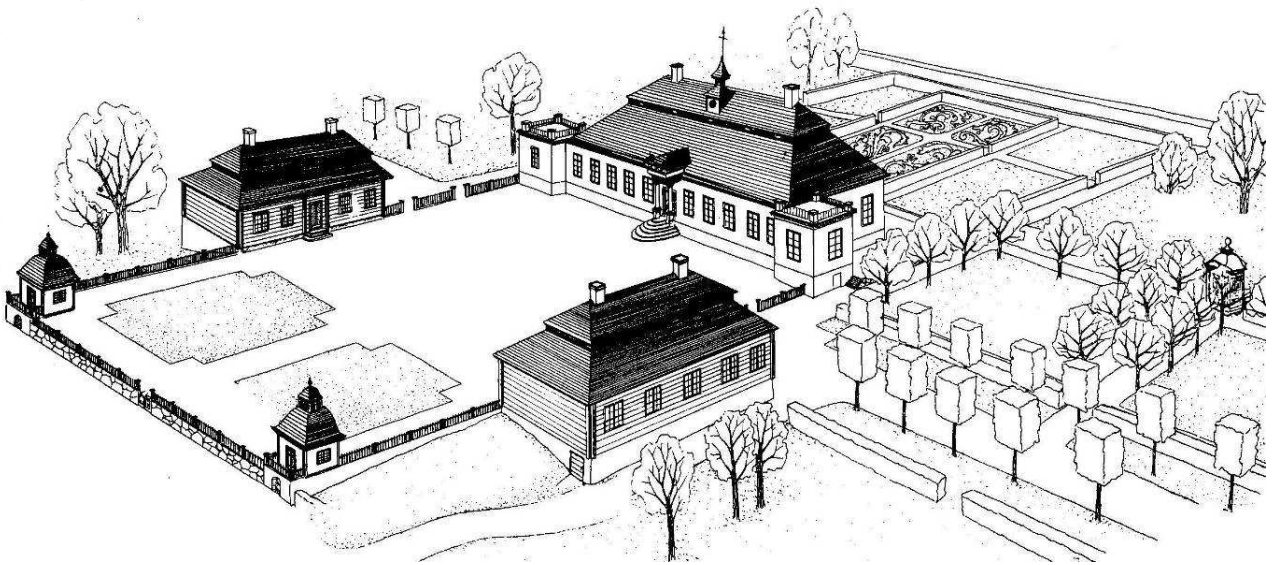

Skansens herrgård

Kulturhistorisk värdering och klassificering av Skogaholm

Marianne Strandin
Monika Fjaestad
2010

Innehållsförteckning

SKANSENS HERRGÅRD	1
MARIANNE STRANDIN	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	5
BESKRIVNING AV PROJEKTET.....	5
INTRODUKTION TILL SKOGAHOLM PÅ SKANSEN	6
BESKRIVNING AV SKANSENS HERRGÅRDS HISTORIA	7
HUVUDBYGGNADEN PÅ PLATS I NÄRKE	7
FLYGLARNA PÅ PLATS I SMÅLAND.....	9
PAVILJONGEN PÅ PLATS I ÖSTERGÖTLAND	9
BYGGNADERNA PÅ PLATS PÅ SKANSEN	9
FÖRÄNDRINGAR AV BYGGNADERNAS EXTERIÖR FRAM TILL IDAG.....	13
HEMINREDNINGENS FÖRÄNDRINGAR FRAM TILL IDAG	18
ANTIKVARISKA STÄLLNINGSTAGANDEN VID SKAPANDET AV SKANSENS HERRGÅRD	22
VAD ÄR SKOGAHOLM?	29
TOLKNING AV ANLÄGGNINGEN	29
TOLKNING AV DEN YTTRE MILJÖN	30
TOLKNING AV BYGGNADERNA	30
TOLKNING AV HEMINREDNINGEN	31
KULTURHISTORISK VÄRDERING	34
KULTURHISTORISK VÄRDERING AV ANLÄGGNINGEN SOM HELHET	34
<i>Dokumentvärden</i>	34
<i>Upplevelsevärden</i>	36
KULTURHISTORISK VÄRDERING AV DET ENSKILDA RUMMET.....	37
YTTRE MILJÖ	37
<i>Barockträdgården</i>	37
<i>Engelska parken</i>	38
<i>Köksträdgården</i>	39
<i>Körsbärs- och plommonlunden</i>	40
<i>Lindalléerna</i>	40
<i>Hägnader</i>	41
<i>Lövgångarna samt lusthuset från Bellmansgatan</i>	42
<i>Gårdsplanen</i>	43
<i>Fatburen</i>	44
<i>Dammen</i>	45
<i>Logen</i>	45
HUVUDBYGGNADEN	46
<i>Salen</i>	46
<i>Förmaket</i>	47
<i>Gula kammaren</i>	48
<i>Västra korridoren</i>	49
<i>Skänken</i>	50
<i>Kinesiska kabinettet</i>	51
<i>Presidentens förmak</i>	52
<i>Presidentens sängkammare</i>	53
<i>Förstugan</i>	55
<i>Friherrinnans sängkammare</i>	56
<i>Friherrinnans förmak</i>	57
<i>Sidopaviljong</i>	58
<i>Östra korridoren</i>	58
<i>Röda kammaren</i>	59

<i>Blå kammaren</i>	60
BIBLIOTEKSFLYGELN	62
<i>Biblioteket</i>	62
<i>Blå lärftskammaren</i>	63
<i>Porslinsköket</i>	64
<i>Grå dubbletten</i>	65
<i>Grå dubbletten - yttre gästrum</i>	65
<i>Grå dubbletten - inre gästrum</i>	65
<i>Gula dubletten</i>	66
<i>Gula dubletten - inre gästrum</i>	66
<i>Gula dubletten - yttre gästrum</i>	67
<i>Förstuga</i>	68
KÖKSFLYGELN	69
<i>Köket</i>	69
<i>Pigkammaren</i>	70
<i>Skafferi/handkammare</i>	70
<i>Husmamsellens/husjungfruns kammare</i>	71
<i>Tjänstefolkets matsal</i>	72
<i>Förstuga</i>	73
PAVILJONGEN FRÅN SÖDERKÖPING	73
ÖSTRA PAVILJONGEN, KOPIA	74
VILKEN BETYDELSE HAR SKOGAHOLM?	75
INTERNATIONELLT	75
NATIONELLT	75
PÅ SKANSEN	76
KLASSIFICERING	77
KLASSIFICERING AV ANLÄGGNINGEN	78
KLASSIFICERING PÅ RUMSNIVÅ	78
NYTTJANDEANALYS	79
NYTTJANDEANALYS	79
ÖNSKEMÅL OM BRUKANDE	79
VAD TÅL SKOGAHOLM?	79
DISKUSSION KRING TEMAN RÖRANDE AKTIVITETER	80
SLITAGE OCH STÖLDRISK	81
VISNINGSMILJÖN	81
BILAGA 1. KARTA ÖVER SKOGAHOLM MED DE OLIKA YTTRE RUMMEN MARKERADE	83
BILAGA 2. FÖRKLARING AV VÄRDERINGSMODELLEN	84
BILAGA 3. ORDLISTA (BESKRIVNING AV HUR ORDEN ANVÄNDS I DETTA ARBETE)	86
BILAGA 4. KLASSIFICERINGSdokUMENT	89
BILAGA 5. AKTIVERING – FÖRSLAG PÅ FORTSATTARbetEN I SKOGAHOLM	91
BERÄTTELSEN	91
AKTIVITETERNA	91
DISKUSSION KRING MÖJLIGA ÅTGÄRDER - YTTRE MILJÖ	91
DISKUSSION KRING MÖJLIGA ÅTGÄRDER – BYGGNADERNA	93
HUVUDBYGGNADEN	93
FLYGLARNA	93
PAVILJONGERNA	94
BILAGA 6. ÖNSKEMÅL OM NYTTJANDE. ANTECKNINGAR FRÅN SAMVERKANSGRUPPEN	96
ÖNSKEMÅL OM PEDAGOGISK VERKSAMHET I SKOGAHOLM	96
ÖNSKEMÅL FRÅN PARK O TRÄDGÅRD ANG SKOGAHOLM	98

ÖNSKEMÅL FRÅN PROGRAM OCH EVENEMANG.....	99
BILAGA 7. LISTA PÅ REFERENSMATERIAL	102

Sammanfattning

Skogaholm är en kulturhistoriskt värdefull miljö med en väldig lyskraft. Många är de besökare, kanske speciellt bland våra utländska gäster, som kommer till Skansen enkom för att besöka Skogaholm. Det Skogaholm som idag möter våra gäster framstår tyvärr i en något sorglig skepnad. I huvudsak är anläggningen stängd, miljön upplevs som kall, mörk tom och död. Både av besökare och av personal. Här finns dock en fantastisk potential, men det är också en miljö som är dyr att bemanna.

Det resultat som pilotprojektet ”Kulturhistorisk värdering och klassificering av Skogaholm” har utmynnat i ska ses som en utgångspunkt för fortsatta arbeten med att revitalisera Skogaholm. Att Skogaholm besitter höga kulturhistoriska värden bör ses som en tillgång, här finns stora möjligheter att arbeta med friluftsmuseernas särskilda förutsättningar. Det viktigaste arbete som kommer närmast är att ta fram den berättelse som vi på Skansen vill använda i vårt utåtriktade arbete med Skogaholm.

Skogaholms många rum av olika karaktär öppnar för ett differentierat nyttjande av miljön. De aktiviteter som i framtiden ska göras i Skogaholm bör samtliga utgå från den berättelse som Skansen väljer att ta fram. Oavsett om aktiviteten riktar sig till strögäster, bokade grupper, programgäster eller evenemangsgäster.

Inledning

Beskrivning av projektet

För Skansen är det ett strategiskt mål att arbeta långsiktigt med sina kulturhistoriska miljöer för att de så långt möjligt ska vara tidsbestämda och utformade utifrån dokumenterad kunskap, för att vård och användning av miljöerna ska systematiseras utifrån en klassificering av bevarandevärdet, för att förutsättningarna för bevarandet ska vara goda genom att den traditionsbundna kunskapen säkerställs och förmedlas, samt att de kulturhistoriska miljöer som är tillgängliga för gruppevenemang ska vara definierade.

Som en del i ovan beskrivna arbete startade pilotprojektet ”Kulturhistorisk värdering och klassificering av Skogaholm” den 1 oktober 2010. Arbetet har pågått i tre månader och avslutades den 31 december 2010. Syftet var att göra en kulturhistorisk värdering och klassificering av Skogaholm på rumsnivå. I projektet ingick också att göra en nyttjandeanalys med avseende på bland annat frekvens, vad tål Skogaholm och i vilken omfattning kan olika typer av aktiviteter göras i olika rum?

Projektet har beställts av chefen för Kulturhistoriska avdelningen, Cortina Lange. Styrgruppen har bestått av cheferna för Kulturhistoriska avdelningen, Byggnadsavdelningen - Martin Wulff, Park och trädgårdsavdelningen - Mats Hellqvist, samt Programavdelningen - Urban Wallin. Arbetsgruppen har bestått av en föremålsantikvarie, Monika Fjaestad, samt en byggnadsantikvarie, Marianne Strandin som båda har arbetat heltid i projektet. I arbetsgruppen har också chefen för Klädkammaren - Erik Thorell ingått, som vid samråd har bidragit med sina kunskaper om textilierna. Projektet har haft en samverkansgrupp med personal från Pedagogiska enheten, Programavdelningen samt Park och

trädgårdsavdelningen. Arbetet har följts av en referensgrupp med personer från KTH, Linnémuseet, SFV, RAÄ, Nordiska museet samt en fristående trädgårdshistoriker. Marianne Strandin har även fungerat som projektledare.

Som grund för arbetet har använts dokument rörande Skogaholm i Kulturhistoriska arkivet på Skansen, samtida beskrivningar av projektet, artiklar och årsberättelser i Fataburen 1929-1945 samt Skogaholm – gården, bruket och människorna av Mats Janson. Själva anläggningen Skogaholm har noggrant studerats. Som referensmaterial har använts litteratur om möbler, inredning o arkitektur under 1700-talet samt Victor Edmans bok ”Sjuttonhundratalet som svenskt ideal”. Som grund för den kulturhistoriska värderingen har den modell som Axel Unnerbäck beskriver i boken ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse” från 2002 använts. DIVE, en metod utarbetad av bland andra RAÄ för att sortera information vid arbete med kulturmiljöanalys, har använts som utgångspunkt för upplägget på arbetet.

Introduktion till Skogaholm på Skansen

Skansen herrgård med huvudbyggnad från Skogaholm har efter 80 år blivit sinnebild för 1700-talets hemmiljö för bruks- och lantadeln. Vid tiden för räddningsaktionen då Skogaholms huvudbyggnad flyttades till Skansen fanns fler av dessa 1700-talsmiljöer bevarade än vad det gör idag. Skansens tjänstemän hade drömt om en karolinsk herrgård med gyllenlädertapeter och tunga, mörka barockinredningar men fick en lätt, ljus, gustaviansk interiör. En liknande utveckling speglades i hemmen som vid tiden före 1920-talet hade varit tyngda av 1800-talets jugend och nationalromantik för att under 1920-talet gå mot en ljusare klassicism och vidare mot funkis med början på trettioalet. Den sociala reformationen på 1900-talet med välfärds- och bostadsbyggandet var influerat av devisen Vackrare vardagsvara. Genom skönhet till alla skulle folkets livsbetingelser förbättras. Gregor Paulsson på Nationalmuseum samlade en grupp arkitekter, formgivare och konsthantverkare för att skapa framtidens hus, möbler och heminredning för tjänste- och arbetarklassen. Dessa möbler var lätta, ljusa och utförda i inhemska material. Den enkla och värdiga gustavianska formgivningen låg som grund för det nya funktionella.

Herrgårdsinventeringen som genomfördes av Nordiska museet i början av 1900-talet kom i grevens tid. Den muntliga traditionen om förhållandena kunde då sträcka sig till 1700-talets slut. Genom all den kunskap som samlades har Skansens herrgård vuxit fram och gestaltats. Skogaholm på Skansen har haft en stor inverkan på vår bild av 1700-talet och påverkat svenska formgivare och inredare i stor grad. Det internationella intresset är omfattande för den enkla klassicism som är representerat på Skansen. En miljö som denna med så mycket jungfrulig, gustaviansk originalinredning bevarad finns inte att skåda på någon annan plats i Sverige.

Livet som det levdes under 1700-talet var inte alltid så lätt, om detta vittnar familjen Wennerstedts historia men även tjänstefolkets och bruksarbetarnas. Genom Skogaholm och dess arkiv som historiekälla finns det mycket att berätta. Barnadödlighet, potatisens undergörande verkan, kvinnor i väntans tider, krig och farsoter, resandet och alkemi för att bara nämna några ämnen som pustar upp ur arkivdammet. Det var mörkt, kallt och långtråkigt men också lekfullt, elegant och

festligt. Berättelserna väntar på att framkallas. En revitalisering av Skansens herrgård står för dörren.

Beskrivning av Skansens herrgårds historia

Huvudbyggnaden på plats i Närke

Skogaholms herrgårdsanläggning ligger i Svennevads sn, Närke, inte långt från Pålsboda i ett skog- och vattenrikt område vid en korsning mellan två gamla vägar.

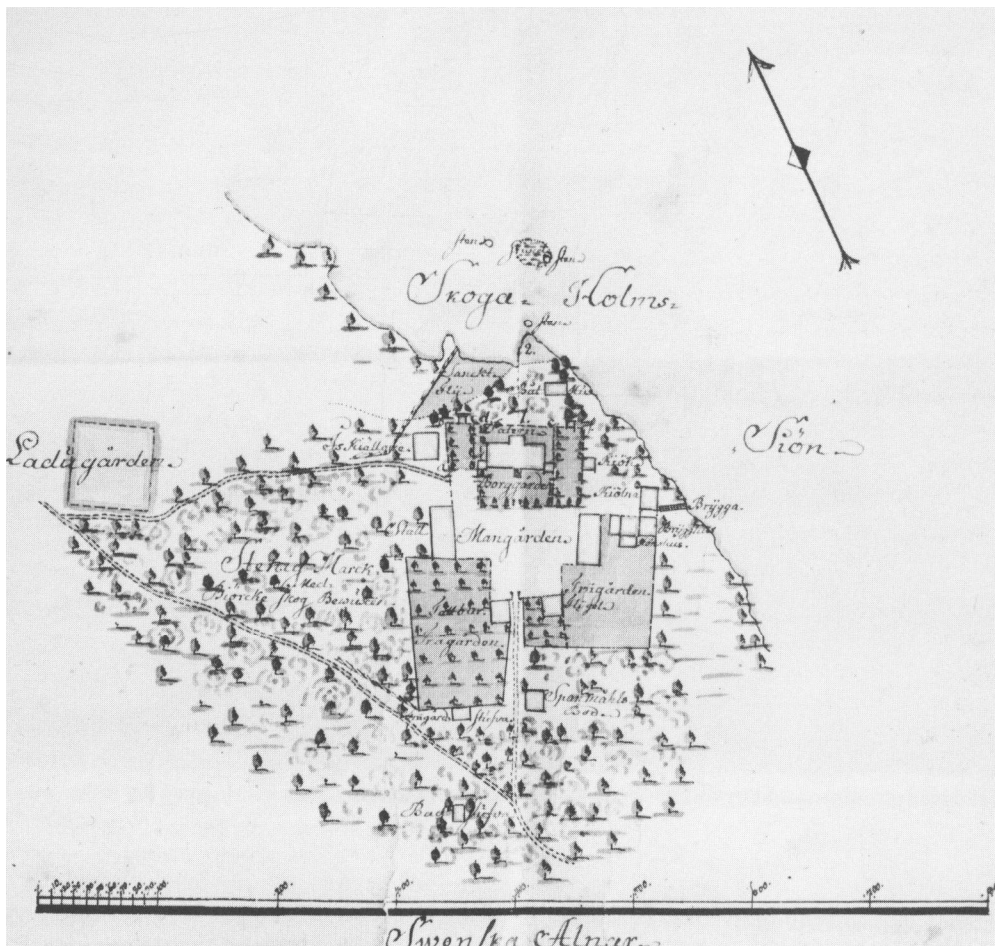
Ett berustat säteri bildades på kronomark år 1645 på Skogaholm av Simon Simonsson Rosenhane. Sätessprivilegierna innebar att gården skulle bebos av en adelsman och att den skulle vara ståndsmissigt bebyggd, därav följde skattefrihet och att hemmanen uteslöts ur jordeboken. I privilegiet ingick järnframställning. Skapandet av säterier var ett sätt att bygga upp en näringsverksamhet och en infrastruktur i landet. Komplexet var ett av de till ytan största i Närke.

En karolinsk träbyggnad med spånklätt säteritak uppfördes, mest troligt, inför bröllopet 1684 mellan Catharina Rosenhane och Anders Wennerstedt (adlad 1681). Huset i ett plan inreddes med nio rum. Officeren Wennerstedt deltog i krigen från 1700 och tillfångatogs 1709 i Poltava. Hustrun fick ensam sköta gården och styra bruksverksamheten. Troligen skedde vissa förbättringar av huset och antagligen byggdes de fasta paviljongerna under denna tid. Sonen Carl-Gustaf Wennerstedt tog över säteriet 1723. Han innehade ämbeten på många håll i landet. På 1760- talet byggdes en stor stenflygel som familjen bebodde när de vistades på Skogaholm. Gården ärvdes av Gustaf Philip Wennerstedt år 1778.

En omfattande ombyggnad gjordes av huvudbyggnaden 1793. Taken på de fasta paviljongerna ändrades, de fick ett nästan platt utseende och försågs med järnräcken i takkanten. Salen förstörades genom att risaliten på baksidan byggdes på. Trots lyxskatt på fönster förstörades dessa med en ruta upptill, med genomsynligt fönsterglas i sal och förmak, blindade i övriga rum. Tandsnittslisten i svart och vitt målades under takkanten i samband med att den rundade

yttertrappan med kolonner samt träbaldakin tillkom. Fasaderna putsades med en gulvit puts. Salen fick fler och större fönster och en fönsterdörr öppnades mot trädgården. Väggarna kläddes med bröstpaneler och väggfält i vitt och guld. Åtminstone åtta rum gustavianiserades med nya fönsterfoder, paneler, målade vävtapeter och dörrar. Alla snickerier målades i variationer av pärlfärg, väggtapeterna och listverket fick olika ljusa kulörer och nyanser, de pappspända taken målades vita. Nya möbler installerades och gamla målades om. Salen inreddes så småningom till biljardrum och vid de sista bouppteckningarna 1810 och 1815 får man en bild av en slags gästhus i huvudbyggnaden.

Herrgårdsanläggningen var fullt utbyggd vid denna tid och låg beläget på en udde i den grunda Skogaholmssjön. Sanka partier låg söder och norr om gårdsplanen. Vägarna var högt stensatta som broar på vissa sträckor. Två mindre huskroppar, bildade port, med en allé som förlängning mot huvudbyggnaden i norr. Mot sjön på norra sidan om byggnaden fanns en parterr. I liv med huvudbyggnadens längd fanns en iskällare i väster och en köksflygel i öster. Söder om denna låg stenflygeln i två våningar med brutet tak, ett ansenligt, stort hus. Som motstående flygel låg stallet. Två trädgårdar var belägna på var sin sida om vägen söder om gårdsplanen.

Bohaget skingrades vid en auktion 1833 och 1841 bildades Skogholms AB. Aktiebolaget tog över bruket och herrgården. Samtidigt upphörde huvudbyggnaden att fungera som bostad och säteri för lantadeln. På 1800-talet moderniserades rummen mot söder (rumsfilen mot gården) och beboddes av

pensionerade arbetare från bruket. Alla aktier i bolaget såldes 1903 till Skyllbergs bruk och sedan 1966 ägs fastigheten av Hasselfors AB.

Flyglarna på plats i Småland

Flygelbyggnaderna till Skansens herrgårdsanläggning hämtades från Gullaskruvs säteri, Hälleberga sn, i Småland. Det var en bruksherrgård vars envåniga huvudbyggnad brann ned redan i mitten av 1700-talet. Denna ersattes aldrig. Flyglarna antas av stilistiska skäl vara uppförda i början på 1700-talet. 1936, då Nordiska museet fick köpa byggnaderna, fungerade de sedan länge som arbetarbostäder. Båda flyglarna var panelade med en stående locklistpanel. Den västra flygeln, som kom att bli biblioteksflygeln, hade säteritak, belagt med enkupigt tegel. Den östra flygeln, som kom att bli köksflygel på Skansen, hade vid flytten till Skansen ett sadeltak belagt med enkupigt tegel.

Paviljongen på plats i Östergötland

Den västra paviljongen på Skansens herrgårdsanläggning utgjorde tidigare en del av en herrgårdsliknande anläggning vid Hästtorrgsgatan i Söderköping. Paviljongen var en av två i anläggningen. När paviljongen uppfördes är oklart. Arkivmaterialet är oklart. Studier av dessa, i kombination med en stilistisk tolkning av byggnaden, ger det för troligt att det är rådmann Claes Månsson som någon gång under åren 1662-1703 lät uppföra lusthuset. I en brandförsäkringshandling över gården från 1783 beskrivs ett lusthus "Öfwer en hwälf d källare ett lusthus uppsatt af timmer 7 aln-r i fyrkant, inuti brädslogit och målat innan och utan med oljefärg, täckt med spån har 2 par dörrar med gångjärn och lås samt 3 par fönster i Bly med luckor." Putsen antas ha tillkommit under 1800-talet, plåttaket likaså. Pendangen till paviljongen från Söderköping återfanns i samband med en rivning av en magasinsbyggnad på tomten. Pendangen var inbyggd som en del i det sedermera förstörade huset.

Lusthuset på plats i Stockholm

Lusthuset kommer från Bellmansgatan 30, kv Småland, på Södermalm i Stockholm. Det var placerat längst bak i trädgården med baksidan mot ett plank vid västra hörntomten. Det första skriftliga belägget för lusthuset är från år 1750. Då tecknade dåvarande ägaren fiskköparen Erich Michelsson en brandförsäkring för fastigheten. I beskrivningen till den finns lusthuset med. Det exakta byggåret är dock okänt. En datering till tiden kring sekelskiftet 1700 anses vara det mest troliga. Eventuellt kan det ha uppförts av kamreren Lars Skragge, som 1702 ägde gården och detta år adlades under namnet Skraggenskiöld. Men det kan även ha varit den föregående ägaren Jörgen Wins, som dog 1696, som lät uppföra lusthuset.

Byggnaderna på plats på Skansen

Drömmen om att kunna gestalta herrgårdskulturen på Skansen fanns tidigt. 1897 skriver Hazelius "...det är långt ifrån omöjligt, att det afsides liggande, förfallna gamla herresätet och den i någon landsort vanvårdade medeltidskyrkan kunna komma att inom ett friluftsmuseums hägn få en sista tillflykt." 1916 drömmer Gustaf Uppmark i en jubileumsskrift över Skansen 25 år "Låt oss tänka oss en dylik anläggning, en medelstor herregård t.ex.: hufvudbyggnaden från slutet af den karolinska tiden, rödmålad med hvita pilastrar och fönsterfoder, uppförd i en våning med ett högt tak med afsats på midten, säteritak. Framför denna en gårdsplan flankerad af ett par flyglar." Därefter tar Uppmark oss med på en

stilhistorisk odysse från rum till rum med inredningar från den karolinska tiden fram till 1800-talets senare del. Han avslutar sin vision i trädgården och med ekonomihuset i fonden. ”Ja, så kunde det komma att se ut! Det blefve en högreståndsafdelning vida mera lefvande än den kronologiska räckan af lika stora rum nere i det stora museet!”

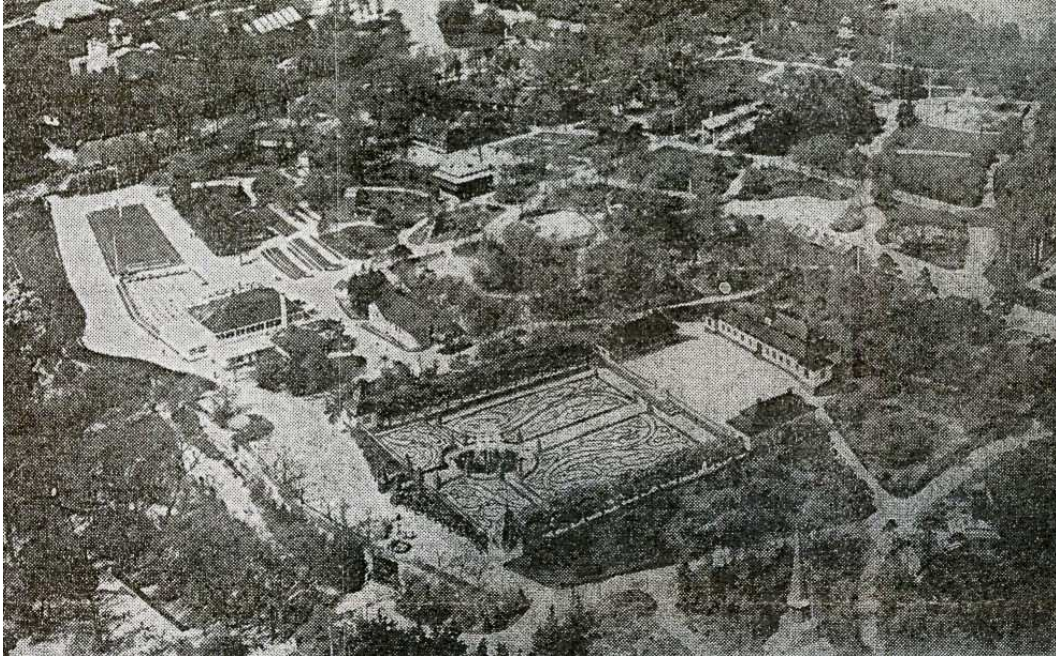
1929 tog Andreas Lindblom över som chef för Skansen. Han var då ännu inte fyllda 40 år och, av verksamheten att döma, verkar han ha varit en person produktiv utöver de flesta. Han genomförde en radikal omstrukturering av Skansen. Dels rent fysiskt, genom att ge arkitekten Erik Lundberg uppdraget att upprätta en generalplan för Skansen. Kanske ett utslag av den tidens funktionstänkande och rationella ideal. Bland annat innebar det att de norra delarna av Skansenområdet förbehölls kulturbyggnader från de norra delarna av Sverige, de södra rymde byggnader från södra Sverige osv, djurhägnen flyttades till områdets lite lugnare utkanter. De kulturhistoriska byggnaderna fördes samman för att återskapa hela gårdsmiljöer. Men även program och innehåll i den publika verksamheten förändrades märkbart. Den tradition av konservativ nationalism med bland annat hyllande av hjältekungar som Karl XII och Gustav II Adolf försvann snabbt. 1929 var Erik Lundberg föreståndare för Kulturhistoriska avdelningen på Skansen. Amanuensen Gösta Selling ansvarade för nedtagningen och återuppförandet av huvudbyggnaden från Skogaholm. 1933 övertog Selling rollen som föreståndare för Kulturhistoriska avdelningen. Denna post innehade han fram till 1937. Gösta Selling är den person som i stor utsträckning kommit att präglat arbetet med, och resultatet, Skansens herrgård. Selling efterträddes på hösten 1937 av Erik Andrén. Då var anläggningens slutgiltiga utseende planerat i detalj, men vissa delar var ännu ej genomförda.

I Skogaholms herrgård, Svennevads sn i Närke, fann man 1929 den huvudbyggnad som man från Skansens sida länge sökt. Den var övergiven, stadd i ett smygande förfall – men därmed också i huvudsak utan moderna tiders tillägg och förändringar. Något som gjort att flera av de gustavianska rummens inredningar aldrig hade rörts. Eftersom Skogaholms herrgård uppvisade grundläggande karolinska drag, men med den gustavianska tiden överlagrad, hyste man stora förhoppningar om att kunna finna karolinska inredningar under de gustavianska. Under arbetet med nedplockningen av byggnaden fick man dock ge upp drömmen om den karolinska herrgården på Skansen. Huvudbyggnaden på Skogaholm saknade i huvudsak karolinska inredningar, endast några tak fanns kvar. Istället fanns där den i princip orörda gustavianska inredningen från 1793-1794 och den karolinska exteriören med sina gustavianska tillägg. Man beslöt sig för att låta den gustavianska tiden präglade både exteriör och inredning – att återgå till ett karolinskt skede ansågs tvinga fram för många gissningar. I enlighet med tidens restaureringssyn med höga krav på vetenskaplighet i gestaltningen befanns detta omöjligt att genomföra.

Arbetet med att skapa Skansens herrgårdsanläggning pågick under hela 1930-talet samt under några år under den första halvan av 1940-talet.

Hösten 1929 skänktes huvudbyggnaden från Skogaholm till Skansen. Nedplockningen av densamma igångsattes omedelbart. I augusti 1930 stod stommen på plats och under tak på Skansen. Därefter pågick inredningsarbeten och arbeten med skorstensmurning under vintermånaderna. Sommaren 1931

gjordes utvändig puts samt takläggningsarbeten. Den 4 oktober 1931 firades Närkes dag och högtidlig invigning av Skogaholms herrgård med kunglig representation. I tidningsartiklar beskrevs planerna för den yttre miljön med en omringande engelsk park samt en magnifik barockträdgård i fonden mot Mälaren. Centralpunkten planerades att vara fontänen i den gamla pelikandammen, de omgivande delarnas buxbomsbroderier var anslående.

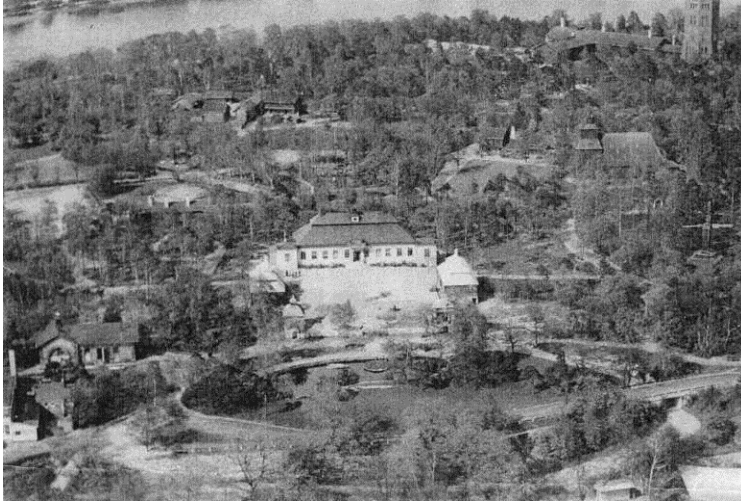

1932 vilade man på sina lagrar vad gäller Skogaholm (istället pågick stora arbeten med bland annat Bokhantverkshuset, Petissan, Tottieska gården samt nya huvudingången). 1933 tog arbetet fart igen. Planer för den yttre miljön upprättades i samarbete med trädgårdsarkitekten och friherren S.A. Hermelin, platsen för flyglarnas placering bestämdes och man letade efter ett par passande flyglar.

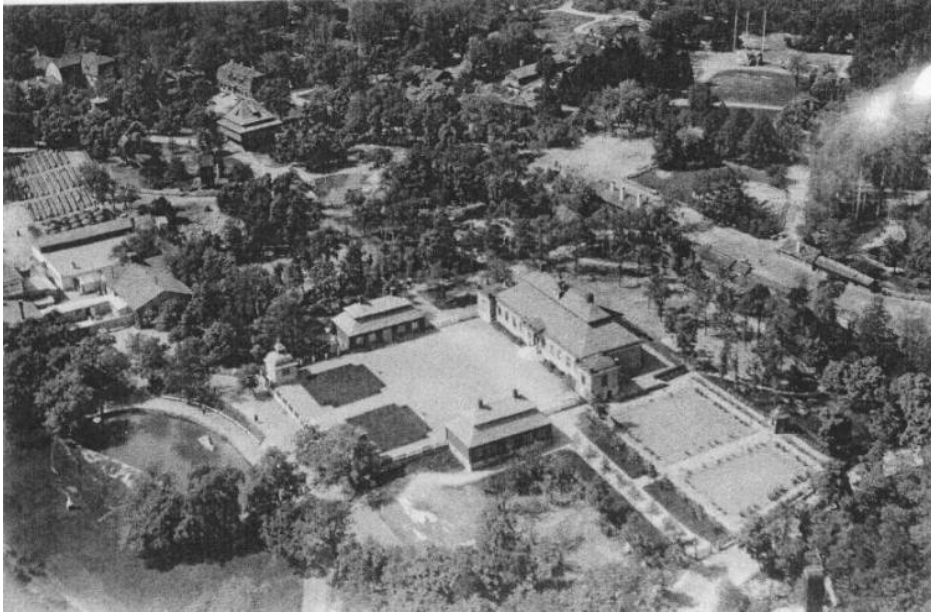
Det tidigaste flygfotot, taget någon gång mellan 1934 och hösten 1936, visar en reveterad huvudbyggnad med en ligusterhäckomsluten parterr på baksidan, en omgivande engelsk park med slingrande gångar samt en grusad gårdsplan med en

grusgång som leder ned till dammen. Utmed huvudbyggnadens framsida löper rabatter med väl uppvuxna växter (troligen blomplanteringar) samt ett träd placerat framför den östra fasta paviljongen. Framför rabatterna står ett antal parksoffor på rad. Gårdsplanen består av en terrasserad, grusad, plan yta som är tom sånär som på en fyrkantig låda som syns framför parksofforna utanför fönstren till friherrinnans gemak.

1936 hade man hittat de flyglar man sökte. Flyglarna plockades ned under hösten 1936, i mars 1937 är de återuppförda på Skansen och under tak. Samtidigt pågick arbetet med den terrasserade gårdsplanen och grunden för paviljongerna hade gjutits. Under 1937 fullbordades mangården till det yttre. Samtliga byggnader var på plats, flyglarnas interiörer planerades. Mangården slöts genom det spjälstaket som kopierats efter förlaga från Kristineholms herrgård i Uppland. Lindallén planterades, grindarna från Skogaholm sattes på plats, köksträdgården anvisades i sina ytterkanter av planterade lindhäckar. Under 1938 närmade sig anläggningen sin fullbordan. Arbetet med inredning av flyglarna pågick, växtligheten i den yttre miljön stod på tillväxt.

Hela anläggningen, mangården med sina byggnader, kringgårdande staket samt parkanläggning med engelsk trädgård och köksträdgård stod klar till sommaren 1939.

I juni 1939 flygfotograferades Skogaholmsanläggningen. Alla hus var på plats, anläggningen omgärdades av staket och grindar. Köksträdgården hade anvisade ytor, lusthuset stod på plats, lövgången var planterad, lindalléerna likaså, parterren och ligusterhäcken på baksidan var planterad, den engelska parken omgärdade anläggningen i norr och väster. Den 9 juni öppnades anläggningen för allmänheten, utan pompa och ståt. Under den första veckan som Skogaholm höll öppet besöktes miljön av över 4.000 personer. Visningar, ledda av bland andra Gösta Selling, ägde rum varje vardag, 12 gånger per dag. Inträdet var 25 öre.

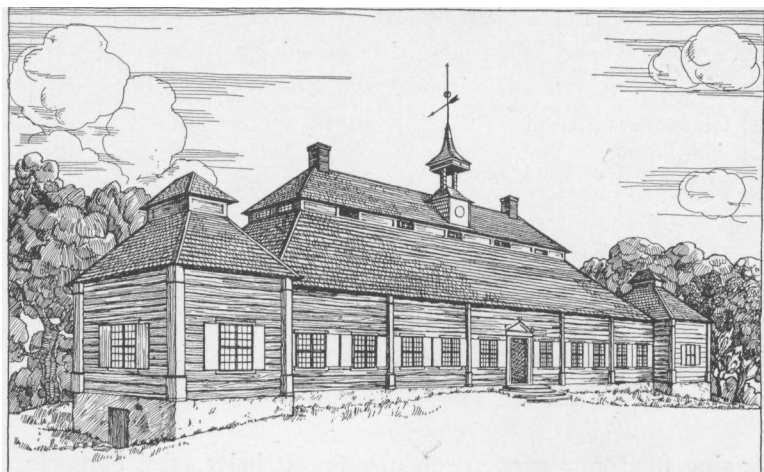
Under åren 1942-1944 anlades en barockträdgård bakom huvudbyggnaden och köksträdgården odlades upp.

Förändringar av byggnadernas exteriör fram till idag

Huvudbyggnaden

Ca 1684. Vid nedtagningen 1929 upptäcktes spår i byggnaden från den ursprungliga versionen av huvudbyggnadens exteriör. De fasta paviljongerna fanns inte. Fasadens liggtimmer var utan panel eller puts och var struken med röd slamfärg. Fönsteröppningarna var en ruta lägre. Runt fönstren fanns spår efter foder, som antogs ha varit målade med grå linoljefärg. Där fanns också spår av, samt en fönsterluckhake bevarad som visade att fönstren varit försedda med luckor. Vid knutraderna fanns spår av lisener, som också de antogs ha varit bemålade med grå linoljefärg.

”Något tiotal år senare”. Enligt sägnen skulle Anders Wennerstedt inte ha känt igen sitt Skogaholm när han kom tillbaka efter sin fångenskap. Han gick ut i kriget 1700 och tillfångatogs vid Poltava 1709. Han återvände till Sverige och Skogaholm 1722. Man antar att bl.a. de fasta paviljongerna kom till under dessa år. I en rekonstruktion uppritad av Gotthard Gustafsson i samband med återuppbyggandet på Skansen antas paviljongerna ha haft säteritak, på samma sätt som resten av huvudbyggnaden.

1793-1794. Timmerfasaden belades med spiktegel och reveterades. Den putsade fasaden avfärgades i blekgult, enligt putsprov tagna vid nedplockningen 1929. Salsutbyggnaden höjdes med fyra stockvarv. Samtliga fönster höjdes med en fönsterrad. I salen sattes genomsiktliga rutor, i övrigt var den höjda rutan ett blindfönster. I salen monterades glasade dubbeldörrar med utgång till trädgården, likaså i korridorernas ytterfasader. Tandsnittslisten i svart och vitt målades under takkanten och den rundade yttertrappan med kolonner samt träbaldakin tillkom. På gårdssidan kramlades kalkstenhällar fast som täckte gråstenen, runt hela byggnaden sattes en dropplist av kalksten. I en akvarell gjord av Brita Carolina Wennerstedt omkring 1800 syns det nyrenoverade Skogaholm. I efterbildningen av akvarellen i boken "Sjuttonhundratalet som svenskt ideal" ser putsen ut att vara vit, bågarna ockragula. De fasta paviljongerna får sina låga tak försedda med staket av järn.

1929. I samband med återuppbyggnaden på Skansen målades blindfönster samt blindlisener på papp, väv eller trä och sattes upp för att visa hur byggnaden sett ut under sin karolinska epok.

1931. Timmerfasaden försågs med vassmatta, därefter reveterades fasaden med en kalkputs. Kulör och struktur fick man genom att använda metod och recept från 1700-talet. En blandning av järnvitriol och kalkvatten ströks på vit kalkfärgsgrund.

1945. Problem med putsavfall gjorde att man valde att knacka ren fasaden från putsen och istället använda sig av ”samma metod med aktiviserad puts som använts vid Kungliga slottet och som utarbetats av ingenjör Sv. H. Nycander”.

1967. Södra fasaden putsas om.

1990. Hela fasaden putsas med ett tunt lager kalkputs ovanpå befintlig terrasitputs.

2001. Det yttersta putsskiktet som pålagts 1990 rasade. Nya undersökningar gjordes och beslut om ett helhetsgrepp med återsättande av spiktegel som putsas med kalkputs, avfärgas med kalk o järnvitriol togs. Södra fasaden åtgärdades 2002. Fortsatta problem med putsen på denna fasad. Vid analyser visade sig kalkputsen vara ngn typ av cementputs trots att leverantören påstod att det var ren kalkputs. Provputsningar, analyser – arbetet pågår vid tiden för detta projekt.

1990-tal. Ny färgsättning av fönstersnickerier i engelskt rött. En ”typisk” färgsättning från den gustavianska tiden.

Biblioteksflygeln

Ca 1700. Flygeln antas av stilistiska skäl vara uppförd omkring 1700.

1927. På plats i Gullaskruv hade biblioteksflygelns säteritak klätts med enkupigt lertegel. Den blivande biblioteksflygeln var klädd med stående locklistpanel, målad med röd slamfärg och hade ett flertal följare fästa längs långväggarna. Flygeln hade låga fönster med två rutor per båge, träspröjs.

1936. I samband med flytten till Skansen behölls säteritaket, men det belades med spån. Panel och följare togs bort. Timmerstommen lämnades bar och målades med röd slamfärg. Ytterdörrarna på framsidan som var av tidig 1900-talskaraktär med en övre glasad del byttes till två pardörrar. Det är oklart var dessa dörrar kommer ifrån, eventuellt är det pardörrarna från baksidan som har kopierats. I samband med flytten till Skansen försågs byggnaden med nya fönsterbågar i trä, småspröjsade, med 8 rutor per båge. Fönsterbågarna och nytillverkade foder målades i en mörk kulör, eventuellt en mörkt grå/brun.

1990-tal. Flygeln får en ”stilfärgsättning” med ljust röd slamfärg, ganska ljust grå foder, bågarna målas ockragula.

Köksflygeln

Ca 1700. Flygeln antas av stilistiska skäl vara uppförd omkring 1700.

1927. På plats i Gullaskruv hade köksflygeln sadeltak klätt med enkupigt lertegel. Den blivande köksflygeln var klädd med stående locklistpanel och målad med röd slamfärg. Fönstren var låga med två rutor per båge, träspröjs.

1936. I samband med flytten till Skansen skapades ett säteritak med utgångspunkt i biblioteksflygelns säteritak. Taket belades med spån. Fasadens locklistpanel togs bort. Timmerstommen lämnades bar och färgades med röd slamfärg. Byggnaden försågs med nya fönsterbågar i trä, småspröjsade, med 8 rutor per båge. Fönsterbågarna och nytillverkade foder målades i en mörk kulör, eventuellt en mörkt grå/brun.

1990-tal. Flygeln får en ”stilfärgsättning” med ljust röd slamfärg, ganska ljust grå foder, bågarna målas ockragula.

Paviljongen från Söderköping

1662-1703. Under denna period bör lusthuset ha uppförts.¹

1779 beskrivs lusthuset i en brandstodshandling på följande sätt: ”Öfwer en hwälfd källare ett lusthus uppsatt av 7 aln-r i fyrkant, inuti brädslagit och målat innan och utan med oljefärg, täckt med spån har 2 par dörrar med gångjärn och lås samt tre par fönster i Bly med luckor”.

Någon gång under 1800-talet reveterades paviljongen. Under denna period kläddes taket med plåt.

1903. Paviljongen från Söderköping flyttades till Skansen och nedre Sollidenplan. Byggnaden reveterades lika tidigare, taket belades med ekspån.

1937. Paviljongen flyttades till Skogaholm. Reveteringen togs bort och den timrade fasaden målades i en gul slamfärg. Fönsterfoder och knutlådor målades med en mörkt grå kulör av grön umbra. Fönsterbågarna målades med linoljefärg i en liknande mörkt grå/eventuellt brun kulör

1990-tal. Paviljongerna fick en ljust gul slamfärg, ljust grå foder och knutlådor. Bågarna målades ockragula.

Östra paviljongen

1937. Den östra paviljongen uppförs som kopia och pendang till Söderköpings-paviljongen. Denna har stått som förebild vid kopieringen. Den timrade fasaden målas i en gul slamfärg. Fönsterfoder och knutlådor målas med en mörkt grå kulör av grön umbra. Fönsterbågarna målas med linoljefärg i en liknande mörkt grå/eventuellt brun kulör

1990-tal. Paviljongerna fick en ljust gul slamfärg, ljust grå foder och knutlådor. Bågarna målades ockragula.

Lusthuset

Ca 1700. Lusthuset uppfördes i trädgården, längst bak med baksidan mot ett plank, på Bellmansgatan 30, kv Småland, på Södermalm i Stockholm.

1899. Skansen övertog lusthuset, som placerades vid Framnäs. 1905 flyttades lusthuset till södra änden av Oscarsterrassen. Byggnaden hade då ”...ockragula pilastrar med festonger i grått, vilka omfatta de gröna till stor del av smårutiga fönster upptagna väggfälten. 1921 renoverades taket.

1939 flyttades lusthuset med lastbil till köksträdgården på Skogaholm. Lusthuset uppges då målas i grått. I början av 1960-talet målades huset om igen. I enlighet med foton i arkivet bör det ha varit då som delar av de yttre dekorationerna målades över så att endast hörnens tulpandekorationer fanns kvar. 1982 målades fasaden om igen samtidigt som interiören stabiliseardes med PVA-lim, skador i

¹ ”Gunilla Bielkes bönkapell” Arne Biörnstad. ca 1971.

måleriet retuscherades, på odekorerade ytor skrapades löst sittande färg bort och väggarna ommålades med äggoljetempera. Vävtaket spändes om och måleriet mättades med en ketonharts.

1999 gjordes en ny färgsättning med utgångspunkt i färgundersökningar samt antagandet att lusthuset är byggt i början av 1700-talet och att ägaren målade sitt hus i den färg som då var högsta mode; ljusst gult (efterliknar de antika byggnadsverkens gulvita sandsten travertin) samt grå och vit (efterliknar marmor) samt de röda taken (efterliknar koppartaken som inte ärgat). Kulörerna har det nuvarande (1999) Stockholms stadsmuseum som förebild, vars kulörer runt 1700 kunnat beläggas genom studier av räkenskaper och färgspår. En rekonstruktion av dekormåleriet gjordes samtidigt. Samtidigt byttes all plåt utom den på knoppen och lanterninen, samtliga exakt kopierade efter den enskilda plåt som byttes ut.²

Heminredningens förändringar fram till idag

Renoveringen 1793

Det finns en avskrift av en odaterad promemoria i Skansens kulturhistoriska arkiv. Gustaf Philip Wennerstedt ger noggranna instruktioner om hur delar av renoveringen av huvudbyggnaden skulle gå till. ”I farstun med gipstaket göres fotpanel spontad och öfver de nyssnämnda dörrarne målade dörröverstycken som i stenhuset. Denna förstuga klädes med väf av Mattelin (en dekorationsmålare), måleri efter avtal... De 2½ dussin nya karmstolar, de Skager har att beslå, med de tolv tabouretter anstrykes med aldt annat af Mattelin med vit oljeferg – en hel ankare olja är förskriven som hemscaffas till målarn... Öfver dörren målas lite efter Mattelins smak.” (Mats Janson).

Bouppteckningar

En lag om upprättande av bouppteckningar instiftades år 1734. Det finns fyra bouppteckningar från Skogaholm som beskriver möbleringen under två tidsepoker den karolinska och den gustavianska. Den första uppteckning som görs är efter Ebba Magdalena Hierta år 1759 och vid Carl Gustaf Wennerstedts död år 1778 upprättades en liknande förteckning. Dessa speglar den äldre tiden 1684-1778. Vid renoveringen 1793-94 i gustaviansk stil är det troligt att möblemanget förnyades. Vid makarna Brita Elisabet Tersmeden och Gustaf Philip Wennerstedts död åren 1810 och 1815 upprättas de bouppteckningar som visar den gustavianska möbleringen.

I dessa källor har benämningen av de olika rummen sitt ursprung. Vissa namn skapas senare vid uppbyggnaden på Skansen t.ex. kinesiska kabinettet, gula kammaren och Armfeltiska rummet. Rumsdispositionen som visas på Skansen speglar främst ett utsnitt under Carl Gustaf Wennerstedt, presidentens senare levnadsår 1755-78.

Möblering och inredning

Uppteckningen 1759 berättar bl.a. om den tidiga epokens vägginredning. I salen t.ex. finns gyllenlädertapeter, i andra rum ylletapeter, Cassiantapeter och papperstapeter. Det var en ståndsmissig inredning för ett säteri. Salen var tämligen tätt möblerad men slagbord saknades. En sats med 5 st bord av ek finns

² Kulturhistoriska avdelningens arkiv Skogaholms herrgård. Lusthuset från Bellmansgatan. ”Renovering och ommålning av fasad 1999” Karin Blent.

upptaget som del av möbleringen. Rummet var möblerat för umgänge med fåtöljer, soffa och spelbord men troligen inte för middagsgäster. Alla andra rum förutom salen och förmaket är utrustade med sängar. Det är möjligt att stenflygeln redan är byggd och att måltider serveras där.

Tjugo år senare, 1778, finner vi liknande möblering men nu är även förmaket sängkammare. Flera sängar har fått sidenomhängen eller sidentäcken. Vita gardiner smyckar fönstren på norra sidan och rullgardiner finns i varje rum utom i salen. I salen finns porträtt av kung Fredrik I, kung Adolf Fredrik och änkedrottningen. Huset verkar användas för gäster, representation och ceremonier.

Uppteckningarna 1810 och 1815 beskriver möblemanget efter den stora renoveringen år 1793. Förteckningen är mycket detaljerad. Alla sängkläder och dess material deklarerar. Noteras kan att det nu finns två tvåmanssängar. Mahogny- och fanérmöbler förekom i flera rum. Gardinerna i billiardrummet (salen) var av röd taft och där fanns en voljär för fåglar. I förmaket fanns även röda taftgardiner och en Gobelins matta. Bohaget visar prov på en viss exklusivitet. Familjen hade täta förbindelser med Stockholm och presidenten var kammarherre hos Fredrik I och innehade ämbeten i Hudiksvall, Falun och Jönköping. Herrskapet bebor till största delen stenflygeln som byggdes i mitten av seklet och på Loka brunn äger man en dubbelsvit. (Martinius)

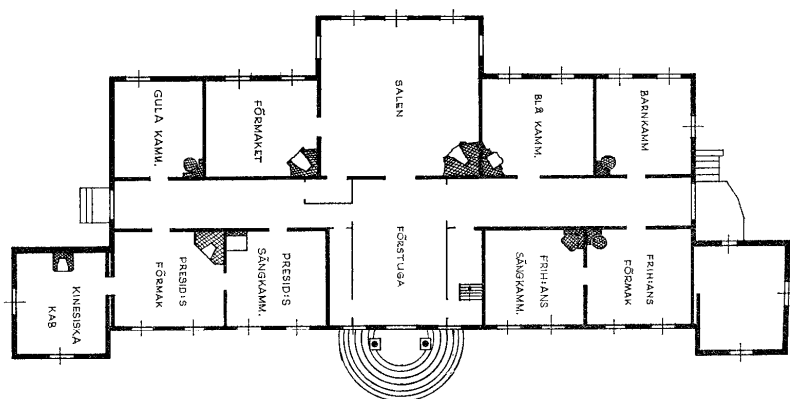
Familjens möbler och husgeråd har till stor del skingrats och det sista spåret av möbleringen är från en tidningsartikel i Örebro Tidning om den förstående auktion som ska ske på plats i Skogaholm år 1833. I artikeln listas alla inventarier från hushållet samt kreatur och redskap från gården.

Heminredningen i mangårdsbyggnaden på Skansen

All fast inredning från den karolinska och gustavianska tiden som fanns intakt i huset flyttades med till Skansens herrgård 1929.

Nya golv lades i alla rum enligt tidigare teknik och material utom i gula kammaren där bevarades större delen av golvbräderna. Nya innertak installerades i salen, förmaket, gula kammaren, kinesiska kabinettet, friherrinnans sängkammare och förmak samt blå kammaren. I de tre första rummen putsades taken och stucklister framställdes med modell från tidigare tak. I friherrinnans svit och blå kammaren valde man ett vävspänt tak.

Kakelugnar från 16-1700-talet som köptes in eller fanns i Nordiska museets ägo, sattes i alla rum utom i salen, presidentens förmak, blå förmaket och i det kinesiska kabinettet. I dessa rum murades öppna spisar med stenomfattning och en karakteristisk inre järnskoning. Det var väggdekorationernas uttryck och färgsättning som fick stämma av färg och placering av de olika kakelugnarna. Det var främst i de "oinredda" rummen sidopaviljongen, presidentens förmak och sängkammare som den fasta inredningen rekonstruerades men även vissa förändringar görs i friherrinnans sängkammare. På grund av de bevarade barocktaken valde man att inreda presidentens rum i karolinsk stil och de möblerades även enligt bouppteckningen från år 1778 som ansågs spegla det äldre skiktet i huset. För de övriga gustavianska rummen var det bouppteckningarna från 1810 och 1815 som blev vägledande för heminredningen.

Möblering

Genom Nordiska museets högreståndsavdelnings försorg genomfördes rummens möblering. Intendenten E. Lundberg och förste amanuensen G. Selling hade ansvar för den direkta arbetsledningen. Möbleringen genomfördes av intendent Sigurd Wallin 1931. Principen för möbleringen var att följa bouppteckningarna. Vissa avsteg gjordes för att rumsfunktionerna hade ändrats vid etableringen på Skansen t.ex. salen som blev rum för gästabad, röda kammaren som blev barnkammare och sidopaviljongen som inreddes till kinesiska kabinettet. Det fanns en vilja hos Skansens tjänstemän att samla in föremål som ursprungligen funnits på herrgården. Genom kontakter, korrespondens med släktingar och med Skyllbergs bruk skänktes en del möbler och föremål. Exempelvis donerades ett slagbord till salen och ett vitrinbokskåp som placerades i presidentens förmak. Från Skyllbergs bruk kom spegeln på spisen i det blå förmaket. I salen med infällda målningar gjordes 1931 kopior på porträtten som fanns på herrgården Kulla. År 1958 kom, som testamentarisk gåva av friherre C. G. Armfelt, sex av de tio äkta porträtten till Nordiska museet, som nu hänger på sin plats i salen. Samtidigt donerades sex broderade stoldynor som tidigare funnits på Skogaholm. Genom dessa föremål med proveniens ville man skapa anknytning till hemmet i Närke.

Många möbler från 1700-talet donerades till Nordiska museet och Skansens herrgård från andra högreståndsmiljöer, vilket man kan se på den korrespondens som finns arkiverad. Intendent Gösta Selling och Skansens chef Andreas Lindblom hade genom bl.a. herrgårdsinventeringarna och professionen ett stort kontaktnät. Det utvecklade sig en kutym att förse museet med högklassiga möbler, hellre än att de gick ut på öppna marknaden. Marknadsvärdet för 1700-tals möbler var då inte lika högt som idag.

Fem sängkammarmiljöer varav en barnkammare möblerades i huset. Ett förmak i fil till kammaren tillhörde presidenten och friherrinnan. Salen var husets mittpunkt och tillsammans med förmaket representerade de husets officiella miljö. De möbler man valde var representativa för tiden, samhällsklassen och lokaliseringen i Närke. Det praktfullaste lämnades därhän och en viss enkelhet präglade heminredningen. Många möbler var Stockholmsarbeten med hög kvalitet vilket inte var ovanligt i en miljö där man hade starka band till huvudstaden.

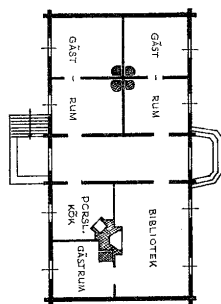
Sammansättningen var en fri gestaltning som utfördes av specialister som Gösta Selling och Sigurd Wallin. ”Men det är en viss rätt svårbestämbar karaktärslikhet som är nödvändig och som när den är uppnådd, ger åt interiören en enhetskaraktär, som låter oss tro, att vi stå i ett rum just sådant, som det kan ha varit under sin egen tid.”³

Förebilder, för placering av möblerna och textila detaljer, var konstnärliga illustrationer från slutet av 1700-talet t.ex. av Pehr Hilleström.

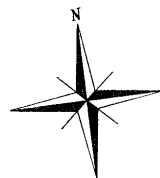
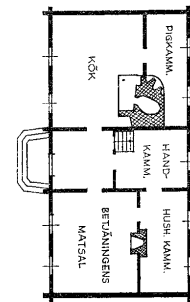
”Individuella avbildningar (av gustavianska miljöer)....äga en för våra ändamål betydelsefull detaljrikedom, äro givetvis ytterst viktiga kunskapskällor, men de äro mycket fåtaliga.”⁴

När det gäller gardiner och uppsättningar har man tagit modell från ett par teckningar från Ribbingsfors och från målningar i det gustavianska dockskåp som finns i barnkammaren. Gardinuppsättningen arrangerades med en smal rynkad kappa och ett par rätt långt tillbakadragna långgardiner som är sammanfästade vid fönsterbänken med ett brett band, knutet som rosett. De rum som utsmyckades med gardiner var friherrinnans sängkammare och förmak, gula kammaren, kinesiska kabinettet och blå kammaren. Rullgardinsuppsättningen som finns i alla rum har en förlaga från ett målat blindfönster på Forsmarks herrgård, där anordningen finns återgiven.

Gästrumsflygeln

Köksflygeln

Köksflygeln och gästrumsflygeln

De båda flyglarna är möblerade och inredda med förlaga från rumdispositionerna från två arkitektplaner gjorda av Hårleman. Den flygel som byggdes på Åkerö var tvåvåning men en enklare plan föregick bygget. De rum som faktiskt fanns i Gullaskruvs flyglarna fick döpas efter de funktioner som var nödvändiga och naturliga för herrgårdens betjäning och gäster. När det gäller möbler och husgeråd så har man utgått från Åkeröinventariet som skapades 1757. Där finns varje möbel och föremål katalogiserat inom varje rum.

I köksflygeln är möblerna enkla i utförande och något rustika men i husmamsellens rum är standarden något högre men fortfarande enkel.

Vid möbleringen av gästrumsflygeln har man vinnlagt sig om att inreda med mer elegans. Gästrummens möbler är lite mer påkostade och även tapeterna.

³ Wallin, S. sid. 69, Skogaholm 1932, Nordiska museet och Skansen

⁴ Wallin, S., sid. 72, Skogaholm 1932

Porslinsköket är enkelt men imponerande i sitt stiltrogna genomförande, efter inspiration av Tureholm, där allt är målat i porslinsfärger. Biblioteket med dess hyllor har tagit modell efter Övedsklosters bibliotek. Idén att förlägga rummet till en flygel har hämtats från Åkerö.

Förändringar i möblering och placering på senare år

- 1958. Testamentarisk gåva från friherre C.G. Armfelt, 6 originalporträtt och 6 broderade stoldynor med proveniens från Skogaholm.
- 1974. Silverföremål lämnas till förvaring i Nordiska museets arkiv.
- 1980 ca. Golvet i förmaket målas om.
- 1996. Översyn av möbleringen i huvudbyggnaden utfördes av Birgitta Martinius. Möbler flyttas om för att interiören inte ska uppfattas som helt stilriktig.
- 1998-00. Mögel upptäcks av Sesamassistenter i gästrumsflygeln.
- 1998. Stöld av ett antal gevär som senare påträffades och återlämnades till Nordiska museet.
- 1998. Föremål återlämnas till Nordiska museet: silver, ljusstakar, kinesiskt porslin och tennföremål. Dessa ersätts med kopior och mindre värdefulla föremål.
- 2000. Fuktig sommar och höst
- 2001-2002. Mögelsanering av möbler och textilier på Skansens bl.a. på Skansens herrgård och särskilt i biblioteksflygeln
- 2003. Av säkerhetsskäl spikas fönster igen på Skansens herrgård.
- 2005 ca. De gula bomullstextilierna med förebild från husgerådskammaren i gula kammaren förnyas med samma slags tyg.
- 2009. Möbler från Boktryckarbostaden flyttas till huvudbyggnaden.

Antikvariska ställningstaganden vid skapandet av Skansens herrgård

Inte förstöra en kulturmiljö på ursprunglig plats

I de artiklar som beskriver hur Skansens fick sin herrgård är man mycket noggrann med att framhålla hur viktigt man ansåg att det var att befintliga kulturmiljöer inte skulle förstöras för att en herrgårdsmiljö skulle skapas på Skansens. Det skulle vara en övergiven huvudbyggnad i utmarkerna, som kunde tas ned och flyttas så att så små kulturvärden som möjligt på plats skulle förstöras. I fallet med huvudbyggnaden på Skogaholm i Närke tar man som alibi att flytten av byggnaden var en räddningsinsats, eftersom huset förföll och ingen kunde ta hand om det. I förlängningen skulle detta kunna betyda att byggnaden revs, något som redan hade gjorts med flera av de övriga husen på gården. Vid kompletteringen med flyglarna var man noggrann med att försöka hitta byggnader som kom från en redan ramponerad gårdsmiljö. Man ville inte bidra till att en samlad gårdsmiljö på ursprunglig plats bröts sönder för att Skansens skulle kunna fullborda sin herrgårdsmiljö med ett par flyglar.

Intentionen att skapa ett hem

En viktig intention i Skogaholmsarbetet var att skapa ett hem, man ville beskriva livet som en lantadelsfamilj levde på mellanstor herrgård vid 1700-talets slut och några år in på 1800-talets början. Det är *familjens* miljö som återskapats. Det är den hägnade mangården – skild från den ekonomiska bruksverksamheten – med

trädgård och engelsk park, byggnader för boende och gäster, rum för umgänge. Men också rum för tjänstefolket och deras arbetsuppgifter, alla anställda med syftet att tjäna *familjen* och förenkla familjens liv.

Det är tydligt att det är det levande hemmet som är det eftersträlvade målet, inte den stilhistoriska uppställningen av möbler i rum. I arbetet med att rekonstruera rummets möblering användes bouppteckningar från familjen som levte på Skogaholm i Närke. För att komplettera uppgifterna i bouppteckningen användes målade interiörbilder från tiden. Man framhåller ändå att till sist lämnas ändå stora delar av att skapa de rumsliga interiörerna och den hemlika känslan till den utförande tjänstemannen. Här fick man lita till den professionella kompetensen och känslan för det historiska materialet. Man menade att en återmöblerad historisk miljö alltid var att betrakta som en rekonstruktion och till viss del en ”nykomposition”.

Man eftersträlvade en viss stilblandning hos möblerna i det enskilda rummet. Detta skulle ge intryck av den tänkta familjens egen smak. Det finns också en tanke att utrangerade ”omoderna” möbler och väggbeklädnader hamnade hos tjänstefolket och i de enklare gästrummen i flyglarna.

Det vetenskapliga förhållningssättet

Typologi, utvecklingsteori och stilanalys var viktiga ingredienser då ämnet konsthistoria växte fram som akademiskt ämne under 1900-talets första årtionden. När 1920-talet närmade sig sitt slut hade den konst- och arkitekturhistoriska kunskapen börjat betraktas som en resurs, som också kunde motivera stora rekonstruktionsarbeten. Något som man bara något tiotal år tidigare i princip hade sett som en omöjlighet. Vid 1900-talets början var historiska rekonstruktioner bannlysta. Det sena 1800-talets fria historiska gestaltningar i miljöer som tex Gripsholm hade blivit mycket utskällda, och lämnat restaureringssverige i någon form av handlingsförlamning. Denna började släppa under de sista åren på 1920-talet och rekonstruktionen av Skogaholm blev på många sätt en förebild för liknande rekonstruktioner runt om i landet. Nordiska museets tjänstemän kallades in som experter vid pågående museala rekonstruktioner runt om i landet, tjänstemännen på museerna i landsorten reste till Skansen på studiebesök.

Rekonstruktionen skulle utgå från historiska källor, det vetenskapliga förhållningssättet och att belägga sina val med historiskt källmaterial var mycket viktigt. *Bouppteckningarna* fyllde där en mycket viktig uppgift. Ett *inventarium från Åkerö* blev vägledande när det gällde disposition och möblering av flyglarna på Skansens herrgård. När Carl Gustaf Tessin drog sig tillbaka på sin lantgård Åkerö 1757 lät han upprätta ett inventarium över huvudbyggnad och flyglar, inklusive bl. a kök, skafferier och andra liknande utrymmen. Placeringen av porslinsköket, biblioteket, betjäningens matsal, skafferiet samt husjungfruns kammare i flyglarna har sin förebild i Tessins förnäma rokokohem. Likaså är möbleringen i flyglarna gjord med utgångspunkt i Åkeröinventariet.

Man var givetvis mycket medveten om att bouppteckningar och inventarier gav en bild av vilken typ av möbler som funnits i rummet. Dess placering, storlek, stil eventuell stilblandning på möblerna i rummet samt deras utseende är dock sällan beskrivna i denna typ av källmaterial. På samma sätt finns mindre föremål såsom ljusstakar, tändstickor, toalettartiklar och fajanskrukor samlade i ett separat

stycke, och inte upptaget i det enskilda rummet. Som komplement till bouppteckningarna användes gärna *interiörbilder* från tiden målade av amatörer, då dessa ansågs vara mer ”sanna” än vad mer kända konstnärers ibland genrebetonade bilder kunde vara. Dessa ansågs också vara väl användbara, bara man studerade dem med en viss källkritik.

Man var också mycket mån om att använda sig av *autentiska förebilder* som mättes upp och kopierades, oftast med mycket hög processuell autenticitet. Detaljer plockades från olika herrgårdsmiljöer runt om i Sverige, vars funktion och tidsperiod stämde överens med det man ville visa på Skogaholm. Som exempel kan nämnas biblioteket med hyllorna vars förebilder är från Övedskloster, och den lilla gardinkappan i siden som pryder hyllplanen, lambrequinen, med förebild från Kristineholm.

I några rum; kinesiska kabinettet, presidentens förmak och sängkammare samt Armfelt ska rummet saknades så pass mycket av originalmaterial från den tid man ville visa, att en vetenskapligt grundad rekonstruktion av inredningen inte kunde göras. I sådana fall valde man istället att skapa en historisk miljö, egentligen *en utställning i utställningen*. När det gäller presidentens svit fanns det karolinska taket i sängkammaren bevarat. Därmed var den stilhistoriska perioden inringad. I friherrinnans sängkammare fanns ett annat karolinskt tak som man valde att flytta till presidentens förmak. Presidentens gemak präglas av den karolinska tidens inredningsideal, de fasta snickerierna är från huset, eller kopior av original från huset. Tapeterna är i original från tiden, med ursprung från bland annat Thureholm och Sjösa. De lösa inventarierna är valda utifrån bouppteckningen från 1778 efter Carl Gustaf Wennerstedt. Armfeldtska rummet saknade också inredning. Här valde man att skapa en regelrätt utställning som beskrev släkten Armfeldt. Det här sättet att förhålla sig till rum utan historisk koppling till byggnaden kan även återfinnas i tex Tottieska gården på Skansen. Där inreddes Bellmanrummen, Stenbockska biblioteket och Sofia Albertinas rum som egentligen saknade koppling till Charles Tottie, men som kompletterade de Tottieska rummen med företeelser eller personhistoriska berättelser från samtiden.

Originalmaterial, autenticitet

Man ville undvika den alltför stilhistoriska rekonstruktionen, och valde att utgå från den enskilda byggnadens egen historia och spåren i denna. Även om resultatet kanske inte alltid var så stilhistoriskt riktigt eller estetiskt tilltalande. Som exempel på detta kan nämnas rekonstruktionen av baldakinen, som rent stilhistoriskt och arkitektoniskt bedömdes vara mindre tilltalande. Den ansågs snarare vara ett lite nyckfullt uttryck för den enskilde ägarens tycke och smak. Något som ytterligare skulle förstärka upplevelsen av att det var ett hem man besökte, och inte en stilhistorisk utställning på ett museum.

På Skogaholm i Närke fanns inga av de gustavianska kakelugnarna bevarade. På vinden fyndades två kakel, ett grönt, ett gult med enkel ornering samt en kakelugnsfot i trä. Vid återskapandet av huvudbyggnadens inredningar på Skansen sattes tre gröna kakelugnar upp som passade i tid och utseende. I röda kammaren placerades en gul kakelugn från bergslagen med ett mönster som till sin karaktär något överensstämde med fyndet. I två av de gustavianska rummen sattes kakelugnar av Stockholmstillverkning, som i färg och stil passade med rummet. De öppna spisarna diskuteras inte alls i arkivmaterialet.

Processuell autenticitet

I de artiklar som skrivits om skapandet av Skogaholm framhölls vikten av att ha en hög processuell autenticitet i rekonstruktionen av herrgårdsanläggningen. Metoder och material skulle vara desamma som använts vid uppförandet av den enskilda byggnaden eller interiören. Skadade delar som behövde bytas skulle kopieras. Detta gällde in i minsta detalj. Dels ansågs det ge en bättre helhetsupplevelse om miljön i detalj var utförd på ett historiskt korrekt sätt. Dels framhölls att ett kulturhistoriskt museum också har som uppgift att visa äldre tiders konstruktioner och arbetsmetoder. Som exempel kan nämnas golven. Samtliga, utom två tredjedelar av Gula kammarens golv, är nytillverkade vid återuppförandet på Skansen. Vid kopieringen har man använt samma material, i liknande dimensioner, som har tillverkats och lagt med samma metoder som de ursprungliga golven från tiden. De har därefter nöts och underhållits på samma sätt som man gjorde vid tiden och har med åren fått en ålderdomlig patina. Idag förefaller de att vara av samma ålder som väggarnas beklädnad.

Estetiken som ledstjärna

Trots all framhållen vetenskaplighet lyser ändå estetiken igenom som en viktig ledstjärna i skapandet av Skansens herrgård. Framförallt Andreas Lindblom uttrycker i sin artikel "Skansens herrgård" i boken "Skogaholm" 1932 tankar om estetik och gör en estetisk bedömning av resultatet av de val som gjorts. Sigurd Wallin gör likadant när han i sin artikel "Möbleringen av Skogaholm", i samma bok, diskuterar det arbete som han ansvarat för. Gösta Selling är i sina artiklar mer återhållsam med estetiska bedömningar, han framhåller det vetenskapliga förhållningssättet och hur man har hållit sig till de historiska källorna. Trots detta gjordes några avsteg. Ett av dem beskrivs på följande sätt av Selling: "Ett i mörka och kraftiga färger dekorerat barocktak passar onekligen icke riktigt bra i en f.ö. ljus och luftig gustaviansk interiör och skulle nog knappast heller ha tolererats av den gustavianska tidens stilistiskt ganska doktrinära och mycket litet pietetsfulla människor. Not: I den sk röda kammaren – barnkammaren – ha vi i detta fall tillåtit oss en viss inkonsekvens, i det att det målade barocktaket sitter i ett rum som har gustaviansk väggdekoration. Man kan möjligen försvara detta med att taket var alltför praktfullt och väl bibehållet för att täckas över och att tak och väggar passa ganska väl tillsammans. Slut not." Taket bedömdes vara för vackert, intressant och i för gott skick för att täckas över igen vid återuppförandet. Det karolinska taket fick vara synligt, ihop med de gustavianska väggfälten – en stilhistoriskt omöjlig kombination som man av estetiska skäl valde att göra ett undantag för.

Konservering, retuschering o patinering

När herrgårdsbyggnaden på plats besiktigades var det kanske inte den flagnande färgen, repor och fuktfläckar som var iögonfallande utan de aldrig övermålade ytskikten från gustaviansk och karolinsk tid som gav återsken i en fackmans ögon. De som bedömer och tar fram originalskikt är konservatorer med djup kunskap om gamla tekniker och behandlingsmetoder som inte skadar originalytorna. Konservatorer anlätades 1929 från Alfred Nilssons konserverings ateljé som redan på plats stabiliserade takmålningar, paneler och väggfält. Färgflagningar fästes och paneler rengjordes från sot och damm. Allt packades för transport med bil och tåg.

Principer för restaurering och konservering.

Att anlita konservatorer var nytt inom kulturmiljövården. Tidigare var det främst dekorationsmålare som ”målade om” bemålade kulturföremål utan att på något sätt dokumentera tidigare status eller de nya tillägg som gjorts.

Konserveringsmetoderna hade arbetats fram genom projekt som den banbrytande professor Sigurd Curman ledde under 1920 talet i medeltida kyrkor. Alfred Nilssons ateljé var även anlita vid dessa projekt och deltog i skapandet av de nya principerna. Det gamla skulle bevaras pietetsfullt och nya tillägg skulle falla in i miljön men vara fullt synliga. Skador i färgskikten limmades ner och retuscherades för att inte bli iögonfallande. Man ville undvika en historicism som ”förbättrade och kopierade” den historiska stilen med egna tillägg. Detta att bevara originalmaterial exteriört och interiört i största mån var den nya principen för konservering och restaurering.

Behandling av originalytor i interiören på Skansens herrgård

Vid uppmonteringen av herrgården och vid restaureringen av interiörerna gjordes fläckvisa ifyllningar med linoljefärg i samma nyans som originalet. Eftersom den gamla färgen kritar så kunde man redan 1931 se skillnad i glans på originalytan och retuscheringsytan. Idag har retuscheringarna även mörknat i förhållande till den kritade ytan.

Delar av de karolinska takmålningarna kompletterades där målning saknades. Dessa delar är fullt synliga men drar inte ögonen till skadan. Vid jämförelse med bilder från 1931 kan man se att takmålningen i förstugan hade en mer distinkt teckning då än idag. Färgen på ytan har flagnat och grundfärgen lyser nu igenom. Väggfälten är förbluffande väl bevarade och endast på vissa ställen kan man se retuscheringar av skador. Likaså när det gäller de förgyllda listerna som inte bättrats nämnvärt. Även möblernas färg- och poleringsytor retuscherades och patinerades.

Det som skiljer konserveringsmetoderna från idag är att man patinerade ytskikten. Nya tillägg skulle inte lysa utan dämpades ner, kanske även originalytorna beströks med en hinna. Här är arkivmaterialet otydligt.

Genom studier av Alfred Nilssons räkenskaper på Antikvarisk Topografiska arkivet under åren 1930-40 kan utläsas den tidsåtgång som lades ner på Skogaholm. Det var i jämförelse med i dag inte ett stort konserveringsprojekt. Barocktaken t. ex konserverades av två personer under ca 300 tim vilket motsvarar en månad var.

Rekonstruktioner med fragment som förlaga

I flyglarna fanns inte några originalskikt bevarade från karolinsk eller gustaviansk tid. Små fragment har fått vara modell för hela rummets väggsnitt. Det rör sig här om bemålade eller nytryckta pappers- eller papptapeter. Det pedagogiska värdet med en rekonstruktion är påfallande. Miljön blir hel.

Avsteg från teorin / Skansen, trovärdigheten och pragmatismen

Samtidigt som den processuella autenticiteten värderades högt gjorde man precis tvärt om när det gällde en sak: husets *grund*. Det traditionella sättet att bygga en grund förkastades och istället gjöts ett betongbjälklag. Man var mycket medveten om att man härmed agerade tvärt emot vad man i övriga sammanhang förespråkade, men man ansåg att på detta område hade teknikutvecklingen gått så långt att det inte var försvarbart att göra en traditionell grund när byggnaden förutsattes stå i "evärderlig tid".

Utan några motiverande texter förbigicks de ganska stora ingreppen i flyglarnas exteriör. I samband med flytten till Skansen ändrades den östra flygelns sadeltak till ett säteritak, rekonstruerat efter den västra flygelns tak. Fönsterbågarna byttes och gjordes småspröjsade. Den panelade fasaden lämnades bar, följare togs bort. När det gäller flyglarnas rumsindelning bibehölls den i huvudsak. Men några förändringar av interiörens disposition gjordes, framförallt ändrades Biblioteksflygelns rumsindelning genom att förstugan, som 1936 var avdelad i två

delar och med entré från två håll, öppnades upp till en gemensam förstuga för hela byggnaden. Dessa ingrepp redovisas i det närmaste inte alls.

När det gäller användningen av bouppteckningarna har det varit svårt att avgöra vilka bouppteckningar som använts var. Ibland har man frångått bouppteckningen, eller tagit valda delar ur den, eller valt en bouppteckning för ett rum som inte har varit det faktiska rummet. Man har inte tydligt redogjort för sina urvalsprinciper. Några exempel på detta är att enligt bouppteckningen från 1815 hade friherrinnan sina gemak i det som sedermera blev presidentens rum. Det som blev Gula kammaren inrymde barnkammaren. Vid återuppförandet på Skansen valde man att låta friherrinnans gemak ligga i öster i rum som haft en annan funktion och vars fasta inventarier har rymt lösa inventarier i enlighet med bouppteckningen från ett annat rum. Lösa inventarier från bouppteckningen i Gula kammaren stoppades in i Röda kammaren. Man har också valt att rekonstruera presidentens lösa inventarier enligt en bouppteckning vars rum inrymdes i stenflygeln.

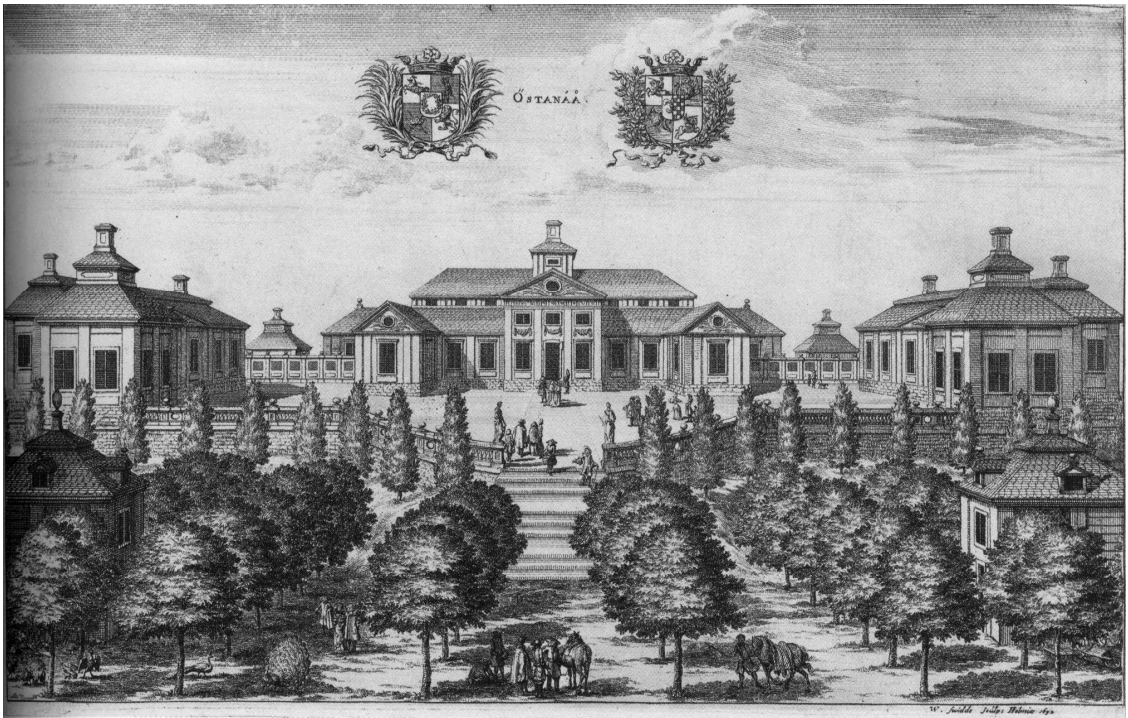
Kvinnligt - manligt

Sedan länge har den karolinska inredningsstilen förknippats med manliga företräden. Rokokon har istället starkt förknippats med kvinnan och kvinnligheten. Detta fick sitt uttryck även på Skansens herrgård där friherrinnans gemak i gustaviansk stil med kvardröjande drag av rokoko inrättades i den östra delen av huvudbyggnaden, vilket brukligt var i 1700-talets herrgårdsbyggen. Däremot låg friherrinnans rum enligt bouppteckningen 1811, ur vilken möbleringen är gjord, i de rum som kom att bli presidentens svit. Den manliga sviten, presidentens gemak samt kinesiska kabinett präglas av den karolinska tidens stilideal. Dessa anlades i de rum som saknade spår av tidigare inredning.

Vad är Skogaholm?

Tolkning av anläggningen

Skansens herrgårdsanläggning är starkt präglad av den karolinska tidens ideal. Den saknar en enskild förebild, det är en gestaltning utifrån många förebilder i det historiska källmaterialet. Framförallt hämtade ur Erik Dahlbergs "Suecia antiqua et hodierna" men också ur kunskaperna från Nordiska museets mångåriga herrgårdsinventeringar under 1900-talets första årtionden. En uttalad förebild ur Suecian är Östanå i Uppland. Man är dock noga med att framhålla att Skansens herrgård måste bli en anläggning i blygsammare skala.

Skogaholm är en pedagogisk bild av hur man på 1600-talet ville att en herrgårdsanläggning skulle vara. Placeringen intill vatten, axialiteten i kompositionen, mangårdens slutenhet, gårdsplanens monumentalitet och grupperingen av byggnaderna är alla karolinska drag. Den yttre miljös planerade storslagenhet mjukades upp när man valde att låta den gustavianska eran vara tongivande i huvudbyggnadens exteriör och interiör. Till exempel tonades den monumentala barockträdgård som skulle anläggas söder om gårdsplanen ned och placerades istället norr om huvudbyggnaden.

Tolkning av den yttre miljön

Den yttre miljön på Skogaholm är en fri skapelse, en mönsteranläggning anpassad till platsen, med utgångspunkt i historiska källor. De olika delarna har valts för att de redovisar någon del av trädgårdskonsten under karolinsk tid fram till och med den gustavianska och en liten bit in i 1800-talet. De har komponerats samman till en helhet som har anpassats efter de fysiska möjligheterna på Skansen. För att platsen på Skansen ska ”passa” de trädgårdshistoriska ambitionerna gjordes under 1930- och 1940-talet stora insatser vad gäller markberedning.

Den första versionen av Skogaholms yttre miljö skapades av trädgårdsarkitekten SA Hermelin tillsammans med amanuensen Erik Lundberg 1933. Då skapades den engelska parken, de yttre ramarna för köks- och fruktträdgården, körsbärs- och plommonlund. Nästa steg togs 1942 då föreståndaren för Skansens kulturhistoriska avdelning, högrestand och hantverk, amanuens Erik André, i samarbete med Sigurd Wallin, verkar ha dragit ett stort lass för skapandet av barockträdgården. Då görs eventuellt också vissa tillägg, tex bersån i körsbärs- och plommonlund. Köks- och fruktträdgården odlas upp.

Stora arbeten med barockträdgården och köksträdgården gjordes under åren 1942-1945. Förebilden för barockträdgården har varit Bondeättens stamgård Bordsjö i Småland. Det var inte fråga om att kopiera, utan planeringen skedde i nära anpassning till förhållandena på Skansen. Tanken är att häcken i fonden ska dölja marknadsbodarnas bebyggelse och att man från salen kan blicka ut över den symmetriska formklippta barockträdgården och sedan vidare bort över Skansen där träden ger bilden av en omgivande engelsk park.

Tolkning av byggnaderna

Byggnadernas exteriör och fasta interiörer är en museal rekonstruktion med ett vetenskapligt förhållningssätt till historiska källor. Den enskilda byggnadens egen historia har varit riktmarker vid rekonstruktionen på Skansen.

I Skogaholm finns många drag som anses vara typiska för 1700-talets sätt att bygga och inreda herrgårdar i Sverige. Själva anläggningens vattennära placering och den slutna, enhetligt formade mangården är två av dessa. Huvudbyggnadens hörnpaviljonger som försöker efterlikna den tessinska slottsstilen, säteritaket, det historiska förloppet när den karolinska rödmålade timmerbyggnaden omdanas i den gustavianska stilen genom att fasaden putsas, fönstren förhöjs är andra. När det gäller inredningen är placeringen av eldstäderna i ett hörn av rummet en försvenskning av den franska modellen där eldstäderna placerades mitt på väggen. Barockplafondernas egna stil och de sirliga gustavianska vävtapeternas vilja till god smak och förnämlig stil men ändå något valhänta och lantliga utförande är andra exempel som är typiska för den svenska inredningskonsten på 1700-talet.

Skansens herrgård är *inte* Skogaholm i Närke. Vad gäller den yttre miljön avpollletterades Skogaholm i Närke tidigt som förebild för Skansens herrgårds yttre miljö. Det fanns inga likheter mellan de geografiska förutsättningarna på Skansen och i Närke. Istället valdes förebilderna från andra platser i Sverige. Inte heller de kompletterande byggnaderna, flyglarna, paviljongerna och lusthuset, har sina förebilder från Skogaholm.

Vad gäller huvudbyggnaden, är den till huvudsak i sin exteriör och fasta interiör densamma på Skansen som på 1790-talet i Närke. De lösa inventarierna bygger på bouppteckningar från familjen som ägde Skogaholm under denna tid, men det finns vissa problem med hur materialet har använts för att man ska kunna säga att huvudbyggnaden på Skansen är en kopia av hur byggnaden och dess interiörer såg ut och användes på plats i Närke⁵. Som exempel kan nämnas att man redan på 1760-talet byggde en stenflygel i två våningar i Närke, i vilken åtminstone herrn i huset från den tiden hade sina rum. I huvudbyggnaden saknas också matsal, salen och förmaket används som biljard – dvs ett rum för umgänge. Vårt intryck efter detta arbete är att huvudbyggnaden på plats i Närke vid slutet av 1700-talet användes som sommarhus, gästflygel och för representation. Familjen bodde, åtminstone under större delen av året i stenflygeln. Därtill ska också nämnas det omfattande resande som de övre stånden, och också familjen Wennerstedt, var en del av. Man hade också ett flertal andra boenden, bland annat på Loka Brunn, i Hudiksvall och eventuellt i Stockholm.

Tolkning av heminredningen

Principerna för heminredningen var att följa bouppteckningarna för Skogaholm så långt det lät sig göras. När inte dessa räckte till så gick man till samtida teckningar och målningar och den stora erfarenhet som Gösta Selling och Sigurd Wallin samlat under sina herrgårdsinventeringar. De ville skapa ett enkelt och värdigt herrgårdshem för lant- och bruksadeln.

Problemen med bouppteckningarna är flera. Dels talar de inte alltid om kvaliteten på möbler och textilier, dess färg och utplacering och dels är det svårt att avläsa vissa rumsfunktioner.

Genom att bevara de karolinska taken så går det inte att inreda hemmet helt efter gustavianska mönster. I barnkammaren har de dock fått göra en kompromiss med både och. Presidentens svit inreddes efter karolinska mönster med utgångspunkt i de tidigare bouppteckningarna från 1759 och 1778. Stenflygeln byggs troligen 1763 (årtal på vindflöjel). Kinesiska kabinettet speglar även denna tid trots att det är en fri gestaltning.

Rumsfunktionerna ställer till en del huvudbry. Inte i någon av bouppteckningarna fanns det en matsal med matsalsbord i salen. Det var mest ett rum för spel och umgänge. Troligen har rummet varit matsal innan stenflygeln byggdes men det finns inte belägg för i 1759 års uppteckning. På Skansen inreddes rummet med slagbord och stolar men även två spelbord representerar det stora intresse för kortspel som florerade under 1700-talet.

⁵ Se avsnittet *Avsteg från teorin / Skansen, trovärdigheten och pragmatismen* i kapitlet *Antikvariska ställningstaganden vid skapandet av Skansens herrgård*.

Porträtten i salen visar upp familjen Wennerstedt i tre generationer. Det är dessa personer som satt sin prägel på herrgården och vars liv som vi försöker leva oss in i och tolka. De får bli ambassadörer för 1700-talet. Det är därför viktigt med de äkta porträtten som funnits där i salen när den byggdes. Slagbordet som även det har proveniens från Skogaholm är ett fint exemplar av ett rokokoslagbord som troligen har stått i stenflygeln.

Bysten av Gustav III ger en tydlig tidsprägel men har inte förekommit på Skogaholm. Kungaporträtt av Adolf Fredrik och hans drottning fanns upptagen i bouppteckningen för 1859. För att kunna flytta bysten permanent behövs en pendang med en motsvarande byst av drottningen Sofia Magdalena. Tillfälligt vid konserter kan bysten flyttas till ett av hörnen.

Den gustavianska inredningen skapades 1793 av Gustaf Philip W. antagligen med tanke på nästa generation, familjen Armfelt och dess barn. Han levde själv fram till 1815 och hans fru till 1810. De bodde i stenflygeln och hade en svit vid Loka brunn.

På Skansen är inredningen tänkt som om hela familjen bebor huvudbyggnaden, herrgården.

I herrgården sträcker sig inredningsdetaljerna från tidigt 1700-tal till slutet på 1700-talet. I presidentens svit är den karolinska inredningen och möbleringen blandad med några rokokomöbler. I friherrinnans förmak har vi prov på en rokokomöblering men i de andra rummen förekommer mest gustavianska möbler.

I flyglarna finns inredning och möbler från tidigt 1700-tal fram till papperstapeter som kan spegla tidigt 1800-tal. Möblerna i köksflygeln är av enklare slag och är svårdaterade. Tanken var att överblivna möbler hade flyttats till flygeln. I gästrumsflygeln finns det ganska mycket rokokomöbler men de rekonstruerade tapeterna är av senare slag. I denna flygel finns inte mycket från den karolinska tiden. Porslinsköket associerar till mitten av 1700-talet och representerar den tidens lyx.

Hur fungerar inredningen idag?

Som besökare får man en upplevelse av familjen Wennerstedts hem under 1700-talet som det skulle kunna ha varit. Familjen är dock bortrest och bostaden står inredd för deras ankomst till sommaren. Tjänstefolk, arbetare och inspektorn håller igång järnbruket och jordbruket.

Under åren på Skansen har något förändrats. Kläder har lagts ut för att levandegöra miljön, för att ge en illusion om att någon bor där. Det är mest enkla kläder som skjorta, vardagsklänningar för barn m.m. I friherrinnans rum finns en hatt, skor och en klänning. På toalettbordet ligger en fjäderboa, puderask, och andra toaletsaker. Eftersom dessa scenografier inte är genomförda i alla rum ställer man sig frågande till de enstaka nedslagen. Det behövs fler vardagsaker i alla rum om det ska fungera. En översyn behöver göras när den nya berättelsen är utarbetad.

En del möbler har flyttats efter B. Martinius förslag. Detta grepp har nog i någon mån bidragit till en naturligare stilblandning. Möbler (8 st) från

boktryckarbostaden står ”tillfälligt” på några platser som i korridoren. Dessa är något störande men kommer att flyttas bort. Skansen behöver ett magasin. Textilierna i de gustavianska rummen är hållna i pastellfärger från inredningen 1931. Dessa har blivit ännu blekare under 80 år och kan tyckas för återhållsamma. En matta saknas i förmaket där det målade golvet idag har fått en huvudroll. Ett nedtonat golv med en matta borde stämma mer med förmakets festliga umgängesfunktion.

Kulturhistorisk värdering

Kulturhistorisk värdering av anläggningen som helhet

Dokumentvärden

Skansens herrgård kanske har sitt allra viktigaste värde utifrån sin pedagogiska funktion. Den är lätt åtkomlig för allmänheten. Anläggningen ger en tydlig bild av hur en herrgårdsanläggning på 1700-talet kunde ta sig ut. Den är skapad som ett pedagogiskt exempel på en svensk herrgårdsanläggning som speglar 1700-talets olika förändringar. Den speglar olika tidsskikt parallellt, men också sociala skiktningar i samhället och förutsättningarna för de olika klasser som fanns inom gården. Ambitionen var att visa ett hem, till skillnad från det som var vanligt vid tiden för Skansens herrgårds skapelse – en stilhistorisk exposé. Här finns också en ganska subtil ambition att visa hur föremål ”ärvs” nedåt i den sociala hierarkin inom herrgårdens hushåll.

Autenticitet, äkthet och processuell autenticitet

Ett annat starkt värde i Skansens herrgård är hur man förhållit sig till det historiska källmaterialet. Själva byggnaden har varit vägledande vid återskapandet av detaljer. Tapeter och rester av tapeter i flyglarna funna vid nedtagningen har återskapats. Man har varit mycket noga med originalen i huvudbyggnaden. Autenticiteten stod högt i kurs. Originaltapeterna har fått en försiktig rengöring samt retusch av skador – men till viss del också patinering, av retuscher eller även av original är oklart. Den processuella autenticiteten var viktig, metoder och material skulle i detalj vara gjort på samma sätt som på 1700-talet. Det var viktigt för upplevelsen. Den handlingsburna kunskapen rörande bygghantverk och trädgårdshantverk skattades högt och säkerställandet av detta ansågs vara en del av friluftsmuseets uppdrag.

Symbolvärde

Skogaholm är en symbol för det svenska 1700-talets inredningskonst som spritts över världen. Skogaholm är sinnebild för hur man på 1700-talet i Sverige skapade sig ett hem och är förebilden för många människors egna 1700-talsskapelser sedan 1930-talet och fram tills idag. Skogaholm är också en symbol och en föregångare när det gäller museala rekonstruktioner. Skansens herrgård har varit en föregångare när det gäller friluftsmuseernas ambition att även visa de högre ståndens miljöer. Skogaholm är också en symbol för hur man på 1930-talet såg på 1700-talet, och hur man valde att återskapa det.

Museihistoriskt värde

Skogaholm är en föregångare och en förebild för museala rekonstruktioner under modern tid. Det är en gestaltning som bygger på vetenskaplig och konstnärlig grund. Skogaholm är en rekonstruktion utifrån historiska källor; byggnaden som dokument, bouppteckningar, amatörbilder o genrebilder. Det är en avslutande gestaltning av det mångåriga arbete som Nordiska museets intendent lade ner i Herrgårdsinventeringen.

Sällsynthet, representativitet

Huvudbyggnaden i sitt originalskick vad gäller exteriör o interiör, samt ev takets konstruktion är sällsynt välbevarat. Kanske framförallt i jämförelse vad som hänt

med liknande lite enklare lantadelsmiljöer. Dessa är i princip försvunna, om något finns bevarat så handlar det om ett rum, inte en hel byggnad med flera rum vars fasta inredningar aldrig har varit täckta. Skogaholm är också ett välbevarat exempel på en museal rekonstruktion från 1930-talet. Den här typen av rekonstruktioner har ofta ändrats under de senaste 20 åren, som exempel kan nämnas Linnémuseet i Uppsala. Skogaholm är mycket representativ för det svenska 1700-talet.

Samhällshistoriskt värde

Herrgårdsanläggningen som den beskrivs på Skansen ger berättelser om hur kungens handgångna män, officerare, gavs förläningar för att starta säterier och bruk. Sverige som stormakt behövde konsolideras med utveckling av järnframställning och infrastruktur. Säteriförordningen reglerade ansvar och rättigheter. Överintendenten bedömde gårdarnas ståndsmässighet som var ett krav för säteriprivilegiet. När det gällde Skogaholm i Närke så var Tiveden ett svårgenomträngligt skogsområde och med anläggningen av ett säteri övervakades vägar och skogar på ett betryggande sätt. Ett samhälle byggdes med skola på bruket och kyrka i trakten. Herrgården blev en kanal för införandet av påbud från kungen men även spridandet av boklig bildning. Kungaporträtten symboliserar lojaliteten men också makten och hierarkin. Skansen herrgård har ett historiskt värde som symbol för byggandet av landet men också hur man på 1930-talet valde att visa en herrgårds alla funktioner trots att jord-, skogs- och järnbruket bara kan anas.

Socialhistoriskt värde

Den sociala miljö vi anar på herrgården är hushållningshierarkin. Det kunde vara 17 tjänare i hushållet. Det var husmamsellen som hade översynen av arbetet i köket och betjäningen. Kusken eller mannens betjänt hade översyn över fordon, hästar och utomhus göromål. Det fanns pigor, drängar och kokerskor. Förhållandena kunde vara goda i allmänhet men det förekom övergrepp och svårigheter. Socialhistorien finns på plats på Skansens herrgård om man vill berätta om sociala skillnader i 1700-talets ståndssamhälle.

Personhistoriskt värde

Hela historien om släkten Wennerstedts framgång, levnadsöden och utdöende på svärdssidan finns förborgad i huvudbyggnadens exteriör och interiör och har på 1930-talet manifesterats i den uppbyggda miljön kring byggnaden. Även om modeller också har hämtats från andra håll. Rummen har givits funktioner och namn som illustrerar familjens levnad i herrgården och flyglarna. Porträtten i salen ger oss tre generationer Wennerstedt som varit skriva till Skogaholm. Det finns ett arkiv som är knutet till familjen. Genom familjens öden kan vi följa uppbyggnaden av landet, krigen, utvecklingen av järnframställning m.m.

Teknik- och industrihistoriskt värde

Skogaholm som modell för Skansens herrgård berättar om bruksverksamheten och dess betydelse för Sverige. Skogaholm bruks uppgång och fall berättar något om förutsättningarna för bruksverksamhet under 1700-talet. Skyllbergs bruk övertog driften av Skogaholm 1903. Det finns ett digert arkiv på Skyllbergs bruk som är obrukat till stora delar. Mats Janson har i boken om Skogaholm beskrivit sammanhanget mellan skogsbruk, järnbruk och jordbruk. Dessa tre delar var oskiljaktiga för bruksdriften. Målet var att framställa smidbart järn för export. På

köpet byggdes vägar, kanaler, slussar och pråmar. Kontakterna var livliga med Stockholms handelshus bl. a. Totties. Av det industrihistoriska arvet kan vi inte se tydliga spår av på Skansen men det kan visualiseras.

Byggnadshistoriskt värde

Det byggnadshistoriska värdet i Skansens herrgård ligger i dess vittnesbörd om en gången tids byggnadsskick, men också i dess förändring och ombyggnader över tid. Förändringarna ger information om byggnadsteknik, metoder, material och sättet som en byggnad anpassas på, och för vilken funktion dessa anpassningar görs. Byggnadens biografi med planering, konstruktion, utsmyckningar och inredningar, ombyggnader och reparationer rymmer mycket information om sin omvärld, och om förutsättningarna för de människor som levtt och brukat huset under olika perioder.

Patina

Anläggningen har på vissa håll en negativ nedbrytning t. ex. putsens avflagnad på huvudbyggnaden, vittring i körsbärslunden, parterrens tomhet och grindarnas rostande. Detta ger en bild av tiden som flytt men är produkt av dåligt underhåll. Patina är en fråga om upplevelsen av tidens gång genom den trovärdiga förändringen av materialen. Patinan får inte vara störande med fläckar därför tonas dessa ofta ner. Patinan i interiören av herrgården har förändrats genom färgförändringar som kan i vissa vinklar verka störande. Vattenskadorna finns även som skymmer helhetsbilden. I huvudsak finns hos originalmaterialet en trovärdig patina och de rekonstruerade miljöerna i flyglarna har en mer rustik gråskala.

Byggnadsteknikhistoriskt värde

I Skansens herrgård finns stora byggnadsteknikhistoriska värden. I och med att originalmaterialet har värderats så högt, och att även den processuella autenticiteten och den handlingsburna kunskapen har skattats högt, rymmer Skogholm oändliga möjligheter att studera 1700-talets byggnadstekniska lösningar. Som exempel kan nämnas säteritaketets konstruktion och funktion, timmerbyggnadsteknik med inslag av sydsvensk timring i flyglarna, reveteringsteknik med kalkputs på spiktegel, spåntak, mm.

Arkitekturhistoriskt värde

I Skansens herrgård kan utläsas de olika arkitektur- och inredningsstilarna som var på modet under 1600-, 1700- samt de tidiga 1800-talen. Anläggningen är representativ för sin tid och sin stil, och är en mönsteranläggning från 1700-talet. Kopplingen till det samhällshistoriska värdet är starkt, där adelns privilegier och stormaktsveriges ökade välstånd skulle manifesteras i byggnader värdiga Sverige.

Upplevelsevärden

Upplevelsen av anläggningen Skogholm ligger mycket i axialiteten, den monumentala gårdsplanen och de välklippta lindalléerna som leder fram till gården. Den yttre miljön är indelad i olika mindre rum som i sig är miljöskapande och bidrar till upplevelsen av 1700-talsgården. Det arkitektoniska upplevelsevärdet kanske främst rymms i huvudbyggnadens väl avvägda inredningar från 1700-talets slut. Autenticiteten och patinan är starkt bidragande till upplevelsen. Förstugans avskalade enkelhet för besökaren direkt in i en annan tid. Skansens herrgårds olika rum (yttre som inre) och byggnader är viktiga för

helhetsupplevelsen, deras enskilda värde varierar, men som del i helheten är de omistliga.

Kulturhistorisk värdering av det enskilda rummet

Nedan följer en kulturhistorisk värdering på rumsnivå, i yttre såväl som den inre miljön. På rumsnivå beskrivs i det första stycket förebilderna för rummet, i nästföljande stycke lyfts de värdebärande delarna fram, den sista delen beskriver värderingscirkeln i ord.

Yttre miljö

Barockträdgården

Förebilder

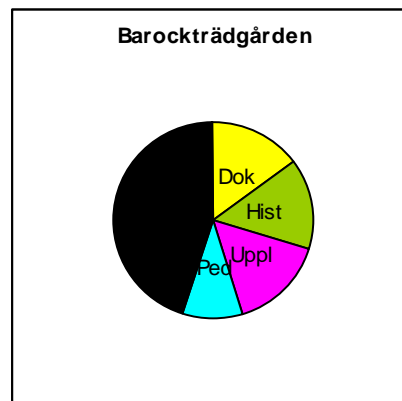
Barockträdgården är skapad med trädgårdsanläggningen i Bordsjö, Småland som historisk källa. Förutsättningarna i Bordsjö liknade de på Skansen, utrymmet bakom huvudbyggnaden var kort, anläggningen bredde istället ut sig mot sidorna. Det är alltså ingen kopia av Bordsjöanläggningen som gjordes på Skansen, det är en fri tolkning med anläggningen i Bordsjö som utgångspunkt.

Värdebärande delar

De värdebärande delarna finns i terrasseringen, den trappstegsvisa indelningen av trädgårdens olika partier, den ligusteromslutna parterren närmast huvudbyggnaden, sandstenstrapporna, trädgårdsrutorna, mittpartiets buxbomshäck samt lindhäckarna i sina nivåer i fonden. De är samtliga starka värdebärare för upplevelsen och förståelsen av barockträdgården. Den ursprungliga tanken, att man från salen kan blicka ut över barockträdgårdens stränga symmetri, vidare bort över de i tre nivåer klippta lindhäckarna (vars uppgift är att skymma marknadsgatans bodar) och sedan vidare över träden på Skansenområdet som en vy över den engelska parken, är väldigt viktig.

Beskrivning av rummets värde

Barockträdgården är idag starkt förenklad. Läsbarheten, och därmed det pedagogiska värdet är lite lägre. Likaså blir upplevelsevärdet lägre eftersom trädgården inte är på topp. Det historiska värdet respektive dokumentvärdet är ganska högt. Cirkeln är lite drygt halvfull, vilket ska utläsas som att det finns mycket att göra för att stärka det kulturhistoriska värdet i barockträdgården, kanske främst vad gäller det pedagogiska värdet och upplevelsevärdet.

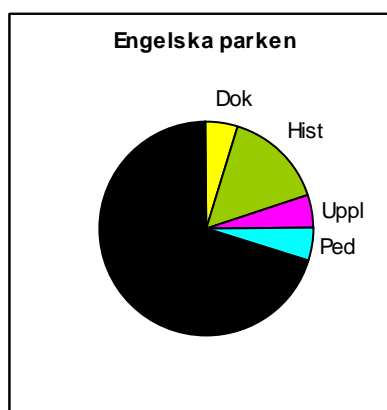
Engelska parken

Förebilder

Den engelska parken omslöt från början hela Skogaholmsanläggningen. Den saknar förebild och har istället planerats och skapats utifrån de förutsättningar som redan fanns på platsen. Befintlig skog gallrades, slingrande stigar anlades. I samband med barockträdgården anläggande under åren 1942-1945 delades den engelska parken. Ytan öster om barockträdgården och norr om köksträdgården behöll namnet engelska parken. Den yta som idag benämns engelska parken är omöjlig att förstå. Övriga delar av den engelska parken har under årens lopp förvandlats till en yta utan tydlig karaktär.

Värdebärande delar

Idag finns inga värdebärande delar i den engelska parken. Däremot finns en stor potential i befintlig miljö att återigen anlägga en engelsk park i västra delarna av anläggningen.

Beskrivning av rummets värde

Skogaholms engelska park är en fri komposition med utgångspunkt i möjligheterna på platsen och i den allmänna trädgårdshistorien. Den besitter trädgårdshistoriska värden, den här typen av park hörde till en herrgård vid slutet av 1700-talet. Här skulle herrskapet vandra omkring, njuta av den tillrättalagda naturen och "övertas" av utsiktspunkter, antika tempel, grottor, eremityddor, boskéer mm. Det samhällshistoriska värdet finns i den symbol för de strömningar vad gäller landskapsarkitektur som fanns runt om i Europa vid denna tid. Det museihistoriska värdet ligger i hur man vid skapandet av Skogaholmsanläggningen såg på den engelska parkens viktighet i den här typen av miljö, och hur man valde att förverkliga den. Eftersom den engelska parken idag är helt spolierad finns bara traditionsvärdet i upplevelsen. Här finns namnet som berättar om att här funnits en engelsk park. På samma sätt är det pedagogiska värdet lågt idag. Rummet rymmer en intressant berättelse, men den är i princip omöjlig att avläsa. I den engelska parken finns stora möjligheter att bättra på det kulturhistoriska värdet, framförallt när det gäller det pedagogiska värdet och upplevelsen.

Köksträdgården

Förebilder

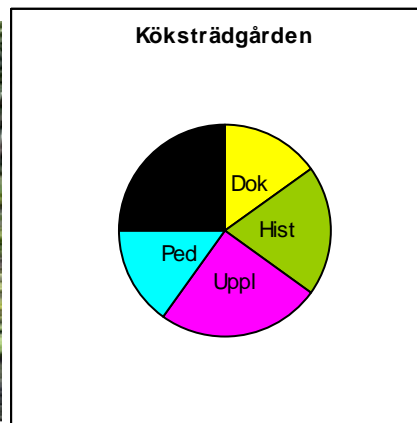
Köksträdgården är skapad med utgångspunkt i de fyra böckerna Trädgårdsskiötsel Johan Ahlich 1744, Anmärkningar vid Svenska Trädgårds-Skötseln Anders Lissander 1768, Trädgårds-Bok Esaias Fleicher 1795 samt Handbok i Trädgårds-Skötsel Lundström 1831. 1980 ändrades odlingslotternas innehåll i enlighet med en frönota från 1814 tagen ur Svennevads hembygdsförenings arkiv rörande Skogaholm. Köksträdgården är en fri skapelse, med utgångspunkt i historiska källor.

Värdebärande delar

Kvarterindelningen, de omgivande fruktträdplanteringarna, bärbuskarnas placering, odlingsbäddarnas riktning, gångarna, lövgången och lusthuset är samtliga viktiga värdebärande element i köksträdgården.

FOTO: JUREK HOLZER

Beskrivning av rummets värde

Köksträdgården är en rekonstruktion, gjord på vetenskaplig grund. Det är en köksträdgård som skapats med hjälp av trädgårdsböcker från tiden. Här finns trädgårdshistoriska värden i hur en köksträdgård var uppbyggd och vilka typer av växter som fanns däri. Det samhällshistoriska och socialhistoriska värdet ligger bland annat i berättelsen om självhushåll, vilka växter som användes och fanns tillgängliga men också i potatisens välgörande kraft. På Skogaholm i Närke var man tidiga med att odla potatis, något som kunde avläsas i den minskade dödligheten hos bruksarbetarna. Det museihistoriska värdet ligger i hur man valde att använda de historiska källorna för att med dem som utgångspunkt skapa en köksträdgård så som man skulle ha kunnat göra på 1700-talet. Köksträdgården är en upplevelse fullt ut. Här finns estetiska värden och en patina i den nu fullvuxna köksträdgården med sina omgivande knotiga fruktträd av ålderdomliga sorter. Köksträdgården är starkt miljöskapande i Skogaholm. Här finns traditionsvärden i hur man odlat sin mat under flera hundra år. Köksträdgården rymmer en intressant berättelse, den är lätt åtkomlig för Skansens gäster, man är välkommen in i kvarteren bland odlingsbäddarna. Köksträdgården är tydligt läsbar även för den ovane trädgårdsbesökaren.

Körsbärs- och plommonlunden

Förebilder

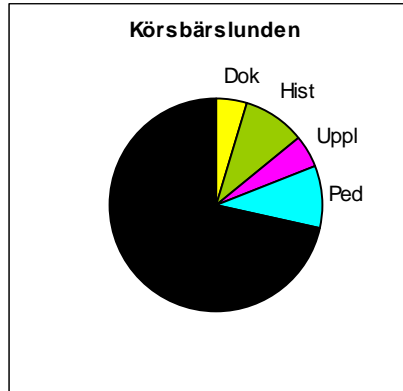
Körsbärs- och plommonlunden är skapad med utgångspunkt i de fyra böckerna Trädgårdsskiötsel Johan Ahlich 1744, Anmärkningar vid Svenska Trädgårds-Skiötseln Anders Lissander 1768, Trädgårds-Bok Esaias Fleicher 1795 samt Handbok i Trädgårds-Skiötsel Lundström 1831. Körsbärs- och plommonlunden saknar enskild förebild i det historiska källmaterialet. Det är en fri komposition med utgångspunkt från de fyra trädgårdsböckerna.

Värdebärande delar

Det fåtal kvarvarande fruktträd som finns vid södra änden av flygeln, gullviveängens samt grusgången och bersån är viktiga värdebärande element.

Beskrivning av rummets värde

Plommon- och körsbärslundan är idag mycket svår att förstå. Det är en sällsynt företeelse som rymmer en intressant berättelse men besökaren ges inte möjlighet att förstå och uppleva miljön. Därmed blir upplevelsevärdet och det pedagogiska värdet lågt. Körsbärs- och plommonlundan är en rekonstruktion utifrån historiska källor. Det trädgårdshistoriska värdet ligger i själva företeelsen, att körsbär och plommon var viktiga frukter i hushållet. Det museihistoriska värdet finns i hur man har förhållit sig till de historiska källorna och skapat ett rum som inte är särskilt väl känt i trädgårdshistorien. Cirkeln är inte fylld till hälften, men med väl motiverade insatser kan dess värde förbättras och både upplevelsen och det pedagogiska värdet stärkas.

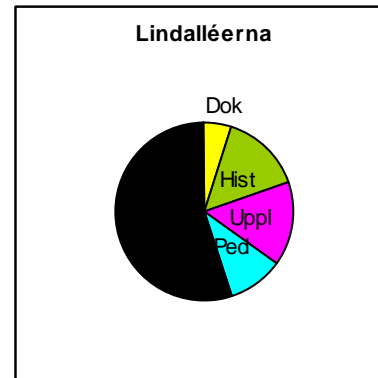
Lindalléerna

Förebilder

Lindalléerna saknar en enskild förebild i det historiska källmaterialet. De symboliserar de många och långa alléer som präglar herrgårdslandskapet och är en fri tolkning av trädgårdslitteraturen från tiden.

Värdebärande delar

Lindalléerna med deras symmetriska formklippning är starka värdebärare för upplevelsen av hela anläggningen.

Beskrivning av rummets värde

Lindalléerna är en fri komposition med utgångspunkt i trädgårdshistorien. Den har starka trädgårds- och samhällshistoriska värden genom sin representativitet. Lindalléerna var vanliga i herrgårdslandskapet och symboliserar adelns makt i området. Alléerna är starkt miljöskapande och bidrar till upplevelsen att träda in i en herrgårdsanläggning. Lindalléerna är väldigt tydliga för besökaren.

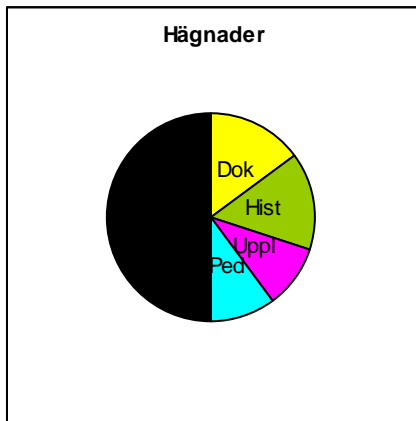
Hägnader

Förebilder

Lindhäckarna omslöt från början hela Skogaholmsområdet samt användes rumsskapande inom den yttre miljös olika delar. Lind var ett vanligt träd i parkanläggningar på 1700-talet, Skogaholms lindhäckar saknar enskild förebild i det historiska källmaterialet och är en fri tolkning av trädgårdslitteraturen från tiden. Staketet med grindar som omgärdar Skogaholms byggnader och hägnar in gårdsplanen har sin historiska förebild på Kristineholms herrgård i Uppland. Det är gjort i trä, men ska efterlikna de staket av järn med sandstenssockel som finns på ett flertal större bruk i Uppland, till exempel Hargs. Grindstolpar, stjärngrindar samt puttis har sitt ursprung på Skogaholm i Närke. Där var de placerade väster om huvudbyggnaden, mot trädgården. De sattes upp på Skansen i samband med flytten av huvudbyggnaden från Närke. De är i original och har inför återuppförandet endast lagats, med samma material och metoder som det var gjort från början.

Värdebärande delar

Starka värdebärare är lindhäckarna, staketet i trä med sina grindar och sitt måleri samt grindstolpar, stjärngrindar och puttis.

Beskrivning av rummets värde

Hägnaderna har skiftande dokumentvärde. Grindstolpar, stjärngrindar o puttis är original från Skogaholm i Närke. Staketet är en rekonstruktion med förebild från en annan plats och lindhäckarna är en fri komposition. Samtliga delar är starkt miljöskapande och bidrar till upplevelsen att kliva in i herrgårdsanläggningen och att skapa rum i rummet. Grindstolpar, stjärngrindar och puttis har höga autenticitetsvärden och bidrar med sin patina till en estetisk upplevelse av tid som flytt. Trästaketet är en representant för hur man i enklare miljöer har härmat de finare miljöerna med de medel som har stått till buds. Järn och sandsten har bytts mot trä, som målats i förebildernas kulörer. Ovanstående är exempel på de trädgårds- och socialhistoriska värden som finns i dessa delar.

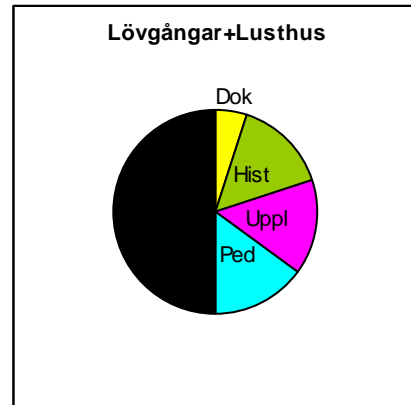
Lövgångarna samt lusthuset från Bellmansgatan

Förebilder

Lövgångarna saknar enskild förebild i det historiska källmaterialet. De är en fri tolkning av trädgårdslitteraturen från tiden. Lusthuset saknar en enskild förebild i det historiska källmaterialet. Den placerades i köksträdgården 1939, samtidigt målades fasaderna i grått. 1999 färgsattes lusthuset i enlighet med historiska källor i färgställningen engelskt rött tak, gråblå pilastrar, grågrön dekor, gulvit fasad samt gulbruna fönsterbågar. Denna färgsättning avviker från 1939 års gråa färgsättning. Lusthusets placering i köksträdgården är en fri tolkning, med utgångspunkt i det historiska källmaterialet.

Värdebärande delar

Lövgångarna är starkt värdebärande för upplevelsen av en trädgård från 1700-talet. Hela lusthuset, dess exteriör såväl som dess interiör, är en stark värdebärande.

Beskrivning av rummets värde

Lövgångarna med lusthuset är en fri komposition, en sammansättning av ett lusthus i original från tiden och en företeelse allmänt känd inom trädgårdshistorien. Den saknar enskild förebild i det historiska källmaterialet. Här finns trädgårds- och byggnadshistoriska värden i hur man placerat lusthuset och lövgången. I det trädgårdshistoriska värdet finns också den handlingsburna kunskapen kring vården av lövgångar. I det byggnadshistoriska värdet finns kunskaperna hur man byggde och inredde lusthus vid tiden. Det socialhistoriska värdet finns främst i hur dessa rum användes och av vem. De skapades för herrskapsfolket med gäster att promenera och kontempera i. Man skulle vistas i skuggan. Det museihistoriska värdet ligger främst i hur man har valt att gestalta lövgången tillsammans med lusthuset. Lövgångarna och lusthuset besitter ett konstnärligt värde som förstärks av en viss patina. Framförallt i de knotiga träden. Lövgångar med lusthus är starkt miljöskapande. Lövgångarna och lusthuset rymmer en intressant berättelse, det är åtkomligt för Skansens gäster året runt och tydligt i sin presentation.

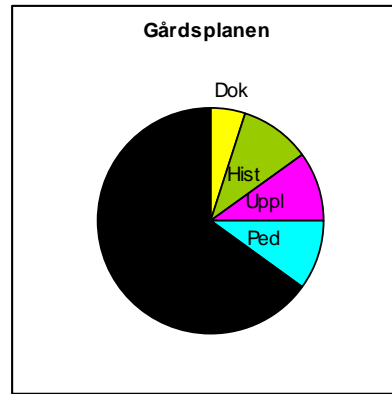
Gårdsplanen

Förebilder

Gårdsplanen saknar enskild förebild i det historiska källmaterialet. Ett flertal gårdar i Suecia Antiqua har fått stå som förebilder vid skapandet av Skogaholms gårdsplan på Skansen.

Värdebärande delar

Den stora, grusade gårdsplanen, med den tomma ytan med sina gräsrutor är starkt värdebärande för upplevelsen av Skogaholm,

Beskrivning av rummets värde

Gårdsplanen är en fri komposition med utgångspunkt i ett flertal gårdar avbildade i Suecian. Dokumentvärdet är alltså inte så högt. Det objekthistoriska värdet ligger i den gestaltning som visar hur man under den karolinska tiden ville ge de svenska herrgårdsanläggningarna något av den dignitet och magnificens som man ansåg passade en stormakt som Sverige. Här finns också ett museihistoriskt värde i hur man på 1930-talet ville återge denna drömbild av hur en herrgårdsanläggning med sin gårdsplan skulle se ut. Man valde inte en enskild förebild och kopierade den, utan det var ett flertal olika gårdar som tillsammans utgjorde grunden för den gestaltning man valde till Skansen. Gårdsplanen är starkt miljöskapande. Den dominerar anläggningen och har ett symbolvärde, både för sin vilja att framhäva anläggningens storhet och därmed ägarens makt, och för hur den symboliserar den svenska stormaktstiden. Gårdsplanen har en hög åtkomlighet och är tydlig och lätt att förstå.

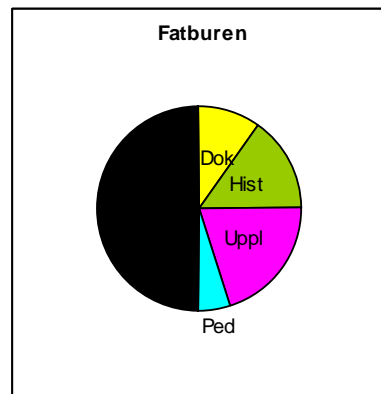
Fatburen

Förebilder

Fatburen byggdes upp på sin nuvarande plats på Skansen redan 1893. Byggnaden är en kopia av en förrådsbod uppförd på 1600-talet på Björkviks herrgård i Östergötland.

Värdebärande delar

Fatburens värde i detta sammanhang är dess funktion som en miljöskapande kuliss, den är viktig för upplevelsen av Skogaholmsmiljön.

Beskrivning av rummets värde

Fatburen är en vetenskaplig kopia. Den är utförd med hög processuell autenticitet och rymmer stora byggnadshistoriska värden, dels om en fatburs funktion men också genom sin byggnadsteknik och i sitt detaljutförande. Här finns samhällshistoriska värden i hur man tidigare har förvarat värdefulla föremål, kläder och mat i en byggnad, konstruerad för att skydda mot råttor och andra skadedjur, placerad en bra bit från övriga byggnader som skydd för brand. Här finns museihistoriska värden, kanske framförallt genom att den visar den syn som fanns på Skansen under dess allra tidigaste tid, att en välgjord kopia var lika intressant som en originalbyggnad. Den visar att det redan från början i friluftsmuseets historia var viktigt med den handlingsburna kunskapen. Fatburen har ett stort upplevelsevärde. Den är starkt miljöskapande, har en patina och en pondus som berättar om en annan tids förutsättningar för överlevnad. Den följer traditionen för förvaring och har ett starkt symbolvärde, både för Skansen idag och i sin historiska funktion. En stor fatbur symboliserar ett rikt hem. Fatburen rymmer en intressant berättelse. Den är åtkomlig på så sätt att den syns, men den är inte öppen för Skansens gäster.

Dammen

Dammen är ursprungligen en damm för flamingos. Vid anläggandet av Skogaholm planerades att dammen skulle förminska och bilda centralpunkt i den planerade barockträdgården söder om gårdsplanen. Dammen minskades ned, men barockträdgården anlades aldrig. Idag ligger dammen placerad mellan Skogaholm och en bilparkering. Den bildar en avskärmning mot parkeringsplatsen och fungerar ganska väl som det. Framgent kan det vara möjligt att låta dammen vara en del av den engelska parken. Eftersom dammen i dagsläget egentligen inte är en del av anläggningen Skogaholm har vi valt att inte värdera den.

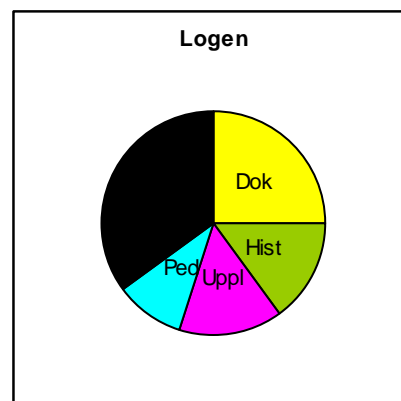
Logen

Förebilder

Den stora logen från tidigt 1700-tal på Vallstanäs gård i Uppland stod i vägen när Arlandabanan skulle byggas och flyttades till Skansen under tidigt 1990-tal.

Värdebärande delar

Logens värde i detta sammanhang är dess funktion som en miljöskapande kuliss, den bidrar till upplevelsen av Skogaholmsmiljön.

Beskrivning av rummets värde

Logen har byggnadshistoriska värden genom sin funktion och volym. Här finns samhällshistoriska värden som berättar om skörden, dess storlek, arbetet med att ta hand om den och hur viktigt själva logens funktion var på en gård. Det museihistoriska värdet ligger i hur man efterhand, när möjlighet ges, väljer att komplettera en anläggning med företeelser som saknas. Den är också intressant hur man använder byggnaden, som kuliss i en kulturhistorisk miljö. Logen rymmer en butik. Logen är miljöskapande. Den besitter traditionsvärden som berättar om skördearbetet. Den delen är dock otydlig eftersom tröskvandringen är borta. Idag är det endast byggnadens volym som berättar något om dess tidigare funktion. Logen rymmer en intressant berättelse, den är åtkomlig, men är mycket svår att förstå.

Huvudbyggnaden

Salen

Förebilder

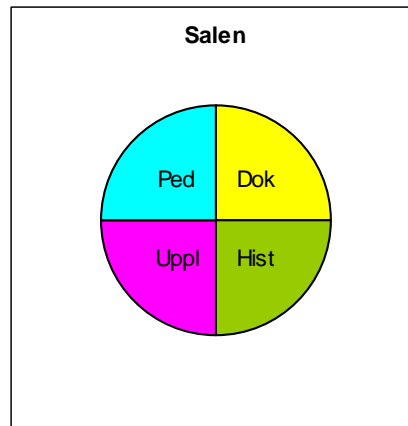
Salens fasta inventarier är i originalutförande från 1793. De har aldrig varit täckta av yngre inredningsskikt. Det enda som gjorts sedan 1793 är att man, i samband med att huvudbyggnaden återuppfördes på Skansen, gjorde en försiktig retuschering av de värsta skadorna, därefter patinerades väggarna. De lösa inventarierna bygger på en bouppteckning upprättad 1810, då friherrinnan Brita Elisabeth Tersmeden avled. Man har vid återuppförandet frångått biljardinredningen med dess biljardbord, röda taftgardiner och fågelvoljärer. Möbleringen gjordes istället till en representativ matsal med till största del gustavianska möbler och målningar. Spisomfattningen kommer från Högbergsgatan i Stockholm. Fyra av porträtten, bysten av Gustav III och ett slagbord är kopior.

Värdebärande delar

Hela salen är en starkt värdebärande miljö. Extra värdebärande delar är porträtten, väggboaseringarna och dess måleri samt slagbordet med proveniens Skogaholm.

Beskrivning av rummets värde

Salen har höga dokumentvärden i form av sitt originalutförande som i princip aldrig har rörts. I rummet finns stora historiska värden. Här finns de objekthistoriska värdena som t.ex. de kvarlevande karolinska dragen med salens representativa placering och funktion, här syns förändringen till den gustavianska tidens variant på fest och representation. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Det museihistoriska värdet ligger bl.a. hur man förhållit sig till originalmaterialet och till källmaterialet. Upplevelsen av rummet är stor, här finns konstnärliga kvaliteter och en patina som ger upplevelse av tid. Salen är en mycket viktig del i anläggningen Skogaholm och har därmed miljöskapande värden.

Traditionsvärden finns när det gäller t.ex. fest och representation och dess symboliska värde ligger i hur an godsägare manifesterade sig själv och sin gärning under karolinsk respektive gustaviansk tid. Det pedagogiska värdet är likaså stort. Salen är sällsynt i sitt orörda skick, den rymmer en intressant berättelse, är tydlig, tillgänglig och välkänd i litteraturen. Cirkeln är här helt fylld. Rummet besitter mycket höga kulturhistoriska värden och är därmed en miljö som kräver varsamhet.

Förmaket

Förebilder

I den representationsinriktade karolinska byggnaden var salen med sina två flankerande gästkamrar/umgämesrum tillsammans med förstugan de viktigaste rummen. Vid renoveringen 1793 fick förmaket en tydlig prägel av umgämesrum. Rummet är i originalutförande från den gustavianska tiden. Väggarna har aldrig varit täckta med senare tiders papperstapeter och färglager. Skikten är rengjorda, försiktigt retuscherade därefter patinerade vid återmonteringen. Den öppna spisens omfattning med spegel har proveniens från Skogaholm. Möbleringen bygger på ett förmak i bouppteckningen 1810. Förmaket har en dyrbarare möblering än de andra mer vardagliga rummen. Väggfälten är rikare utsmyckade, möblerna har sidenklädsel och är målade i vitt och guld. Sedan 1931 har miljön en stram, representativ atmosfär som är värdebärande för gestaltningen, men är kanske inte helt i enlighet med miljön i bouppteckningen som var aningen mer praktfull med en gobelinmatta och röda taftgardiner. Det nymålade golvet efter ursprunglig förebild dominerar dock helhetsbilden.

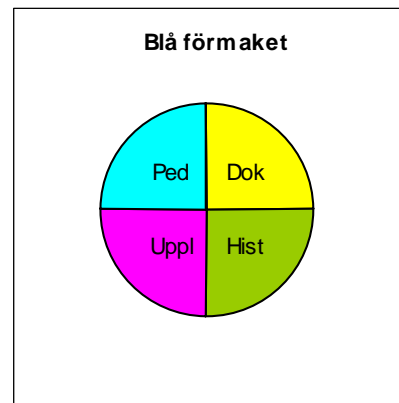
Värdebärande delar

Starka värdebärare är väggfälten med grisaillemålningarna, ljuskronan, speglarna, den strama karaktären i rummet samt de påkostade tygerna.

Beskrivning av rummets värde

Förmaket har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i original vars fasta inredning aldrig har varit övertäckt. Det finns många historiska värden representerade i rummet. Byggnadshistoriskt har rummets tradition av umgämesrum ett värde. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. De samhällshistoriska värdena finns i den karolinska tidens mer representativa karaktär som förändras till en mer privat men ändå representativ karaktär. Det

museihistoriska värdet finns bland annat i synen på originalmaterial och i förhållningssättet till det historiska källmaterialet vid rekonstruktioner av historiska rum.

När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen. Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm. Förmaket besitter traditions- och symbolvärden kanske framförallt som beskrivande av umgängeslivet. Förmaket är väl känt i litteraturen. Det är sällsynt i sitt väl bevarade och tämligen orörda originalskick när det gäller de fasta inventarierna. Det rymmer en intressant berättelse om socialt umgänge vid tiden och är tydligt i sin presentation. Åtkomsten är ganska god när huvudbyggnaden är öppen. Som besökare är man välkommen att titta in i rummet.

Gula kammaren

Förebilder

Gula kammarens väggfasta inredning är i originalutförande från gustaviansk tid. Ytskikten är rengjorda, försiktigt retuscherade, därefter patinerade av konservatorer 1931. Golvet är det enda i huset i original till $\frac{3}{4}$. Enligt bouppteckningen 1810 fanns här två små sängar och en tvåmanssäng, en tät möblering. Vid möbleringen 1931 valde man att göra detta rum till ett gästrum för en man. Gästrumskaraktären förstärktes genom möbleringen med en resesäng och två koffertar.

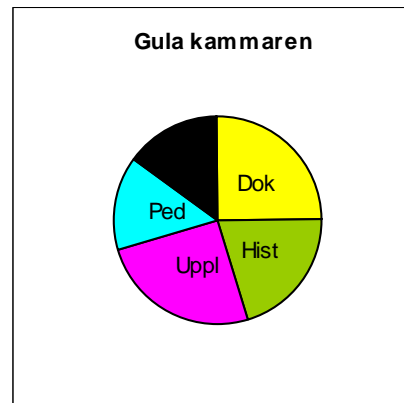
Värdebärande delar

Värdeskapande markörer i rummet är den fasta interiören, resesängen och koffertarna.

Beskrivning av rummets värde

Gula kammaren har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i original. Det finns många historiska värden representerade i rummet. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. De samhälls- och socialhistoriska värdena finns tydligast representerade i rummet som gästrum som något beskriver betydelsen av resandet för ämbets- och lantadeln. Det museihistoriska värdet i rummet är tydligast i hur man, trots sin vetenskapliga ambition och uttalade vetenskaplighet, ibland valde att frångå de historiska källorna. I det här fallet när

det gäller möbleringen och man istället valde en möblering som man ansåg ”passa” det syfte man hade.

När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen. Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm. Gula kammaren besitter traditions- och symbolvärden kanske framförallt som beskrivande av resandets förutsättningar. Gula kammaren är inte så väl känt i litteraturen, jämfört med t.ex. salen, röda kammaren eller friherrinnans gemak. Rummet rymmer en intressant berättelse om resande och socialt umgänge vid tiden och är tydligt i sin presentation. Åtkomsten är ganska god när huvudbyggnaden är öppen. Som besökare är man välkommen att titta in i rummet.

Västra korridoren

Förebilder

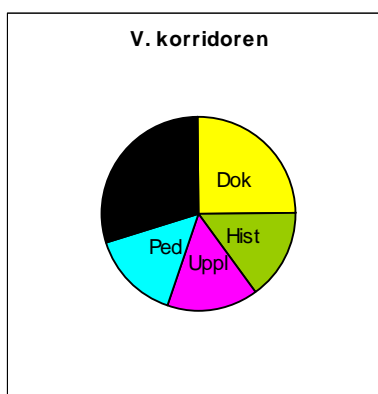
Västra korridorrens väggfasta inredning är i originalutförande, troligen från karolinsk tid.

Värdebärande delar

Värdeskapande markörer i rummet är väggarnas originalmåleri samt korridorrens dubbeldörrparti, med bara den ena delen glasad.

Beskrivning av rummets värde

Västra korridoren har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i original. Det finns många historiska värden representerade i rummet. Det objektshistoriska värdet ligger bl.a. i den karolinska tidens sätt att disponera en byggnad där den långa korridoren förbinder rummen i byggnaden. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Museihistoriskt är rummet intressant eftersom man låter två måleriskikt, från lite olika tider, ligga bredvid varandra och exponeras samtidigt. Detta val är intressant, och har antagligen främst att göra med deras ålderdomlighet och unicitet.

Rummets upplevelsevärden ligger främst i dess patina som skänker rummet en atmosfär av ålderdomlighet. Västra korridoren har ett miljöskapande värde och är viktig för upplevelsen av Skogaholm. Ett visst traditionsvärde kan tillmätas rummet i egenskap av kvarleva från den karolinska tidens sätt att anlägga och använda korridorer. Rummets pedagogiska värde ligger framförallt i sin unicitet. Den här typen av enkla, men ändå synliga, utrymmen har nästan alltid förändrats. Om inte annat så i någon nitisk restaurering där stänkmålning har ansetts vara en enkel teknik att kopiera. Det är mycket ovanligt med orört stänkmåleri i den här typen av miljöer från den här tiden. Den mycket naiva marmoreringen är likaså mycket ovanlig att finna i original. Västra korridoren har god åtkomlighet. När huvudbyggnaden är öppen är korridoren öppen för gästen att gå in i.

Skänken

Förebilder

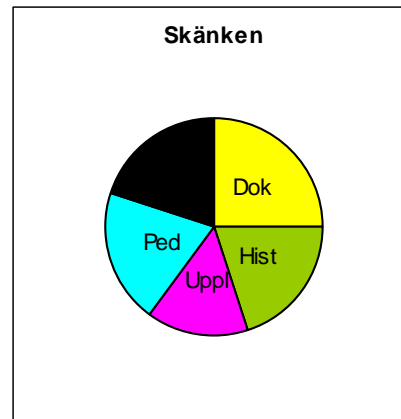
Skänkens väggfasta inredning och ytskikt är i originalutförande. De lösa inventarierna är ungefär i enlighet med bouppteckningen från 1810.

Värdebärande delar

I denna skrubb är det skänkens funktion som serveringsrum för mat och dryck som är värdebärande samt föremålens mängd och uttryck.

Beskrivning av rummets värde

Skänken har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i original. Det finns många historiska värden representerade i rummet. De objekthistoriska, samhälls- och socialhistoriska värdena samverkar här i det tydligaste värdet: rummets funktion.

Skänken visar hur man hanterade mat, servering, försiktighet med eld, sociala hierarkier inom hushållet mm. Rummets patina hjälper gästen att uppfatta tidens gång, det har miljöskapande värden och är betydelsefullt för upplevelsen av Skogaholm. Rummet har ett flertal pedagogiska ingångar, det är sällsynt och välbevarat i sitt originalskick, det rymmer en intressant berättelse, det är tydligt och lätt för besökaren att förstå. Rummets åtkomlighet är ganska stort, när huvudbyggnaden är öppen kan man som gäst titta in i det upplysta rummet genom en plexiglasskiva.

Kinesiska kabinettet

Förebilder

Det kinesiska kabinettet saknar sin förebild på Skogaholm på ursprunglig plats. Enligt bouppteckningarna har där aldrig någonstans funnits ett kinesiskt kabinett. I rummet fanns vid nedtagningen inte några spår av ursprunglig inredning kvar. Kinesiska inredningar var en vanlig typ av exotiserande inslag på herrgårdar i Sverige vid denna tid. De symboliserar drömmen om Kina och det exotiska, och är en viktig del i 1700-talets inredningskonst. Rummet skapades vid återuppförandet på Skansen som en ”utställning i utställningen”, det finns ingen uttalad förebild som använts för skapandet av rummet. Spisomfattningen i grön marmor kommer från Oxtorgsgatan i Stockholm. De kinesiserande väggfälten fanns i Nordiska museets magasin och kommer ursprungligen från Tureholm. De är målade av två tyska målare på 1730-talet. Rummet möblerades med ett kinesiserande skrivskåp i röd lack med guldmåleri (av engelsk tillverkning) samt en porslinshylla ovan ett förgyllt barockbord av Precht och fyra stolar med broderade stolsitsar, proveniens Skogaholm. Två gueridoner bär två egenartade spegelkandelabrar. Rummet är något av ett kuriosakabinett, som kan verka fantasieggande.

Värdebärande delar

Värdeskapande markörer är väggfälten, det röda skåpet och den kinesiska porslinsinsamlingen.

Beskrivning av rummets värde

Rummet bedöms vara en fri komposition med originalföremål från andra platser. Eftersom andra kinesiska kabinett i originalutförande från denna tid och med denna karaktär inte längre finns bevarade blir rummets värde som historiskt dokument ändå högt. Det kinesiska kabinettet på Skogaholm besitter höga

historiska värden, tex de objektshistoriska, där de fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. I detta sammanhang anses rummet vara representativt för en typ av företeelse som var vanlig vid tiden i denna sociala klass och har därför såväl samhällshistoriska som socialhistoriska värden. Det museihistoriska värdet ligger i hur man på 1930-talet valde att nyttja rum som saknade rester av inredningar från tiden som rum möjliga för utställningar. När det gäller upplevelsen så är den fullödig.

Här finns en estetisk ambition och en patina som gör att man förnimmar tidens gång. Rummet är starkt miljöskapande. Det besitter traditions- och symbolvärden genom sin funktion som representant för den här typen av exotiserande inslag i herrgårdskulturen. När det gäller den pedagogiska berättelsen så finns det många ingångar. Rummets inredning är ett sällsynt exempel på en tidig typ av kinesiskt kabinett med mörka, grovt stiliserade bilder av kinesiskt liv. Tapeterna är sällsynta. Endast ytterligare en, till motivvalet, liknande kinesiserande lärfttapet från denna tid finns bevarad i Sverige, i Nordiska museets samlingar. Rummet är välkänt genom litteratur och tidskrifter. Det kinesiska kabinettet kan anses tillgängligt i den mån att rummet i princip alltid går att se om själva huvudbyggnaden är öppen. Rummet är lätt att ta till sig och förstå och är mycket tydligt i sin presentation.

Presidentens förmak

Förebilder

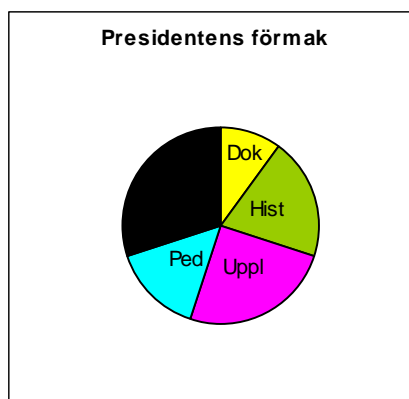
Hela rummet baseras på den bouppteckning som gjordes efter presidentens död 1778. Även i detta rum saknades spår av inredningsdetaljer från tiden, dessutom låg rummet som bouppteckningen baserar sig på i stenflygeln. Rummet är alltså nyskapat i huvudbyggnaden utifrån historiska källor från familjen och gården. Det karolinska taket flyttades från friherrinnans sängkammare. Vaxdukstapeterna med mörk botten och gröna målade bladmönster imiterar damast och härstammar från Sjösa. Möbleringen är gjord efter bouppteckningen från 1778. Rummet är tungt historiskt laddat och präglat av en maskulin atmosfär. Rummet har, utifrån sin tid 1778, en ålderdomlig karaktär. Man ges en känsla av att tiden har stannat. Eftersom presidenten hade tjänster på annat håll och inte ägnade särskilt mycket tid åt verksamheten vid Skogaholm, kan man nästan uppleva hans frånvaro i detta rum.

Värdebärande delar

Starka värdebärare i rummet är det karolinska taket, den karolinska dörren från Skogaholm, skåpet med proveniens presidentens förmak på Skogaholm, vaxdukstapeterna samt porträtten av Gustav II Adolf och hans gemål.

Beskrivning av rummets värde

Rummet är en vetenskaplig kopia, utförd i enlighet med en bouppteckning från familjen och platsen 1778, dock inte från det fysiska rummet på plats i huvudbyggnaden i Närke. Dokumentvärdet på rummet blir alltså inte så högt. De historiska värdena i rummet är ganska höga, tex genom de objekthistoriska och socialhistoriska värdena som visar hur en man i presidentens ställning valde att möblera sitt rum på ett enkelt men funktionellt sätt, och där de fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. De samhällshistoriska värdena finns kanske framförallt i berättelsen om bruksverksamheten. Kanske har rummets personhistoriska värde med sin koppling till Carl Gustaf Wennerstedt däri sitt starkaste historiska delvärde. Det museihistoriska värdet ligger i hur man på 1930-talet arbetade med

museala rekonstruktioner på ett vetenskapligt sätt med historiskt källmaterial, men också hur man valde att nyttja rum som saknade rester av inredningar från tiden som rum möjliga för utställningar. Rummet har ganska stora upplevelsevärden, med ett estetiskt värde och en patina. Rummet har miljöskapande värden för Skogaholms herrgård på Skansen. Symbolvärdet i den laddade kompositionen där makt, maskulinitet och högre ståndrepresentativitet har givits starka markörer är tydligt. Det pedagogiska värdet finns främst hos den intressanta berättelse som rummet rymmer samt i den åtkomlighet som rummet har. Besökaren välkomnas att gå in i rummet under de tider som huvudbyggnaden hålls öppen.

Presidentens sängkammare

Förebilder

Hela rummet baseras på den bouppteckning som gjordes efter presidentens död 1778. Även i detta rum saknades spår av inredningsdetaljer från tiden, dessutom låg rummet som bouppteckningen baserar sig på i stenflygeln. Rummet är alltså nyskapat i huvudbyggnaden utifrån historiska källor från familjen och gården. Det karolinska taket är i original från rummet. Den stormönstrade stofftapeten med medaljongmönster i guld och grönt fanns i

Nordiska museets ägo och sattes upp i rummet eftersom den i stil och färg passade taket och rummets funktion. På vissa ställen (över dörrar och i hörn), där originaltapeten inte räckte, har tapetmönstret målats på duk av konservator och satts upp för att ”hela” rummet. En något högre golvlina än i förmaket kompletterar väggfälten. Den gröna kakelugnen är daterad till slutet av 1600-talet och härstammar från Jakobsbergs gård. Sängen och ett skrivskåp dominerar rummet. Några rokokomöbler såsom ett spelbord, en stol och en kommod, har under senare tid placerats in för att lätta upp den karolinska stämningen i rummet. Efter en stöld har de jaktgevär och andra föremål för jakt som tidigare fanns i rummet och symboliserade ett intresse hos presidenten försvunnit. De återfanns dock och återlämnades till Nordiska museet. Rummet är alltså något förändrat till sin karaktär, jämfört med 1931 års ursprungliga version.

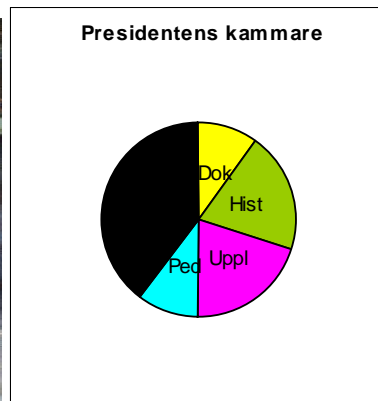
Värdebärande delar

Värdebärare i rummet är taket, stofftapeterna samt sängen med sitt omhänge.

Beskrivning av rummets värde

Rummet är en vetenskaplig kopia, utförd i enlighet med en bouppteckning från familjen och platsen 1778, dock inte från det fysiska rummet på plats i huvudbyggnaden i Närke.

Dokumentvärdet på rummet blir alltså inte så högt. Det historiska värdet är ganska högt. De objekthistoriska och socialhistoriska värdena som visar hur en man i presidentens ställning valde att möblera och ordna sitt sovrum är höga. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Det personhistoriska värdet är starkt med kopplingen till Carl Gustaf Wennerstedt. Det museihistoriska värdet ligger i hur man på 1930-talet arbetade med

museala rekonstruktioner på ett vetenskapligt sätt med historiskt källmaterial, men också hur man valde att nyttja rum som saknade rester av inredningar från tiden som rum möjliga för utställningar. Presidentens sängkammare är dock mer opersonligt än förmaket. Upplevelsen är något mindre än i presidentens förmak. Här finns patinan, och rummet har stor betydelse som miljöskapande i anläggningen, även symbolvärdet för sängkammaren är densamma. Men, den pedagogiska tydligheten saknas i detta rum. Föremålen som speglar något av presidentens intressen saknas. Jaktgevären är återlämnade till Nordiska museet, jaktväskan ligger inne i kinesiska kabinettet. Skrivskåpet är stängt och låst. De sekundärt placerade möblerna av rokokokaraktär förvirrar. Det finns utrymme att förtydliga rummets pedagogiska funktion.

Förstugan

Förebilder

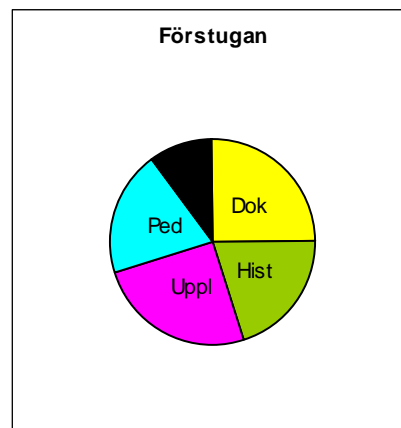
Förstugan är i originalutförande från gustaviansk tid. Golvet, snickerierna och väggfälten har aldrig varit övertäckta. Taket har varit täckt med gips. Vid nedtagningen blottades den allegoriska takmålningen över Ceres och Pomona, som bedöms ha tillkommit samtidigt som de fasta paviljongerna, något tiotal år efter uppförandet av huvudbyggnaden. Bakom de gustavianska väggfälten återfanns fragment av målad arkitektur med kolonner och marmorering.

Värdebärande delar

Stengolvet, de gustavianska väggfälten, snickerierna, de gustavianska pardörrarna, takmålningen, rymden i rummet och ljusplåtarna är viktiga värdebärare i förstugan.

Beskrivning av rummets värde

Förstugans värde som historiskt dokument är det högsta möjliga, det är ett rum med fasta inredningar i original. De historiska värdena är likaså stora. Här samverkar de objektshistoriska, samhällshistoriska och socialhistoriska värdena i förstugan som representativt rum. Den karolinska periodens arkitektur var starkt inriktad på fest och representation. Salen och förstugan fyller hela byggnadens mittparti, där gäster och besökare kunde tas om hand, roa sig, men samtidigt också påminnas om världens framgångsrika liv. Vägdekoren är sparsmakad och varslar om gustaviansk stil och elegans. Taket är en välgångshälsning till alla inträdande.

När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Upplevelsen av rummet är estetisk. Dess patina talar om en svunnen tid. Förstugan är starkt miljöskapande för upplevelsen av hela huvudbyggnaden. Dess symbolvärde är flertaligt: symbol för inträdandet i maktens boningar, en symbol för fest och representation, en symbol för den karolinska tidens arkitekturideal. Rummet är idag sällsynt i sitt orörda skick och förmedlar en tydlig och intressant berättelse. Förstugan har en hög åtkomlighetsgrad, det är det första rum som möter besökaren då huvudbyggnaden är öppen. Dessutom är det möjligt att kika in genom fönstren och få en uppfattning av förstugan, även om huvudbyggnaden är stängd

Friherrinnans sängkammare

Förebilder

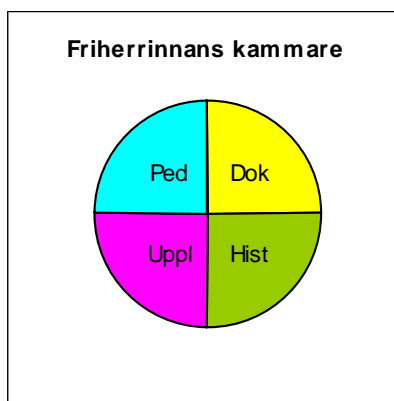
Friherrinnans sängkammare är i originalutförande från gustaviansk tid. När byggnaden plockades ned återfanns de olika delarna av den fasta gustavianska inredningen. De vävspända väggfälten rekonstruerades med originalmaterial återfunna i rummet, skadorna retuscherades och patinerades av konservatorer. Dörröverstycket återbördades till sin plats från korridoren, vissa delar av snickerierna kompletterades. Kakelugnen kommer från Stockholm. De lösa inventarierna bygger på en bouppteckning från 1810, efter friherrinnan Ebba Hierta. Bouppteckningen ger ett något mer exklusivt intryck än den inredning som återskapades på Skansens Skogaholm. Förlaga till toalettbordets arrangemang finns att finna i några av Pehr Hilleströms genremålningar. Kakelugnen är ett stockholmsarbete och kommer från Lilla Nygatan 13 i Stockholm. Ugnen sattes upp i samband med återuppförandet på Skansen.

Värdebärande delar

Starka värdebärare i rummet är de vävspända tapeterna, snickerierna, kakelugnen, sängen, toalettbordet med sitt garnityr, klockan samt porträtten i miniatyr.

Beskrivning av rummets värde

Friherrinnans sängkammare har högsta möjliga värde som historiskt dokument. Det är ett rum helt i original. Det historiska värdet i rummet är högt, även om tapeterna rekonstruerats i sina originaldelar och snickerierna har kompletterats. De objekthistoriska och socialhistoriska värdena som visar hur en kvinna i friherrinnans ställning valde att använda, möblera och ordna sitt sovrum är höga. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Det personhistoriska värdet är starkt med kopplingen till friherrinnan. Det museihistoriska värdet betecknas av hur man på 1930-talet på ett vetenskapligt sätt förhöll sig till det historiska materialet. Och hur byggnaden användes för byggnadsarkeologiska studier för att kunna rekonstruera en historisk miljö. Det museihistoriska värdet finns också i hur man värdesätter processuell autenticitet vid val av metoder och material för kompletteringar av originalinredningen. Här finns också ett museihistoriskt värde i det strama förhållningssättet till retuschering, patinering och förbättringsmålari av originalmaterial.

När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen. Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm. Man kan tillmäta friherrinnans sängkammare ett visst mått av traditionsvärde, sett till de dagliga, och omständliga, toalettbestyren som krävde sin tid och sina tjänare. Rummets symbolvärden är stora, kanske främst som symbol för kvinnan och kvinnlighetens sfär familjen. Det pedagogiska värdet i Friherrinnans sängkammare är högt. Det är välkänt i litteraturen. Näst salen är sängkammaren Skogaholms mest avbildade rum. Rummet är i sin enkelhet sällsynt och rymmer en intressant berättelse om tex dåtidens krävande toalettbestyr. Åtkomsten är ganska god då huvudbyggnaden är öppen. Som besökare får man titta in i rummet, men dörröppningen är stängd med en gallergrind. Det är lätt att förstå rummets funktion, och också lätt att föreställa sig friherrinnan ta form i rummet.

Friherrinnans förmak

Förebilder

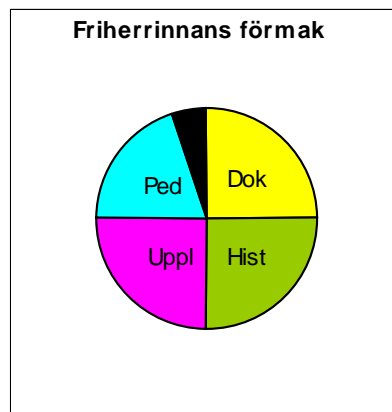
Friherrinnans förmak är i originalutförande från den gustavianska tiden. När byggnaden plockades ned återfanns den fasta gustavianska inredningen med kvardröjande inslag av rokoko under lager av papperstapeter. De lösa inventarierna bygger på bouppteckningen från 1810. Kakelugnen är ett stockholmsarbete och kommer från Nybrogatan 5 i Stockholm. Ugnen sattes upp i samband med återuppförandet på Skansen. Friherrinnans förmak är familjens vardagliga sällskapsrum. Den enkla gustavianska dekorationen med kvardröjande inslag av rokoko är sval och något lantlig. Rummet är möblerat med bekväma, enkelt flyttbara möbler med drag av rokoko som tillsammans med de lätta gardinerna ger en lätthet åt rummet.

Värdebärande delar

Starka värdebärare i rummet är de vävspända tapeterna, snickerierna, kakelugnen, de många bekväma sittmöblerna, klaveret samt knyppeldynan och spinnrocken.

Beskrivning av rummets värde

Friherrinnans förmak har högsta möjliga värde som historiskt dokument. Det är ett rum helt i original. Här finns samtliga historiska värden representerade. I de objekthistoriska, samhälls- och socialhistoriska värdena ingår tex hur en kvinna i friherrinnans ställning valde att använda, möblera och ordna sitt förmak för umgänge och vardagsliv. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Det personhistoriska värdet är starkt med kopplingen till friherrinnan. Det museihistoriska värdet betecknas av hur man på 1930-talet på ett vetenskapligt sätt förhöll sig till det historiska materialet. När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen.

Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm. Man kan tillmäta friherrinnans sängkammare ett visst mått av traditionsvärde, sett till det vardagliga och privata umgänget med familjen, där handarbete intog en central plats. Rummets symbolvärden är stora, kanske främst som symbol för kvinnan och kvinnlighetens sfär familjen. Friherrinnans förmak är inte så väl känt i litteraturen. Rummet är i sin enkelhet sällsynt och rymmer en intressant berättelse om tex dåtidens familjeliv. Åtkomsten är god då huvudbyggnaden är öppen. Som besökare är man välkommen att gå in i rummet. Det är lätt att förstå rummets funktion, och också lätt att föreställa sig friherrinnan med barn och nära väninnor sittandes att handarbete och musicera tillsammans i rummet.

Sidopaviljong

Vid återuppförandet på Skansen fick rummet namnet Armfeldtska rummet och rymde en utställning om släkten Armfeldt. Idag är rummet utrymt och används till förvaring av konsertstolar. Vid tiden för detta projekt var den enda dörrens lås trasigt och vi har inte kommit in. Därför har det ej fått en kulturhistorisk värdering.

Östra korridoren

Förebilder

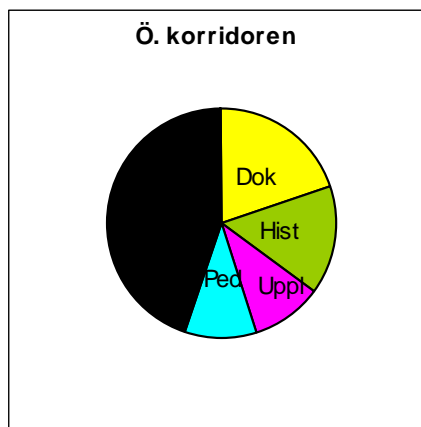
Rummet är en vetenskaplig kopia, där tapeterna troligen nytillverkades eller målades om vid återuppförandet på Skansen. Medaljongerna ovanför tre av dörrarna är i original från tiden. Vid nedtagningen 1929 upptäcktes att tapeten var målad på en modern spännpapp, men att man följt ett gammalt mönster. Fragment av den gustavianska tapeten fanns kvar. Korridorerna finns inte beskrivna i bouppteckningarna. Möbleringen med förvaringsmöbler är naturlig men inte belagd i det historiska källmaterialet. Korridoren är en kvarleva från den karolinska tidens byggnadsideal. De gustavianska dörrarna med glas i slutet av korridoren släpper in lite ljus i det annars mycket mörka rummet.

Värdebärande delar

Värdebärare i rummet är medaljongerna i original ovanför dörrarna, den kopierade gustavianska papperstapeten samt dörrarna med glasfönster i slutet av korridoren.

Beskrivning av rummets värde

Östra korridoren är en vetenskaplig kopia, i huvudsak på grund av sina nyttillverkade/ommalade tapeter i samband med återuppförandet av byggnaden på Skansen. Dess dokumentvärde är alltså inte så högt. Det historiska värdet i rummet fylls endast till 2/5. Det objektshistoriska värdet ligger i den karolinska tidens sätt att disponera en byggnad där den långa korridoren förbinder rummen i byggnaden. Det museihistoriska värdet ligger i hur man valde att kopiera papperstapeten, med vilka metoder och material. Men också hur man valde att klippa ut och klistra på de gustavianska medaljongerna, på samma sätt som det var gjort på plats i Närke. Korridoren har ett miljöskapande värde och är viktig för upplevelsen av Skogaholm. Ett visst traditionsvärde kan tillmätas rummet i egenskap av kvarleva från den karolinska sätt att anlägga och använda korridoren. Rummets pedagogiska värde ligger i den berättelse som rummets funktion och stil rymmer, men kanske framförallt för sin åtkomlighet. När huvudbyggnaden är öppen är korridoren öppen för gästen att gå in i.

Röda kammaren

Förebilder

Röda kammaren är i originalutförande från den gustavianska tiden. De bemålade och vävspända väggfälten tillkom 1793. I samband med nedtagningen av byggnaden inför flytten till Skansen återfanns det karolinska taket. Kakelugnen kommer från Bråfors i Västmanland. Rummets lösa inventarier bygger på en bouppteckning från 1810. Det ovanliga med uppgifterna i bouppteckningen för just detta rum är att även mindre föremål som ett tennhandfat med kanna och en grön bouteille med glas finns upptaget. En barnkammare från denna tid är mycket ovanligt.

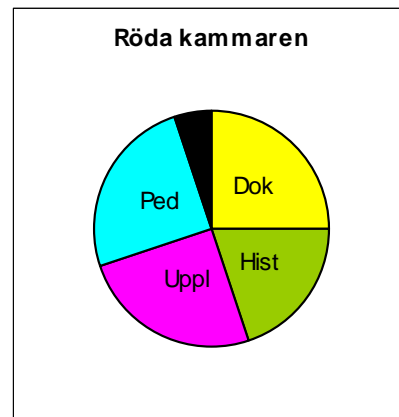
Värdebärande delar

Starka värdebärare i rummet är sängarna, docksängen, dockskåpet, gunghästen, skrivklaffen med stol i barnstorlek, tennhandfatet med kanna, den gröna bouteillen med glas, taket och snickerierna.

Beskrivning av rummets värde

Röda kammaren har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i originalmaterial när det gäller den fasta inredningen. Här finns flera historiska värden representerade. I de objekthistoriska, samhälls- och socialhistoriska värdena ingår t.ex. hur, för tiden, privilegierade barnen i en lantadelsfamilj var

med tillgång till eget rum, leksaker och möbler anpassade i storlek. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. Det museihistoriska värdet betecknas av hur man på 1930-talet förhöll sig till det historiska materialet. Här valde man att använda bouppteckningen från ett annat rum (gula förmaket) och placera det i ett rum som vid tiden fungerade som gästrum. Här syns också det ibland pragmatiska förhållandet till verkligheten och förkärleken till den karolinska tidens inredningsideal, när man valde att låta det karolinska taket sitta kvar tillsammans med de gustavianskt dekorerade väggarna. När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen. Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm.

Röda kammaren besitter symbolvärden, framförallt som symbol för barnen och deras ställning i adelsfamiljen. Rummet är välkänt i litteraturen. Det rymmer en intressant berättelse om t. ex. dåtidens familjeliv. Åtkomsten är god när huvudbyggnaden är öppen. Som besökare är man välkommen att gå in i rummet. Det är lätt att förstå rummets funktion, de berättande föremålen är många, helheten är tydlig.

Blå kammaren

Förebilder

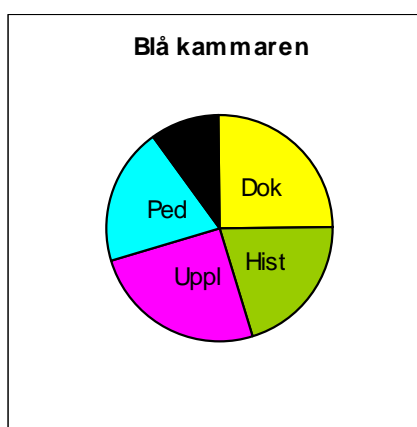
I den representationsinriktade karolinska byggnaden var salen med sina två flankerande gästkamrar/umgämesrum tillsammans med förstugan de viktigaste rummen. I samband med moderniseringen 1793 sattes dörren mellan salen och blå kammaren igen och den blå kammaren fick en tydlig karaktär av gästrum. Rummet är i originalutförande från den gustavianska tiden. Väggarna har aldrig täckts med senare tiders papperstapeter och färglager och var vid tiden för Skansens övertagande det bäst bevarade rummet i hela huset. Möbleringen baserar sig på en bouppteckning från 1815 och syftar till ett gästrum för en dam, eller som ett rum för någon av döttrarna. Möbleringen är dock något mer påkostad på Skogaholm på Skansen än vad det ges uttryck för i bouppteckningen. Här finns t.ex. en soffa och ett toalettbord som extra tillägg.

Värdebärande delar

Viktiga värdebärare är de fasta inredningarna, kakelugnen, toalettbordet, spegeln och den bekväma typen av möblemang samt sängen.

Beskrivning av rummets värde

Blå kammaren har högsta möjliga dokumentvärde. Det är ett rum helt i original vars fasta inredning aldrig har varit övertäckt. Blå kammaren var det bäst bevarade rummet i hela byggnaden vid tiden för flytten till Skansen. Det finns många historiska värden representerade i rummet. Byggnadshistoriskt har rummets ursprungliga och förändrade funktion ett värde. De fasta och lösa inventarierna kan berätta mycket om sin tids inredningsideal samt tillverkningsprocesser och materialval. De samhällshistoriska värdena finns i den karolinska mer representativa funktionen som sedan förändras och blir mer privat som enbart gästrum. Resandet fyllde en viktig funktion både samhälleligt och socialt, Blå kammaren är en symbol för detta. Det museihistoriska värdet finns bland annat i synen på originalmaterial och i förhållningssättet till det historiska källmaterialet vid rekonstruktioner av historiska rum.

När det gäller upplevelsen så är den fullödig. Rummet besitter estetiska kvaliteter, här finns patinan som förstärker den estetiska och historiska upplevelsen. Rummet har starka miljöskapande värden och är viktig för upplevelsen av hela Skogaholm. Blå kammaren besitter traditions- och symbolvärden kanske framförallt som beskrivande av resandets förutsättningar. Blå kammaren är inte så väl känt i litteraturen, jämfört med t.ex. salen, röda kammaren eller friherrinnans gemak. Det är sällsynt i sitt väl bevarade och tämligen orörda originalskick när det gäller de fasta inventarierna. Det rymmer en intressant berättelse om socialt umgänge vid tiden och är tydligt i sin presentation. Åtkomsten är god när huvudbyggnaden är öppen. Som besökare är man välkommen att gå in i rummet

Biblioteksflygeln

Flygelbyggnaderna hämtades från Gullaskruvs säteri i Småland. Herrgårdens huvudbyggnad eldhärjades före 1764 som är det år då brandskadeersättningen erhöles. Flyglarna är sannolikt uppförda under tidigt 1700-tal. Skansens västra flygel som i dag kallas biblioteksflygeln, från början gästrumsflygeln, var redan på plats i GullaskrUV utrustat med ett säteritak. Rumsindelningen är densamma förutom att en skiljande vägg har tagits ner i förstugan. Inredningen och möbleringen är tänkt att spegla tiden 1750-1815 och bygger på Åkeröinventariet. I föreliggande kulturhistoriska värdering har vi värderat rummen sådana de ter sig idag, då biblioteksflygeln är tömd och stängd. Det finns alltså stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet i flygeln genom att återmöblera rummen.

Biblioteket

Förebilder

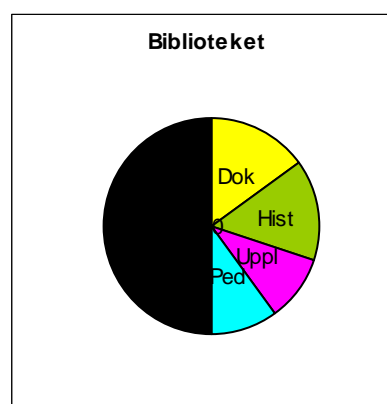
Efter inspiration från Åkeröinventariet inreddes ett bibliotek i flygeln. Hyllorna med dess skyltar har kopierats från Övedskloster. Sidenlambrequinerna, i samma färgton som hyllorna, har sin förlaga på Kristineholm. Boksamlingen kommer från Bergshammar. Biblioteket är en museal rekonstruktion, med förebilder av detaljer från ett flertal olika gårdars biblioteksmiljöer, och har en hög processuell autenticitet i sitt utförande. Den grågröna limfärgen på vägg och hyllor är återskapad efter bevarat prov i rummet. Den öppna spisen har inte någon given förlaga. Möbleringen är idag delvis bortflyttad och förändrad.

Värdebärande delar

Den fasta hyllinredningen med bokstavs- och nummerskyltar samt lambrequiner och eldstaden är värdebärande. Den mest betydande delen i rummet, nämligen boksamlingen, saknas.

Beskrivning av rummets värde

Biblioteket har rekonstruerats efter förebild från Åkeröinventariet där ett bibliotek inreddes i gästrumsflygeln. Hyllprofilerna och modellen har hämtats från Övedskloster. Detta vetenskapliga förhållningssätt ger rummet flera historiska värden inom museihistoria, samhällshistoria och byggnadshistoria. Herrskapet stod för en bildningstradition genom att samla böcker. Det ger ett traditionsvärde.

Detta bibliotek skapar en bildningsmiljö. På grund av att böcker och möbler inte finns kvar på platsen får det få pedagogiska värden. I bibliotekets värde ligger ändå en berättelse om herrskapets liv och rummet är välkänt i litteraturen.

När miljön är återställd kommer värdena att öka.

Blå lärftskammaren

Förebilder

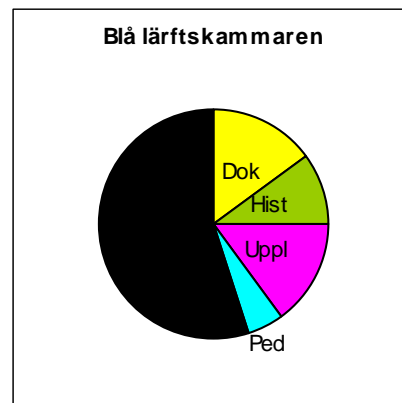
Blå gästkammarrens placering och möblering utgår från Åkeröinventariet. Tapeterna är en rekonstruktion utifrån bevarade fragment i ett rum i den intilliggande jungfruburen i Gullaskröv. Papperstapeterna är utförda av hopklistrade gråblå pappersark. Fyra fragment i original är påklistrade efteråt. Snickerierna är nytillverkade. Kakelugnen kommer från Karlskrona och har placerats på en öppen fotställning av järn, något som är mycket vanligt förekommande i brukstrakter. Rummet är en museal rekonstruktion. Möbleringen är idag delvis bortflyttad och förändrad. Sängomhänget i rutig lärft saknas.

Värdebärande delar

Tapeten och tapetfragmenten i original samt kakelugnen är starka värdebärare i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Även detta rum har inretts med inspiration från Åkerös flygel. Någon direkt förebild finns ej. Det är dock ett av alla gästrum, kanske för medföljande betjäning, som behövdes på en herrgård av Skogaholms storlek. Tapeten är en rekonstruktion från ett av rummen i den intilliggande byggnaden jungfruburen på Gullaskröv, i rummet finns några fragment av den ursprungliga tapeten uppsatt. Rummet är en vetenskaplig kopia. Dokumentvärdet blir därför inte så högt. Det socialhistoriska värdet vilar i speglandet av den sociala skiktningen i tjänarnas miljöer.

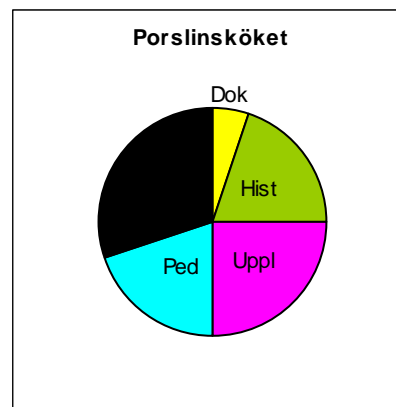
Det museihistoriska värdet ligger i synen på rekonstruktion efter originalmaterial, och hur man här frångått det egna rummets historia och istället valt en tapet från ett intilliggande hus. Kanske av estetiska skäl? När rummet är fullt möblerat är det ett estetiskt välstämt rum med sin sirliga, blå tapetbård och blåvita lärftomhänge. Gästrummet har ett miljöskapande värde och beskriver en tradition av gästfrihet. Rummet kan ingå i berättelser om 1700-talets många resor för betjäningen.

Porslinsköket

Förebilder

Gårdens fajanser och porslin ansågs på 1700-talet vara alltför dyrbara för att lämnas i händerna på kökspersonalen. Detta samlades istället i ett särskilt rum, porslinsköket, som skiljdes från köket. Rumsfunktionen verkar inte ha varit bunden till en viss byggnad eller ett visst våningsplan i en anläggning.

Porslinskökets placering i biblioteksflygeln på Skogaholm utgår från Åkeröinventariet. Hela inredningen är målad i porslinsfärgerna vitt och blått, hyllinredningen är kopierad från porslinsköket på Tureholm. Snickerierna och golvet är nytt. Möblerna; stolar, bord och dammkvast, stammar från Tureholm och är troligen målade av Mandelberg. Porslinsköket är en museal rekonstruktion med förebild från Tureholm. Rummet med sin inredning är intakt och skyddas av en plexiglasskiva. Överdrag i blåvitrutig läft saknas på stolarna.

Värdebärande delar

Hela porslinsköket är en mycket stark värdebärare i anläggningen Skogaholm. Väggmåleri, hyllor med porslin, det målade bordet, spisen är alla starka värdebärare.

Beskrivning av rummets värde

Kompositionen som helhet och i dess delar har höga kulturhistoriska värden. Hela porslinsköket är en fri komposition med inspiration från Tureholm och Åkerö. Porslinsköket på Åkerö är sedan länge försvunnet, Thureholms porslinskök är tömt på sina föremål och andra porslinskök från tiden är också försvunna.

Skogaholms porslinskök är ett sällsynt exempel på denna företeelse och besitter därmed ett högt dokumentvärde, även om det är en fri komposition. Som företeelse rymmer porslinsköket flera historiska värden, tex byggnadshistoriska och föremålshistoriska värden. Det samhällshistoriska och socialhistoriska värdet ligger i drömmen om det fjärran exotiska livet, i porslinsköket skulle herrskapet och deras gäster dricka choklad. Men också i det att tjänstefolket inte betroddes att hantera det ostindiska porslinet, som därför samlades i ett eget rum.

Upplevelsen har många bottenar, det är en estetisk upplevelse med patina. Här finns traditionsvärden i bland annat exotiska drömmier, och symbolvärden i bland annat relationen herrskap och tjänstefolk, den välbärgade familjen, exotism mm. Hela rummet är starkt miljöskapande och är viktigt för anläggningen som helhet. Rummet är känt från internationell litteratur, lätt att förstå och är ett av de

rum som de flesta av gästerna vill se. Hela flygeln är dock stängd, varför åtkomligheten är noll.

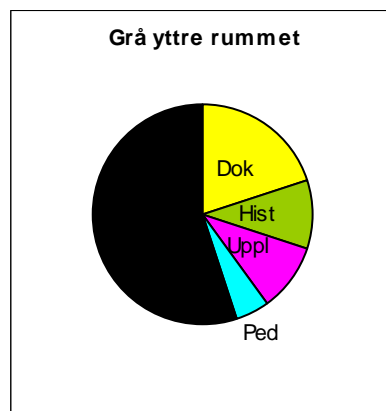
Grå dubbletten

Den grå dubblettens placering och möblering har inspiration från ritningar och inventarium över Åkerös flygel. Dubbletten är skapad för att betjäningen och gästen bor i var sitt rum men ändå i närheten av varandra.

Grå dubbletten - yttre gästrum

Förebilder

Tapeterna är en rekonstruktion efter bevarade fragment på plats. Snickerierna är nytillverkade. Kakelugnen kommer från Skeppargatan i Stockholm. Möbleringen är av enkelt slag med säng utan omhänge.

Alla textilier i sängen är borttagna för sanering. Här finns en lädersoffa som kan bäddas. Rummet är en museal rekonstruktion med hög processuell autenticitet i sitt utförande.

Värdebärande delar

Tapeten och tapetfragmenten i original, golven, den enkla möbleringen samt kakelugnen är starka värdebärare i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Rummets dokumentvärde bygger på den fasta inredningen vars tapeter är rekonstruerade efter fragment från rummet. Fragmenten finns bevarade på plats. Den enkla möbleringen och rummets nästan påvra karaktär har historiska värden i sin berättelse om hur ett gästrum kunde te sig vid denna tid samt i hur gästrummets funktion fyllde en viktig del i herrgårdskulturen på 1700-talet. Det museihistoriska värdet ligger i hur man vid skapandet av Skansens herrgård, framförallt när det gällde flyglarna, använde det historiska källmaterialet i ett sådant syfte att det ”passade” den pedagogiska ambition man hade med Skogaholmsprojektet. Upplevelsen och det pedagogiska värdet i rummet är inte så stora, eftersom rummet är berövat stora delar av sin inredning. Här finns stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet genom att återställa rummet så som det var tänkt från början.

Grå dubbletten - inre gästrum

Förebilder

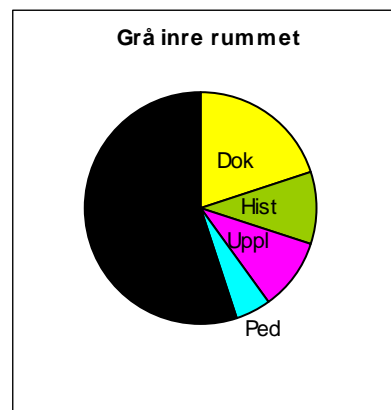
Tapeterna är en rekonstruktion efter bevarade fragment på plats. Tråkiga vattenskador finns idag på tapeten. Snickerierna är nytillverkade. Kakelugnen kommer från Kindstugatan i Stockholm och dörren kommer från Skogaholm. Alla textilier är borttagna efter tidigare mögelangrepp. Rummet är en museal rekonstruktion med hög processuell autenticitet i sitt utförande.

Värdebärande delar

Tapeten och tapetfragmenten i original, golven samt kakelugnen är starka värdebärare i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Rummets dokumentvärde bygger på den fasta inredningen vars tapeter är rekonstruerade efter fragment från rummet. Fragmenten finns bevarade på plats. Den enkla möbleringen och rummets nästan påvra karaktär har historiska värden i sin berättelse om hur ett gästrum kunde te sig vid denna tid samt i hur gästrummets funktion fyllde en viktig del i herrgårdskulturen på 1700-talet. Det museihistoriska värdet ligger i hur man vid skapandet av Skansens herrgård, framförallt när det gällde flyglarna, använde det historiska källmaterialet i ett sådant syfte att det ”passade” den pedagogiska ambition man hade med Skogaholmsprojektet. Upplevelsen och det pedagogiska värdet i rummet är inte så stora, eftersom rummet är berövat stora delar av sin inredning. Här finns stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet genom att återställa rummet så som det var tänkt från början.

Gula dubletten

Den gula dubblettens placering och möblering utgår från Åkeröinventariet. Dubbletten är skapad för att betjäningen och gästen bor i var sitt rum men ändå nära.

Gula dubletten - inre gästrum

Förebilder

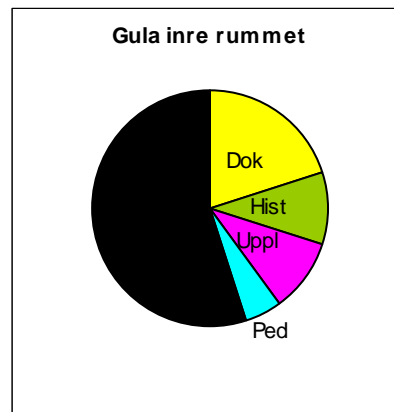
Tapeterna är en rekonstruktion efter bevarade fragment på plats. Snickerierna är nytillverkade. Dörren kommer från Skogaholm. Alla textilier är borttagna för sanering. Rummet är en museal rekonstruktion med hög processuell autenticitet i sitt utförande.

Värdebärande delar

Tapeten och tapetfragmenten i original, golven samt kakelugnen är starka värdebärare i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Rummets dokumentvärde bygger på den fasta inredningen vars tapeter är rekonstruerade efter fragment från rummet. Fragmenten finns bevarade på plats. Den enkla möbleringen och rummets nästan påvra karaktär har historiska värden i sin berättelse om hur ett gästrum kunde te sig vid denna tid samt i hur gästrummets funktion fyllde en viktig del i herrgårdskulturen på 1700-talet. Det museihistoriska värdet ligger i hur man vid skapandet av Skansens herrgård, framförallt när det gällde flyglarna, använde det historiska källmaterialet i ett sådant syfte att det ”passade” den pedagogiska ambition man hade med Skogaholmsprojektet. Upplevelsen och det pedagogiska värdet i rummet är inte så stora, eftersom rummet är berövat stora delar av sin inredning. Här finns stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet genom att återställa rummet så som det var tänkt från början.

Gula dubletten - yttre gästrum

Förebilder

Tapeterna är en rekonstruktion efter bevarade fragment på plats. Snickerierna är nytillverkade. Kakelugnen kommer från Skeppargatan i Stockholm. Möbleringen är av enkelt slag med säng utan omhänge. Alla textilier är borttagna för sanering. Rummet är en museal rekonstruktion med hög processuell autenticitet i sitt utförande.

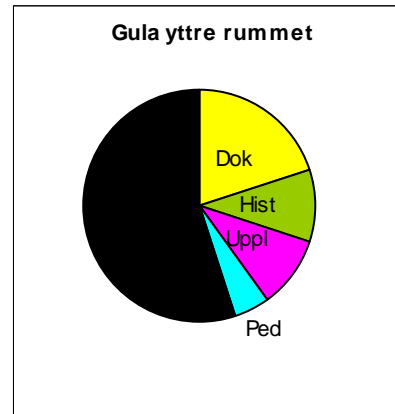
Värdebärande delar

Tapeten och tapetfragmenten i original, golven samt kakelugnen är starka värdebärare i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Rummets dokumentvärde bygger på den fasta inredningen vars tapeter är rekonstruerade efter fragment från rummet. Fragmenten finns bevarade på plats. Den enkla möbleringen och rummets nästan påvra karaktär har historiska värden i sin berättelse om hur ett gästrum kunde te sig vid denna tid samt i hur gästrummets funktion fyllde en viktig del i herrgårdskulturen på 1700-talet. Det museihistoriska värdet ligger i hur man vid skapandet av Skansens herrgård, framförallt när det gällde flyglarna, använde det historiska källmaterialet i ett

sådant syfte att det ”passade” den pedagogiska ambition man hade med Skogaholmsprojektet. Upplevelsen och det pedagogiska värdet i rummet är inte så stora eftersom rummet är berövat stora delar av sin inredning. Här finns stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet genom att återställa rummet så som det var tänkt från början.

Förstuga

Förebilder

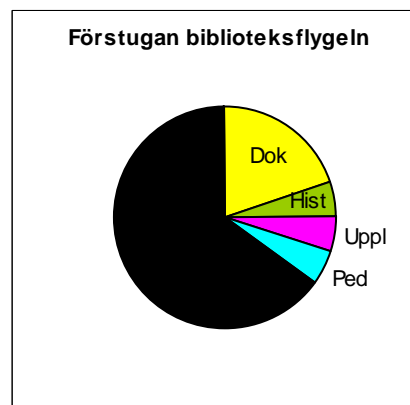
Spåren efter de klistrade papperstapeterna medgav ingen färg- eller dekorbestämning av den fasta inredningen. Istället målades väggarna med grå limfärg. Nya foder rekonstruerade efter fragment på plats. Rummet är en museal rekonstruktion.

Värdebärande delar

Golv, foder, dörrarna, samt östra pardörrens färglager på insidan och regel upptill är värdebärande i detta rum.

Beskrivning av rummets värde

Förstugan är en rekonstruktion efter förebild på plats och har ett tämligen högt dokumentvärde trots sin enkelhet. Det historiska värdet ligger främst i det museihistoriska, troligtvis var denna byggnad delad i två lägenheter, en vägg fanns som delade av förstugan i två delar. Huset har två ingångar. Detta passade dock inte den funktion byggnaden skulle ha i Skansens herrgård varför väggen togs bort. Förstugan har ett miljöskapande värde och är mycket tydligt i sin funktion.

Köksflygeln

Flygelbyggnaderna hämtades från Gullaskruvs säteri i Småland. Herrgårdens huvudbyggnad eldhärjades före 1764 som är det år då brandskadeersättningen erhöles. Flyglarna är sannolikt uppförda under tidigt 1700-tal. Skansens östra flygel som i dag kallas köksflygeln var på plats i Gullaskröv utrustat med ett sadeltak. Ett säteritak byggdes upp på Skansen. Rumsindelningen är densamma som i Gullaskröv. Inredning och möblering bygger på Åkeröinventariet. I föreliggande kulturhistoriska värdering har vi värderat rummen sådana de ter sig idag, då köksflygeln är stängd. Det finns alltså stora möjligheter att öka det kulturhistoriska värdet i flygeln.

Köket

Förebilder

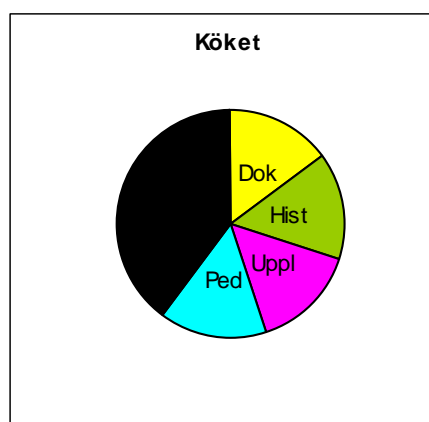
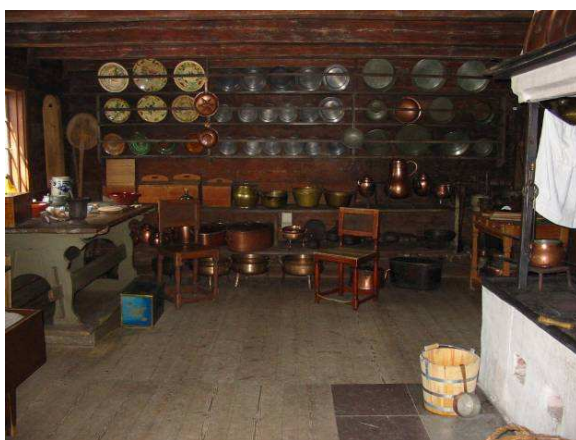
Väggarna består av timmer och i taket finns bjälkar med takbräder som är mörkpatinerade som av sot och matos. Längs med timmerväggarna finns hyllor för alla husgeråd som grytor, fat och kastruller. Hyllorna är också nytillverkade med mörkpatinerad yta. Två stadiga bockbord står i fönsterljuset framför den stora, långa, vita spisen med öppen eldstad, bakugn och kolgruvor. En sänglåda som sovplats för en kökspiga gömmer sig under ett av borden. Kökets hyllor har sin förebild från Tunarp i Östergötland och spishällen har modell från Agnesberg nära Ulriksdal, Uppland. Inredningen och de lösa inventarierna bygger på Åkeröinventariet.

Värdebärande delar

Hela den murade och vitlimmade eldstaden med häll, bakugn och kolgruvor, de väggfasta hyllorna samt allt husgeråd är värdebärare i rummet.

Beskrivning av rummets värde

Kökets inredning har fått sin prägel av rummets volym och rekonstruktion med förebild från flera källor. Det är en komposition som har byggnadshistoriska, social- och museihistoriska värden. Köket är en rustik och frodig miljö. Här finns allt för ett kök på 1700-talet.

Det finns patina som kommer från alla de gamla föremålen som skapar miljövärde. Mattraditionen är här levande. Miljön är tydlig, medger intressanta berättelser och är lätt åtkomlig för en publik.

Pigkammaren

Förebilder

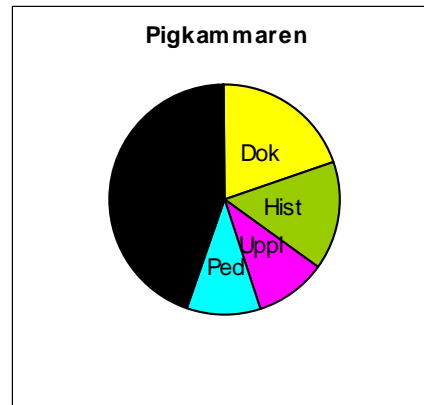
Bakom köksspismuren med egen eldstad ligger pigkammaren med tre lådsängar. Filtarna är vävda av nöthår som ser sträva och slitstarka ut. Rummet var trots sin trångboddhet förmodligen det varmaste på gården. Tapeten är rekonstruerad från ett fragment i rummet och har en varm ton.

Värdebärande delar

Det är främst tapeten, spismuren med eldstaden och filtarna som är värdeladdade.

Beskrivning av rummets värde

Tapeten är en rekonstruktion efter fragment på plats i rummet. Rummet har framförallt ett socialhistoriskt värde som speglar de mest underställdas miljö. De smala sängarna, som sägs vara avsedda för två, beskriver en vardag långt från dagens. Pigkammaren är miljöskapande och en viktig del i herrgårdsanläggningen. Rummet rymmer en intressant berättelse om förutsättningarna för pigorna i en herrgård på 1700-talet som är lätt att förstå.

Skafferi/handkammare

Förebilder

I handkammaren finns tunnor och tråg, byttor och lådor för olika livsmedel som står på golv och hyllor. De lösa inventarierna bygger på Åkeröinventariet. Eftersom det fanns spår på timmerväggarna efter tidigare hyllor, kunde en rekonstruktion göras för hyllornas lägen. Bredden fick anpassas för de kärl som skulle placeras där.

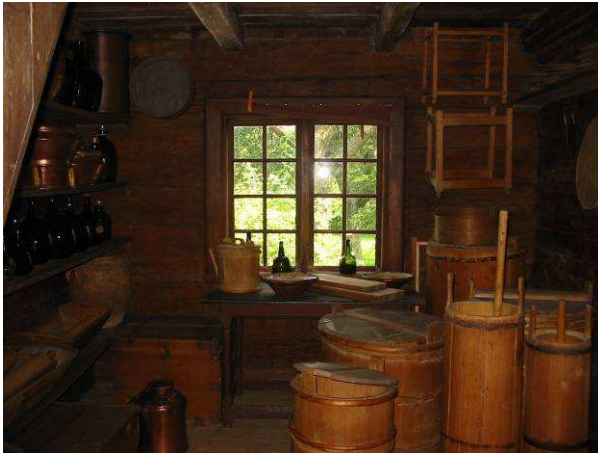
Värdebärande delar

Alla tunnor, kaggar, korgar och tråg på golv och hylla är värdebärande markörer. Hyllorna upp till taket är typiskt för ett skafferi.

Beskrivning av rummets värde

Rummet är intakt i sin funktion från Gullaskruv och hyllorna rekonstruerades efter spår på timmerväggen. Därför är dokumentvärdet högt. De historiska värdena är flera. Det byggnadshistoriska värdet ligger i placeringen av handkammaren och inredningen av densamma. Det socialhistoriska värdet kanske främst ligger i berättelsen om vem som hade åtkomlighet till rummet.

Köksmamsellen, med ingång från hennes rum. Upplevelsen av skafferiet har en tradition in i vår tid, föremålen har patina och symboliserar välstånd. Rummet med sin tydliga funktion är miljöskapande för helheten. En intressant historia kan berättas och handkammaren är åtkomlig för publik.

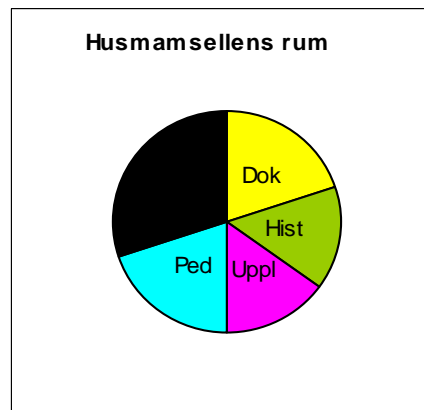
Husmamsellens/husjungfruns kammare

Förebilder

Rummets funktion och möblering bygger på Åkeröinventariet. De fasta inventarierna är rekonstruktion efter förebild på plats, utförda med hög processuell autenticitet, med originalfragment återuppsatta i rummet.

Värdebärande delar

Starka värdebärare i rummet är kryddskåpet, apoteksskåpet och sängen.

Beskrivning av rummets värde

Rummets dokumentvärde är högt med avseende på de fasta inventarierna, möbleringen är däremot en rekonstruktion från en annan plats varför dokumentvärdet för hela rummet blir halvhögt. Det objektshistoriska värdet ligger i rummets funktion och placering, samt vilka lösa inventarier som ryms i denna typ av rum. Det socialhistoriska värdet är tydligt. Här är den sociala skiktningen bland tjänstefolket tydligt visualiserad i kryddskåpet och apoteksskåpet som placerats i husmamsellens egna ganska rymliga rum, som också rymmer ingången till handkammaren. Det museihistoriska värdet ligger i hur man har valt att

rekonstruera rummet efter original från rummet och med hög processuell autenticitet, men också hur man valt att använda det historiska källmaterialet från Åkerö. De pedagogiska värdena i husmamsellens kammare är flera. Här finns möjlighet att berätta en spännande historia om t.ex. kvinnligt ansvar och inflytande. Rummet är en sällsynthet.

Tjänstefolkets matsal

Förebilder

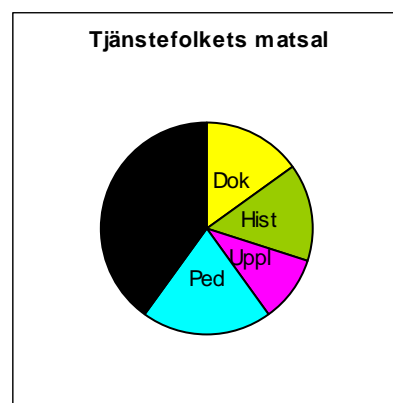
I matsalen dominerar den mönstrade stofttapeten i rött och svart. Den ger ett ombonat uttryck. Tapeten som är hallstämplad i Stockholm 1756 kommer från Nordiska museets samlingar. Fragment av stofttapeter hittades i rummet vid nedmonteringen. Tre slagbord, en skänk och ett hörnskåp, de senare från Svanteberg, står längs med väggarna tillsammans med ett dussin stegstolar. Den öppna spisen är byggd vid den inre långväggen. Förebild för inredningen kommer från Åkeröinventariet. Tanken bakom tapeten är att en äldre typ av tapet kunde förflyttas ut till flyglarna när mangården renoverades.

Värdebärande delar

Värdebärande element i rummet är tapeten, eldstaden och matrumsmöblerna.

Beskrivning av rummets värde

Rummet är en rekonstruktion. Den fasta inredningen är rekonstruerad efter fragment på plats, möbleringen är rekonstruerad efter förlaga från annan plats. De historiska värdena ligger i de objektshistoriska och socialhistoriska värdena där rummets funktion, placering och möblering berättar mycket om förutsättningarna för tjänstefolket på en herrgård under 1700-talets andra hälft. Det museihistoriska värdet ligger kanske främst i den pedagogiska ambition man hade när man här ville visa hur omoderna inredningsdetaljer, som t.ex. en tapet kunde återanvändas i mindre fina delar av herrgården. Upplevelsen är fylld av patina med bäring på tapet, målningar och möbler. Rummet är starkt miljöskapande och är viktig för anläggningen som helhet. Det pedagogiska värdet dominerar, rummet är sällsynt, rymmer en intressant berättelse och är lätt att ta till sig.

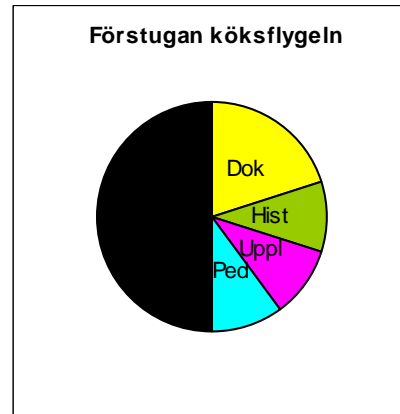
Förstuga

Förebilder

En nytillverkad stänktapet, med original från rummet, klär väggarna i förstugan. Två bänkar med stora vattenkannor på, lyktor, trappstege och ok förvaras här innanför pardörren. Miljön är trovärdigt utrustad.

Värdebärande delar

Den typiska farstuginredningen med möbler och husgeråd är värdebärande.

Beskrivning av rummets värde

Här har vi en rekonstruktion efter fragment på plats vilket ger ett högt dokumentvärde. De historiska värdena är byggnads- och museihistoriska. Förstugan som ingång är miljöskapande och har en viss patina. Pedagogiskt är miljön tydlig och åtkomlig.

Paviljongen från Söderköping

Förebilder

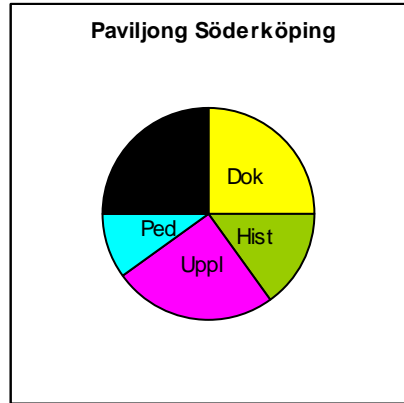
Paviljongen är den ena av två från en herrgårdsliknande anläggning i Söderköping. Där var paviljongen placerad vid gränsen av en gårdsplan. Troligen är den uppförd i slutet av 1600-talet. Interiörens limfärgsmålningar ska efterlikna väggobeliner och föreställer jaktscener på väggarna och i taket illustreras Ovidius metamorfoser. Nedre partierna av måleriet har idag stora vattensador.

Värdebärande delar

Paviljongen från Söderköping har sin största värdebärande funktion som del i anläggningen. Det är byggnaden som scenografi och det interiöra måleriet. Som är viktigt

Beskrivning av rummets värde

Paviljongen är ett original som har flyttats till Skansen. Det byggnadshistoriska värdet ligger dels i byggnadens arkitektoniska uttryck, dess utförande samt i interiörens måleri och byggnadens funktion. Det museihistoriska värdet kanske främst ligger i hur byggnaden kom till Skansen och hur den flyttats runt och även önskats tillbaka av Söderköpings gille. Till sist fick den sin placering på Skogaholm och återfick där sin pendang, i form av en nytillverkad kopia. Upplevelsevärdena är flera. Här finns patinan som ger en upplevelse av svunnen tid, paviljongen är miljöskapande och fyller en viktig funktion i upplevelsen av anläggningen Skogaholm.

Östra paviljongen, kopia

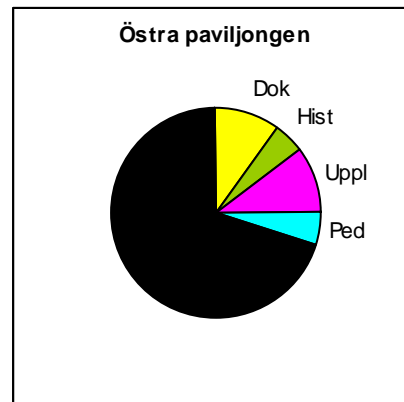
Förebilder

Östra paviljongen är en vetenskaplig kopia, utförd med hög processuell autenticitet.

Värdebärande delar

Den östra paviljongens främsta funktion är att vara en del i anläggningen, byggnaden som scenografi.

Beskrivning av rummets värde

Vilken betydelse har Skogaholm?

De tongivande svenska arkitekter, som skapade slott och herrgårdsanläggningar under 1700-talets andra hälft, fick sina influenser från framförallt Frankrike. På resor i Europa knöts kontakter med arkitekter, konstnärer och hantverkare som senare kontrakterades för arbeten i Sverige, framförallt på de kungliga slotten. De inhemska hantverkarna lärdes upp i hyttorna vid slottsarbeten och tog med sig sina kunskaper hem, eller till andra platser. Gesällvandringar ut i Europa var vanliga och många fick sin skolning på byggen på kontinenten. Internationella mönsterböcker togs hem till Sverige, egna mönsterböcker skapades vid resorna utomlands. De nya inredningsstilarna spreds över landet och genom folklagren. Här hade även skråväsendet en stor betydelse som med sina gesäll- och mästarprover spred kunskapen om olika stilar och nyheter inom byggnads- och inredningskonsten över landet.

Mönsterböckernas förslag på inredningar och detaljer anpassades och komponerades samman till unika skapelser i den enskilda miljön. I Sverige på 1700-talet tonades det grandiosa ned till en mer avskalad och enkel variant av den franska inredningsstilen.

Det finns inga uppgifter om vem som ritat eller byggt Skogaholms huvudbyggnad. Det mest troliga är att en lokal byggmästare uppfört huset efter förlaga i en mönsterbok. Andreas Lindblom skriver om de arkitektoniska förebilderna i sin artikel i boken Skogaholm. Han framhåller de typiskt svenska dragen med arvet efter de Tessinska slotten, den karolinska byggnaden som gustavianiseras, enkelheten i uttrycket och också de mer personliga kuriositeterna som kanske framförallt baldakinen ger uttryck för. Som främsta förebild nämner han Stora Lassåna, belägen inte så långt från Skogaholm, och som ägdes av en släkting till paret Anders Wennerstedt och hustrun Catharina Rosenberg inför vilkas bröllop huvudbyggnaden antagligen uppfördes. Den interiöra omdaning som gjordes under åren 1793-1794 präglas av den enkla och klassiskt inspirerade gustavianska stilen. Inredningen präglas av den lätthet och luftighet som blivit något av det svenska 1700-talets signum. En enkelhet som också kan avläsas i den något lantliga karaktären på väggfältens måleri.

Internationellt

På det internationella planet har Skogaholm under de senaste dryga 20 åren blivit sinnebild för det svenska 1700-talet. Många internationella inredningstidskrifter har gjort/vill komma och göra reportage. Skogaholm är en inspirationskälla för byggnads- och inredningsintresserade världen över. För många av Skansens internationella gäster är Skogaholm en av huvudorsakerna till deras besök.

Nationellt

Skogaholm har kanske sin största betydelse på det nationella planet. Det är en 1700-talsanläggning som idag är tämligen unik i sitt bevarade originalutförande vad gäller den fasta inredningen i huvudbyggnaden. Den är också unik i sin åtkomlighet för allmänheten. Ingen annan svensk herrgårdsanläggning från tiden, med så mycket av tämligen orörda originalinredningar bevarade, finns som också är en besöksanläggning av Skansens storlek. Det finns fler väl bevarade 1700-talsanläggningar, men dessa är antingen i privat ägo eller är en mindre besöksanläggning (exempelvis Svindersvik). Det är också ovanligt att en så pass enkel och lite lantlig variant av den gustavianskt inredda herrgården finns bevarad i ett

sådant originalskick. Ofta är det de mest avancerade och påkostade inredningarna i de kungliga slotten, eller den högsta klassen hos adeln som bevarats, mer sällan denna lite mer modesta variant.

Skogaholm är en föregångare i sitt restaureringsetiska förhållningssätt, där historiska källor, gedigen kunskap och konstnärlig gestaltning använts som grund vid skapandet. Skogaholm har fungerat som inspirationskälla för friluftsmuseer och andra museer i Sverige när det gäller att visa de högre ståndens historia på friluftsmuseerna. I utbildningsverksamhet används Skogaholm ofta som exempel då man i verkligheten vill studera det svenska 1700-talet, men också den restaureringssyn som tog form i Sverige på 1930-talet.

För arkitektur- och inredningsintresserade i Sverige har Skogaholm alltid fungerat som en inspirationskälla. Otaliga är de exempel där delar av anläggningen har fått stå som förebild när husägare ska förverkliga sin dröm om 1700-talet.

På Skansen

Skogaholm är en av få miljöer som visar de högre ståndens historia på Skansen. Det är en för besökarna mycket populär miljö. Under detta arbete, som pågått under lågsäsong, har vi märkt av det tryck som finns hos besökarna. Gästerna rycker i dörrarna och ber om att få komma in. Skogaholm är den miljö som öppnas mest av de stängda miljöerna och som efterfrågas mest vid bokning av grupper. Det finns ett starkt intresse från Skansens internationella och svenska gäster att Skogaholm är öppet.

Klassificering

Det system för klassificering av Skansens kulturhistoriska miljöer som togs fram 2008 är indelad i fyra nivåer, ABCD. Där A är högsta kulturhistoriska värde.⁶

Klassificeringen är mycket grovmaskig. Den syftade ursprungligen till att sortera Skansens samtliga byggnader i ett system. Detta för att alla medarbetare lätt kunde se när en planerad åtgärd behövde göras i samråd med antikvariska enheten, och när samråd inte behövdes.

”A

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader som i sin helhet (exteriör och interiör) ingår i Skansens historiska miljöer samt byggnader uppförda på Skansen som är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk eller arkitekturhistorisk synpunkt. Till den sistnämnda kategorin hör t ex Högloftet/Nyloftet, Bredablick, Sollidenscenen, Biologiska museet.

B

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader som till sin exteriör ingår i Skansens historiska miljöer, t ex Jakobsberg och Glashyttan, eller vars exteriörer är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk eller arkitekturhistorisk synpunkt, t ex Novilla, Elverket, Hazeliussporten och Röda längan. I vissa av byggnaderna kan det finnas värdefulla inredningsdetaljer.”

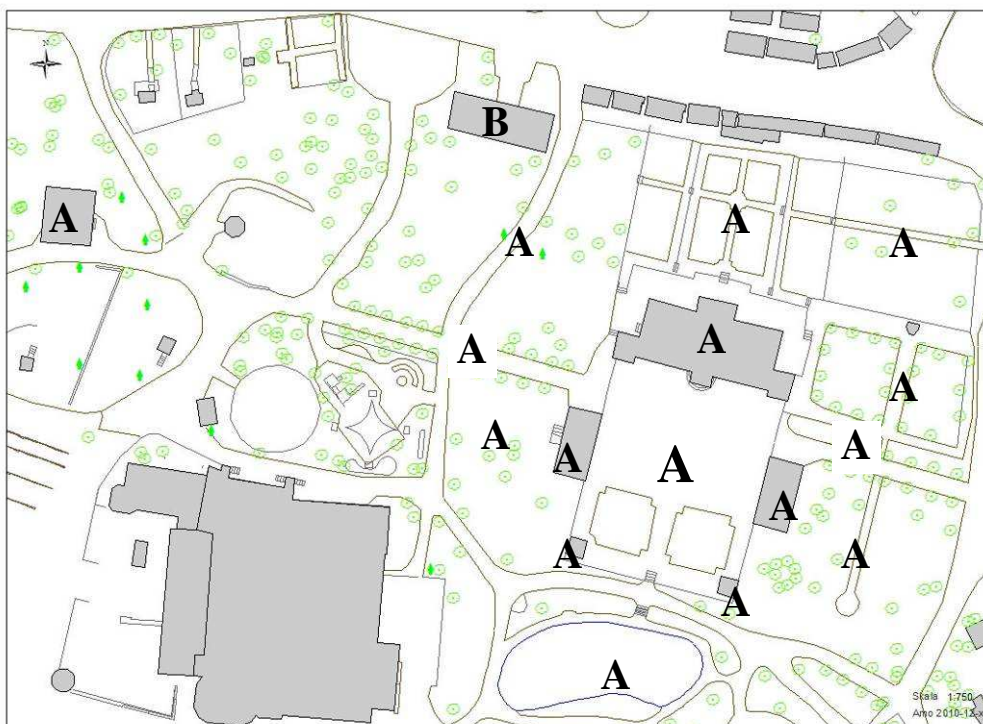
I arbetet med att kulturhistoriskt värdera och klassificera Skogaholm hade vi uppdraget att prova att anlägga klassificeringssystemet på rumsnivå. Grovmaskigheten i systemet har dock givit vid handen att i fallet Skogaholm är hela anläggningen, i sin helhet och i sina delar, oupplösligt förenade och besitter högsta kulturhistoriska värde. Alltså klass A på alltihop, utom på logen. För att kunna utröna några skillnader mellan de olika rummen är man tvungen att vara mer detaljerad. I värderingstexterna i kapitlet ”Kulturhistorisk värdering” beskrivs och motiveras de olika rummens värde och hur de skiljer sig åt.⁷

Vi vill dock framhålla att Skogaholm är en speciellt värdefull miljö på Skansen, och att det är en utpräglad museal miljö. Vid klassificering på rumsnivå av andra kulturhistoriska miljöer och byggnader på Skansen kommer differentieringen att vara större.

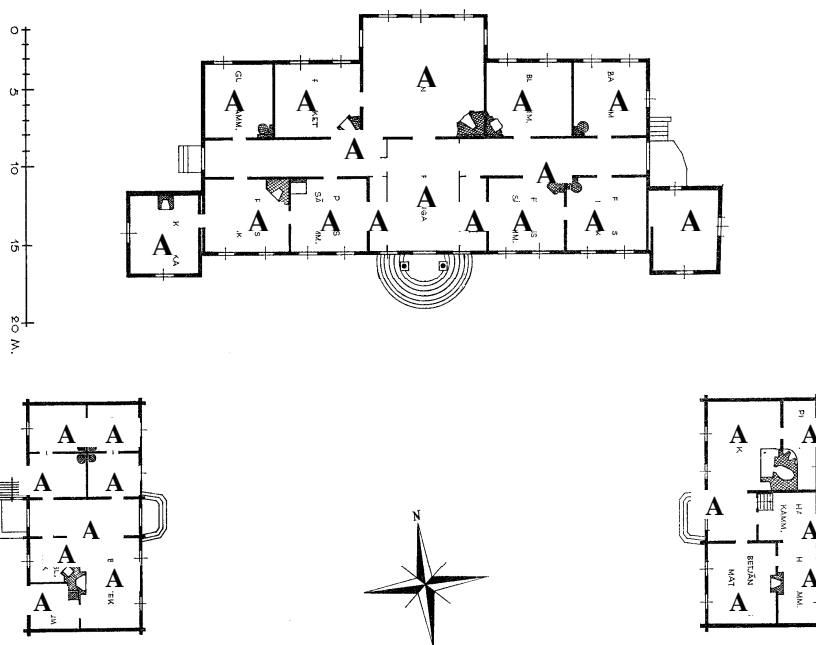
⁶ Se Bilaga 4. Klassificeringsdokument.

⁷ Se Bilaga 2. Förklaring värderingsmodellen.

Klassificering av anläggningen

Klassificering på rumsnivå

Nyttjandeanalys

I projektdirektivet står att nyttjandeanalysen ska göras med avseende på bland annat frekvens. Det har visat sig svårt att göra denna bedömning i det här tidiga skedet. Den kulturhistoriska värderingen ska ligga till grund för arbetet att ta fram berättelsen och för de åtgärder och aktiviteter som kan komma att göras i den kulturhistoriska miljön. Eftersom berättelsen, som aktiviteterna ska ta sin utgångspunkt i, inte finns är det svårt att diskutera de förslag till aktiviteter som finns nu, och i vilken omfattning dessa kan göras utan att det kulturhistoriska värdet förvanskas. Det är kanske inte de aktiviteterna som faller in i berättelsen. Slutsatsen blir att den del av nyttjandeanalysen som handlar om frekvens inte kan göras förrän i ett senare skede i processen, alltså när berättelsen är framtagen.

I detta arbete vill vi ändå försöka redovisa ett synsätt som är lämpligt rörande nyttjande av Skogaholm, med utgångspunkt i de diskussioner som vi har fört i Samverkansgruppen.

Önskemål om brukande

I arbetet med samverkansgruppen har ett flertal mer eller mindre detaljerade önskemål om aktiviteter lagts fram. För utförlig sammanställning se ”Bilaga 5. Önskemål om nyttjande. Anteckningar från samverkansgruppen.” I materialet kan utläsas några teman för nyttjandet, t.ex. önskemål om utökad antal konserter, litterära aftnar, att använda originalföremål för att visa olika sysslor, att göra mer och fler hushållssysslor, hantering av mat och dryck inomhus och utomhus.

Vad tål Skogaholm?

Vi har delat in Skogaholms yttre och inre rum i tre kategorier av tålighet.

Tåliga rum

Den yttre miljöns samtliga rum.

Blå lärftskammaren, Grå gästdubblotten, Gula gästdubblotten samt förstugan i Biblioteksflygeln.

Köket, Pigkammaren, Husmamsellens kammare och förstugan i köksflygeln.

Östra paviljongen.

Mindre tåliga rum

Biblioteket – om boksamlingen inte återställs.

Handkammaren i köksflygeln.

Tjänstefolkets matsal – men tapeten är känslig.

Paviljongen från Söderköping.

Ömtåliga rum

Samtliga rum i huvudbyggnaden

Porslinsköket

Biblioteket – om boksamlingen återställs.

Öppethållande i husen

Huvudbyggnadens känsliga originalinredningar lämpar sig mindre väl för dagligt öppethållande för strögäster i den omfattning av besökare som Skansen har. Kanske vore här ett visst antal öppna klockslagsvisningar per dag att föredra. Flyglarna skulle istället kunna hållas öppna för ströbesökare och också kunna inrymma mer inslag av

interaktiv verksamhet för museipedagog och gäst. I den yttre miljön finns stora möjligheter till aktiviteter av olika slag.

Hur många människor samtidigt?

Den uppgift vi fått är att antalet besökare som passerar huvudbyggnaden i medeltal är ca 500 per dag. När det är allsång på Skansen är antalet mycket större.

Huvudbyggnaden

Enligt brandföreskrifter ska inte grupperna som besöker byggnaden vara större än 70 personer. Detta är enligt uppgift svårt att hålla när det kommer grupper med egen guide. När stora mängder besökare rör sig i huset får värdarna endast agera vakter enligt uppgift. Det blir omöjligt med mer ingående förmedling eller frågor. Detta känns tråkigt för värdarna och besökarna. Vi föreslår därför visningar om ca 50 personer. Dessa skulle kunna hållas en gång i timmen under sommartid. Den berättelse som ska vara utgångspunkten är ännu inte framtagen. Den ställer sina egna krav. Slitaget är fram tills idag tämligen litet med undantag för papptapeten i östra korridoren.

Flyglarna

När strögästerna är få önskas aktiviteter som handarbete eller hushållsgöromål för att få bra kontakt. Då kanske bara köksflygeln är öppen och några visningar per dag kan göras i huvudbyggnaden. I köksflygeln är det lämpligt med ca 10 personer som vandrar runt i huset likaså om man väljer att hålla öppet i biblioteksflygeln.

En interaktiv aktivitet bör max samla 5 personer. För detta passar köket, tjänarnas matsal, biblioteket samt biblioteksflygelns gästgemak.

Yttre miljön

Denna miljö tål stora grupper t.ex. gårdsplanen, barockträdgården, plommon och körsbärslunden och engelska parken.

Diskussion kring teman rörande aktiviteter

Det är viktigt att en utökad frekvens av aktiviteter och förslag till nya aktiviteter ges möjlighet att provas. Lika viktigt är att dessa aktiviteter utvärderas med avseende på bland annat slitage, trovärdighet samt upplevelse för olika gäst kategorier.

Konserter

Idag finns önskemål om att utöka antalet konserter från två konserter per helg under de två - tre programveckorna till att vara en konsert varje dag. För att detta ska bli möjligt krävs bla att statyn av GIII flyttas inför konsertperioden och att konsertmöbleringen får kvarstå under dessa veckor. Vi föreslår att man provar detta under 2011 men att man samtidigt avsätter medel för att utvärdera verksamheten rörande slitage samt hur gästerna upplever Skogaholm under den tid som konserten inte pågår och salen är öppen för besökare men med konsertmöbleringen kvar.

Litterära aftnar

För att kunna genomföra en litterär afton krävs att Biblioteksflygeln görs visningsbar. Detta kräver sina insatser varför denna typ av aktivitet får anstå, men det är en aktivitet som inte bör medföra några problem för det kulturhistoriska värdet i miljön, om man håller sig till det antal personer som rummet tål.

Användning av originalföremål

Originalföremål ska ej användas i verksamheten. Istället får man använda kopior eller rekvisita. När det gäller putsning av lampetter, ljuskronor och liknande kan detta göras en gång per år, eller vid behov, av konservator. Ljuskronorna är mycket känsliga, varför det krävs konservatorskompetens för att göra detta.

Hushållssysslor

I köket kan olika sysslor utföras som kräver eld, värme och vatten.

Torra sysslor som stickning, spånad, knyppling, broderi m.m. kan i princip utföras i alla rum som är nog rymliga på bord som inte är original.

Mat o dryck

I köket kan en värd t.ex. laga mat eller sötsaker av enkelt slag. Det kan då bara bli fråga om att besökaren får se och lukta. För att ge smakprov finns det troligen regler som är svåra att uppfylla i denna miljö.

Som evenemang kan middagsbjudningar upp till åtta personer prövas i Tjänstefolkets matsal. Maten måste då lagas på annan plats och föras varm till huset. Servis, bord och stolar ska vara kopior och någon eller några av Skansens museipedagoger ska ingå i personalstyrkan och närvara under hela middagen.

Vi avråder från mat och dryck i huvudbyggnaden. På gården finns alla möjligheter som ger ett trovärdigt intryck. Östra paviljongen kan användas för ett litet sällskap med cocktailupplägg med dryck. Östra paviljongen kan även användas som utskänkningskiosk för munsbitar och dryck vid speciella evenemang på sommaren.

En juldukning med julpyntad sal och brännvinsbord skulle kunna visualiseras i stora salen. Detta skulle kunna vara ett vinterarrangemang att visa.

Slitage och stöldrisk

Slitage vid öppethållande visar sig genom blekning av textilerna, damm och partikelspridning och att besökare pillrar på t.ex. hål i tapeter. Det är viktigt med regelbunden städning av golven med dammsugare och att miljön hålls hel och ren.

Det har förekommit stölder av främst mindre föremål och jaktvapen. Därför hämtades värdefulla föremål tillbaka till Nordiska museet 1998. I kinesiska kabinettet har figurer och porslin bytts ut mot mindre värdefulla föremål som har inköpts för ändamålet. De möbler som ingår i inredningen är idag mycket kostbara. Risken att möbler försvinner under pågående öppettider är inte så stor så länge som tre värdar finns i huset. Däremot är dörrarna skrangliga till samtliga hus. Det finns larm och genom att området är inhägnat är risken mindre för att ett tillgrepp ska ske.

Visningsmiljön

Visningsmiljön ska vara tilltalande för att publiken ska få en trevlig upplevelse. Under de åttio år som miljön har visats har det uppkommit skador som ger ett nedgången intryck. Vattenskadorna drar till sig blicken och tar upp intresset från den i övrigt välhållna miljön. Fläckar efter vatten och fukt är påtagliga i stora förstugan, kinesiska kabinettet, husmamsellens rum och i den grå sviten i biblioteksflygeln. Dessa behöver

åtgärdas, först och främst orsaken men sedan bör fläckarna retuscheras av konservator.

Skadeinventering för konservering av arkitekturbundet måleri

En skadeinventering beställdes av Skansen för bl.a. måleriet i Skogaholms herrgårdsanläggning år 2001. Den utfördes på hösten samma år av Antikvarisk tekniska avdelningen på Riksantikvarieämbetet. Här framkom förslag om åtgärder för bl. a. fuktskador i förstugan, kinesiska kabinettet, husmamsellens kammare och i det inre rummet i den grå gästsviten. Dessa iögonfallande fuktskador är ännu inte åtgärdade. Man förslår även justering av retuscher, alltså att tona ner de mörkare fläckarna på främst träpanelerna.

Bilaga 1. Karta över Skogaholm med de olika yttre rummen markerade

Observera att Skogaholms yttre miljö ännu inte är definierade i Byggnadsavdelningens kartdatabas, detta kommer att göras framöver. Nedanstående markerade rum har diskuterats i detta arbete.

Bilaga 2. Förklaring av värderingsmodellen

Värderingsmodellen bygger på Axel Unnerbäcks ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse” från 2002. Vår modell är en förenkling och anpassning till Skansen och friluftsmuseernas särskilda förutsättningar. Vi har valt att lyfta fram fyra övergripande värden som vi har ansett vara de viktigaste i Skansens kulturhistoriska miljöer. Dessa är *dokumentvärde*, *historiskt värde*, *upplevelsevärde* samt *pedagogiskt värde*. I bilaga 3 finns en ordlista där vi beskriver hur vi har använt orden i detta arbete.

Värderingsmodellen har anlagts på rumsnivå, yttre såväl som inre rum, i anläggningen.

Dokumentvärdet är ett graderat värde. Originalmaterial har högst värde och får 5 poäng, därefter fallande poängvärde.

Det *historiska värdet*, *upplevelsevärdet* samt det *pedagogiska värdet* består av fem ”undervärden” Beroende på hur många av dessa värden som finns representerade i rummet så varierar värdet. Om endast ett av ”undervärdena” i text det historiska värdet finns representerat får rummet endast ett poäng på det historiska värdet.

Rummets antal poäng visualiseras i ett cirkeldiagram. Som mest kan ett rum få 20 poäng. Då är cirkeln helt fylld och de respektive värdena fyller en kvarts cirkel var.

Om rummet inte har full pott på samtliga värden uppstår ett tomrum som är svart. Det svarta utrymmet indikerar att rummet på något sätt inte är fullödigt och att det kan vara i behov av översyn. **Observera** att det inte betyder att rummet är felaktigt, dåligt och saknar kulturhistoriskt värde och därför kan göras om till något annat! Det innebär istället att det är ett rum som kan behöva en översyn innan det bör visas för våra gäster.

Nedan följer ett exempel på hur vi har värderat Tjänstefolkets matsal i Köksflygeln.

Miljö: Tjänstefolkets matsal

Dokumentvärde

Original, genuina material	5
Rekonstruktion efter fragment på plats	4
Rekonstruktion, förebild annan plats	3 X
Kopia, vetenskaplig	2
Fri komposition, hantverk	1

Historiskt värde

Objektshistoriskt (byggnads/föremåls/trädgårds)	X	
Samhällshistoriskt	0	
Socialhistoriskt	X	
Personhistoriskt	0	
Museihistoriskt	X	= 3

Upplevelsevärden (känslor)

Konstnärligt värde	0	
Patina	X	
Miljöskapande värde	X	
Traditionsvärde	0	
Symbolvärde	0	= 2

Pedagogiskt värde

Välkänt genom litteratur	0	
Sällsynthet	X	
Intressant berättelse	X	
Åtkomlighet	X	
Tydlighet	X	= 4

Totalt 20 = 100 %

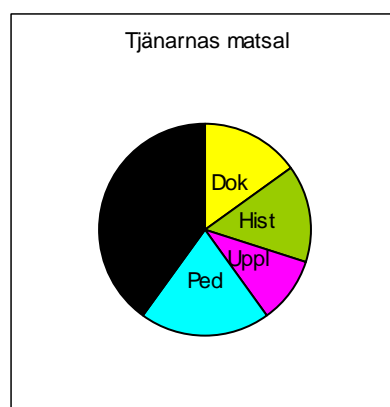
5 = 25 %

4 = 20 %

3 = 15 %

2 = 10 %

1 = 5 %

Bilaga 3. Ordlista (beskrivning av hur orden används i detta arbete)

Dokumentvärde

Beskriver på vilket sätt detta rum är ett historiskt dokument.

Rummet kan vara ett *original med genuina material*. Det innebär att rummet i huvudsak består av material från tiden och platsen. Till exempel att rummet efter flytten till Skansen har återuppförts på samma sätt som det såg ut på plats under den tidsperiod vi vill visa när det gäller de fasta inventarierna (golv, väggar, eldstäder och tak). Likaså baserar sig de lösa inventarierna (möbler och föremål) på bouppteckningar gjorda i rummet från tiden. Placeringen utgår från originaldokument från tiden (måleri, fotografi), ej nödvändigtvis från platsen. Dokumentvärdet är då högt.

Rummet kan vara en *rekonstruktion efter fragment på plats*. Då har rummet rekonstruerats (återskapats), när det gäller de fasta inventarierna, utifrån de spår man funnit i rummet. Ibland återfinns de delar av originalen som rekonstruktionen har gjorts efter på plats i rummet, ibland finns detta original sparat i arkiv. De lösa inventarierna bygger på en bouppteckning från tiden och rummet. Placeringen av dessa utgår från originaldokument från tiden (måleri, fotografi), ej nödvändigtvis från platsen. Dokumentvärdet är då snäppet lägre. Eftersom stora delar av rummet är i original från tiden, men också från det befintliga rummet, är trovärdigheten och dokumentvärdet ganska högt.

Rummet kan också vara en *rekonstruktion med förebild på annan plats*. Då har man utgått från ett annat rum och rekonstruerat det, helt eller i delar, i det befintliga rummet. De fasta inventarierna kan vara i original eller kopierade. De lösa inventarierna är i original eller är samlade utifrån en historisk källa om originalrummet. Placeringen av dessa utgår från originaldokument från tiden (måleri, fotografi), ej nödvändigtvis från platsen. Den här typen av rum kan vara en samling av fasta och lösa inventarier från vitt skilda geografiska håll. De baserar sig på historiska källor, varför dokumentvärdet ändå kan anses vara av medelvärde.

Rummet kan vara en *vetenskaplig kopia*. Detta innebär att materialet ska vara detsamma som i originalet. Mått och form ska vara identiska. Framställningssättet bör vara det samma som den gång originalet framställdes. Det ska vara uppenbart att det är en kopia, endera med en stämpel, skylt eller som anteckning i arkivdokument. Kopian ska inte framställas för försäljning. Kopian ska inte kunna förväxlas med originalet.

Rummet kan vara en *fri komposition utförd med hög processuell autenticitet*. Det innebär att rummet som sådant är en tolkning utifrån flera historiska källor av vad som var vanligt vid denna tid. Metoder och material för återskapandet av fasta inventarier ska vara desamma som om rummet skulle ha skapats vid den tid som man vill visa. Lösa inventarier kan vara i original från tiden eller kopior utförda med historiskt korrekta material och metoder. Placeringen av dessa utgår från originaldokument från tiden (måleri, fotografi), ej nödvändigtvis från platsen. Rummet baserar sig på ett flertal historiska källor som smälts samman till en

syntes av ”det som var vanligt vid denna tid” eller ”så här gjorde man den här typen av rum vid den tiden”. Om materialen och metoderna vid skapandet av rummet är historiskt korrekta kan ett sådant rum vara en god kopia, vars värde stiger i takt med att originalen försvinner. Så länge ett original finns kvar besitter denna typ av rum ett lägre dokumentvärde.

Historiskt värde

Det historiska värdet består av olika delvärden.

Objekthistoriskt (byggnads-, föremåls- eller trädgårdshistoriskt) värde innebär att rummet berättar något om en gångens tids sätt att bygga, tillverka ett föremål eller anlägga en trädgård. Men inte bara det ursprungliga skicket har ett värde, likväl berättar förändringar under tidens gång om hur man tänkte och gjorde vid just de perioder som objektet ändrades. Det enstaka objektets biografi berättar mycket om sin tids syn på tillverkningstekniker, estetiska ideal, funktioner och användning i en gångens tid. Objektet kan antingen vara sällsynt alternativt representativt.

Samhällshistoriskt värde innebär att rummet berättar något om den nationella, regionala och/eller lokala samhällsutvecklingen. Ofta handlar det om att rummet är ett tidigt exempel på, eller ett kvardröjande exempel på en företeelse som kan vara på väg att försvinna. Representativiteten är viktig, byggnaden/föremålet/trädgården är typisk för sitt slag.

Socialhistoriskt värde beskriver företeelser kopplade till människans situation i samhället. Rummet berättar något om hur människor har levt, arbetat och umgåtts under olika perioder. I det socialhistoriska värdet finns klassperspektivet som en viktig del. Likväl ryms institutioner som samhället har skapat inom detta värde.

Personhistoriskt värde innebär att rummet anknyter till en viss person. Rummet blir en symbol för en person, autenticiteten blir då central. Rummet är i sig unikt, men kan ändå vara representativt för en viss företeelse under en viss period.

Museihistoriskt värde Rummet beskriver och symboliserar en förändringsfas för museiväsendet i stort eller för det enskilda museet.

Upplevelsevärde

Upplevelsevärdet är känslomässigt betingat, inom det ryms olika delvärden.

Konstnärligt värde beskriver om rummet ger en estetisk upplevelse eller inte (här ingår även arkitektoniskt värde).

Patina beskriver om rummet ger en upplevelse av tid som passerat. Patina är spår av åldrande i form av oxidation, nötning etc, som ger rummet en atmosfär av hög ålder och gammal kultur. I begreppet finns en estetisk dimension som särskiljer patina från vanligt slitage. Kan också vara negativt, då det harmoniska slitaget övergått i förfall.

Ett rum kan ha *miljöskapande värden*, även om det i sig själv inte besitter så stora andra värden.

Ett rum kan besitta *traditionsvärden*, och förknippas med speciella händelser eller traditioner. Ibland är det fråga om bestämda tilldragelser, ibland handlar det om mer svårdefinierade företeelser som gör rummet till bärare av en tradition.

Ett rums *symbolvärde* kan vara avsedd från början, men också ha fått det efterhand. Symbolfunktionen kan vara mer eller mindre framträdande och mer eller mindre starkt förankrad i det allmänna medvetandet.

Pedagogiskt värde

Det pedagogiska värdet är indelat i några delvärden.

Ett rum kan vara *välkänt genom litteratur* och därmed kan en förförståelse för rummet finnas.

Om rummet är mycket *sällsynt* finns ett stort pedagogiskt värde i att den här typen av rum finns bevarat.

Rummet kan rymma en *intressant berättelse*.

Hur pass möjligt är det för gästen att besöka rummet? Rummets *åtkomlighet* är satt som en pedagogisk parameter.

Tydlighet. Hur pass tydligt läsbar är rummet för besökaren?

Autenticitet

Ursprunglighet äkthet

Patina

Patina är spår av åldrande i form av oxidation, nötning etc, som ger rummet en atmosfär av hög ålder och äldre kultur. I begreppet finns en estetisk dimension som särskiljer patina från vanligt slitage.

Patinering

En metod för att ge ett föremål eller tex ett väggfält en åldrad karaktär. Rent praktiskt smutsas eller nöts en yta för att skapa ett åldrat utseende.

Processuell autenticitet

Vid komplettering eller kopiering av ett original används samma metoder, material och dimensioner som vid originalets tillverkning.

Kinesiskt

Föremål och inredningar tillverkade i Kina och importerade till Sverige.

Kinesiserande

Föremål och inredningar tillverkade i Europa (därmed även i Sverige), av europeiska hantverkare och konstnärer med större eller mindre trogenhet till det kinesiska uttrycket. Symboliserar drömmen om det exotiska landet och kulturen. I Sverige uppträder de första formerna av drömmier om Kina i slutet av 1600-talet och har sedan i olika perioder blommat upp och gör det ännu idag.

Bilaga 4. Klassificeringsdokument

Kulturhistoriska avd/Antikvariska enheten

Karin Blent

2008 10 30

Skansen – ett friluftsmuseum och ett kulturarv

Skansen utgör i sin helhet en kulturhistoriskt värdefull miljö som världens första friluftsmuseum och som den stora förebilden för ett stort antal friluftsmuseer världen över.

Skansen har ett betydande nationellt symbolvärde. Skansen tillhör vårt kulturarv.

Hazelius tanke när han grundade Skansen 1891 var att skapa ett levande museum som kunde berätta hela Sveriges historia. Denna helhetssyn har genom åren varit och är alltjämt ledstjärnan för arbetet på Skansen. På Skansen finns idag ca 160 byggnader som ingår i historiska miljöer, vilka så trovärdigt som möjligt skall förmedla svensk kulturhistoria och som utgör ramen för den pedagogiska förmedlings- och programverksamhet som är Skansens styrka.

Flertalet av de byggnader som ingår i de historiska miljöerna är autentiska byggnader som flyttats till Skansen från olika platser i Sverige och som kan berätta en historia. Övriga är uppförda efter en förlaga. Förutom de historiska byggnaderna finns ett antal byggnader som inte är flyttade till Skansen utan som är uppförda inom Skansenområdet.

Klassificering av Skansens byggnader

Skansens byggnader har delats in i fyra grupper med fallande klassificeringsvärde, där byggnader inom grupp A har högsta värde. Ett flertal av dessa har högt kulturhistoriskt och arkitekturhistoriskt eller bebyggelsehistoriskt värde. Några är i byggnadsminnesklass. Den här utförda klassificeringen av Skansens byggnader har som syfte att särskilja de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna (A + B), byggnader som har ett miljövärde (C) och slutligen övriga byggnader (D). Målet är att för samtliga kategorier ge riktlinjer för vård, användning och dokumentation. En klassificering av detta slag kan självklart inte gälla för all framtid, utan måste med jämna mellanrum revideras.

A

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader som i sin helhet (exteriör och interiör) ingår i Skansens historiska miljöer samt byggnader uppförda på Skansen som är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk eller arkitekturhistorisk synpunkt. Till den sistnämnda kategorin hör t ex Högloftet/Nyloftet, Bredablick, Sollidenscenen, Biologiska museet.

B

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader som till sin exteriör ingår i Skansens historiska miljöer,

t ex Jakobsberg och Glashyttan, eller vars exteriörer är särskilt värdefulla ur kulturhistorisk eller arkitekturhistorisk synpunkt, t ex Novilla, Elverket, Hazeliusporten och Röda längan.

I vissa av byggnaderna kan det finnas värdefulla inredningsdetaljer.

C

Byggnader som till sin exteriör ingår i viktiga Skansenmiljöer, t ex byggnaderna på Galejanområdet, Huvudingångens byggnader, uthusen vid Glashyttan.

D

Övriga byggnader som inte går att hänföra till ovanstående kategorier.

Riktlinjer för vård och underhåll, användning m m

- A** Varje åtgärd när det gäller renovering och underhåll, förändringar i användning samt nya pedagogiska arbetsformer som innebär ingrepp eller förändringar i byggnaden, kräver antikvarisk medverkan och godkännande av Antikvariska enheten.

Alla åtgärder skall dokumenteras och större åtgärder skall föregås av en förundersökning. Samtliga byggnader skall inventeras, det kulturhistoriska värdet dokumenteras, och vårdplaner upprättas.

För de byggnader som kan komma ifråga för byggnadsminnesförklaring, t ex Biologiska museet, gäller anmälningsplikt enligt kulturminneslagen 3 kap. 6§ lagen om kulturminnen (KML) för förändringar som kan påverka byggnadens kulturhistoriska värde.

- B** Åtgärder i exteriören kräver antikvarisk medverkan och godkännande av Antikvariska enheten. Detsamma gäller åtgärder som berör värdefulla inredningsdetaljer.

Alla åtgärder i exteriören samt eventuella arbeten som berör inredningsdetaljer av kulturhistoriskt värde skall dokumenteras och mer omfattande arbeten, t ex fasad- och takrenoveringar, skall föregås av en förundersökning. Samtliga byggnader skall inventeras, det kulturhistoriska värdet dokumenteras, och vårdplaner upprättas.

- C** Allmän varsamhet enligt PBL 3 kap. 10§. Antikvarisk medverkan vid åtgärder som påverkar helhetsbilden och är av betydelse ur ett Skansenhistoriskt perspektiv. Viktigt att större förändringar dokumenteras.

- D** Allmän varsamhet enligt PBL 3 kap. 10§. Vid tveksamhet kontaktas Antikvariska enheten.

Bilaga 5. Aktivering – förslag på fortsatta arbeten i Skogaholm

Den kulturhistoriska värderingen och klassificeringen är utgångspunkten för det fortsatta arbete i enlighet med den ”Skansenmodell” som utarbetats av Kulturhistoriska avdelningen. Utifrån en given tidsram ringas ett flertal ämnesområden in som kan användas i den berättelse som Skansen vill berätta i just denna miljö. Med utgångspunkt i resultatet av detta arbete kommer vissa åtgärder att behöva göras. För detta bör en skadeanalys samt ett åtgärdsförslag upprättas. Detta arbete bör göras av en antikvarie i samarbete med hantverksspecialister, klimatspecialister och konservatorer.

Berättelsen

Det arbete som står närmast på tur att göra angående Skogaholm är att ta fram den berättelse som vi idag vill berätta med utgångspunkt i vår herrgård. Berättelsen bör ringa in samhällshistoriska företeelser i tiden som vi kan åskådliggöra i olika aktiviteter riktade mot Skansens olika typer av gäster. I föreliggande arbete finns ett flertal nyckelbegrepp att ta fasta på. I bilaga 7 finns en lista på referensmaterial som använts i detta projekt och som med fördel kan användas som en start i arbetet med att ta fram de berättelser vi vill förmedla i Skogaholm.

Aktiviteterna

Med utgångspunkt i den berättelse som tas fram för Skogaholm bör aktiviteterna diskuteras fram i ett samarbete mellan programavdelningen, pedagogiska enheten och antikvariska enheten.

Diskussion kring möjliga åtgärder - yttre miljö

Idag är den yttre miljön i sina olika delar väldigt förenklad. De ursprungliga tankegångarna med området går nästan bara att utläsa efter att man har djupdykt i arkivmaterialet. En undersökning av hur gästerna rör sig i den yttre miljön visualiserat i t.ex. ett flödesschema skulle vara nyttig information. Inför en revitalisering av Skogaholms yttre miljö krävs att ett förslag tas fram av en trädgårdshistoriker med god förståelse för det antikvariska tankesättet, så att de kulturhistoriska värdena i Skogaholms yttre miljö förstärks.

Det krävs insatser för att göra den yttre miljön på Skogaholm förståelig och möjlig att avläsa på plats. Som utgångspunkt för eventuella förändringar är det viktigt att hålla sig till de tankar man hade när Skogaholms yttre miljö skapades under 1930- och 1940-talen. Skogaholms yttre miljö är *en fri komposition med utgångspunkt i historiska källor*. Detta innebär att i huvudsak samma källor som använts tidigare bör användas igen. De fyra trädgårdsböckerna är mycket viktiga, Suecian, listan med herrgårdar från Nordiska museets inventeringar vars yttre miljö fungerat som inspiration för skaparna av Skogaholms yttre miljö är också viktiga källor. Det är viktigt att komma ihåg att den yttre miljön på Skogaholm på sin plats i Närke redan tidigt valdes bort som förlaga för den yttre miljön på Skansens Skogaholm, och därför inte heller är aktuell som förlaga i sin egenskap som ursprungsplatsen för Skogaholm. Observera också att Schering Rosenhanes *Oeconomia* skrevs omkring 1660, d.v.s. dryga hundra år tidigare än den typ av trädgård man i Skansens herrgård ville återskapa. *Oeconomia* trycktes i sin helhet år 1944, alltså efter att Skansens herrgårds yttre miljö var skapad. Den har alltså i

huvudsak inte använts som historisk källa. Man kan dock misstänka att Erik Andréén läst en uppsats från 1886 i Svenska trädgårdsföreningens tidskrift med utdrag ur *Oeconomia*. Alternativt har han varit i kontakt med Torsten Lagerstedt som arbetade med utgivningen av *Oeconomia* i sin helhet, eftersom Andréén refererar till Rosenhane i en artikel i *Fataburen* 1943.

När det gäller växtsorter är man vid tiden för skapandet av Skogaholm på Skansen bitvis tydlig när det gäller vilka växtsorter som används. För fruktträden finns en noggrann lista över vilka trädsorter som bör finnas representerade, likaså över köksträdgårdens växtsorter och förslag på placering. Vad gäller sort av lindplantor samt buxbomssort har man inte beskrivit vilka som använts. En trädgårdshistoriker bör se över de planeringsförslag som gjordes när Skansens herrgård skapades och vilka sorter som odlas idag. Inför ev. nyplanteringar bör sorterna vara sådana som nämns i de historiska källorna och som användes när Skansens herrgård anlades. Nedan följer en genomgång av möjliga åtgärder, som kan göras utan att de kulturhistoriska värdena i Skogaholms yttre miljö förvanskas.

Barockträdgården

Redan i planeringsstadiet föreslogs en blomsterparterri med buxbomsritningar, träd i krukor, skulpturer osv. Det och än mer av scenografier, i enlighet med trädgårdsbeskrivningar från tiden kan vara ett sätt att skapa mer av ”liv och upplevelse” i den yttre miljön på Skogaholm.

Engelska parken

Att en engelsk park bör finnas i anslutning till en anläggning som Skogaholm är självklart. Den del av parken som finns kvar väster om byggnaderna är en del av den ursprungliga parken och bör kunna förädlas och ges en tydligare karaktär av engelsk park. Lekparken mellan byggnaderna på Skogaholm och labyrinten, kan eventuellt flyttas för att återigen inkludera labyrinten i den engelska parken.

Köksträdgården

Eventuellt bör odlingarna åter anläggas i enlighet med de mönsterböcker och på det sätt man valde att göra det under åren 1942-45. Det är viktigt att man i köksträdgården, inför eventuella förändringar, använder sig av ovanstående böcker och gör i enlighet med råden i dem.

Körbärs- och plommonlund

Att skapa en körbärs- och plommonlund i enlighet med förslagen i de fyra trädgårdsböckerna från tiden, samt att återplantera lindhäckar, låta grusgången framträda under sommaren och formklippa bersån skulle vara ett sätt att tydliggöra rummets funktion. Bersåns växtmaterial bör diskuteras.

Lindalléerna

Viktigt att dessa lindalléer underhålls, formklippas och bibehålls i den storlek och placering som de idag har.

Hägnader

Lindhäckarna bör återplanteras i enlighet med de ursprungliga tankarna om deras uppgift som rumsskapande för anläggningen i sin helhet samt i dess olika mindre

delar. Staketet behöver målas om. Stjärngrindar samt putti behöver målas om med skyddande svart linoljefärg.

Lövgångarna och Lusthuset från Bellmansgatan

Lövgångarna ska fortsätta vårdas på samma sätt som hittills.

Gårdsplanen

Eventuellt skulle de formklippta buskar som fanns från början kunna återplanteras.

Dammen

Dammen skulle, i enlighet med diskussioner som förts tidigare mellan landskaparkitekt Kerstin Fogelberg och byggnadsantikvarie Karin Blent, kunna inkorporeras i den engelska parken.

Fatburen och Logen

Byggnaderna fungerar som kulisser. De är miljöskapande och viktiga för upplevelsen av anläggningen Skogaholm.

Diskussion kring möjliga åtgärder – byggnaderna

Byggnaderna och dess fasta interiörer är i mycket olika skick. Nedan följer en genomgång av möjliga åtgärder, som kan göras utan att de kulturhistoriska värdena i Skogaholms byggnader förvanskas.

Huvudbyggnaden

Huvudbyggnaden är, med anledning av sitt mycket väl bevarade originalutförande, en mycket känslig miljö. De åtgärder som behöver göras bör vara av mycket återhållsam karaktär och endast verka bevarande.

När resultatet av analyserna kring putsproblemen på Skogaholm är klar och ett beslut finns för kommande åtgärder bör samtidigt en översyn av fönsterbågarnas färgsättning göras. Nu har bågarna en typfärgsättning med en engelskt röd nyans. På akvarellen från Skogaholm ser bågarna ut att ha en kulör av gulockra, en modell på Byggnadsavdelningen visar olika nyanser av röd-brun-gula bågar. Ett färgfoto i "Boken om Skansen" från 1980 visar brungula bågar. För att förvissa sig om vilken kulör bågarna bör ha bör en färgundersökning av befintliga bågar göras. I diskussionerna kring kulörval bör den kulör som bågarna fick 1931 ses som starkt styrande. Den sentida engelskt röda färgsättningen bör tas under starkt övervägande, den gula kulören från akvarellen bör studeras i original. Därefter kan ett beslut tas.

Flyglarna

Båda flyglarna är, med anledning av sina många nytryck av tapeter på 1930-talet, till sin fasta inredning ganska tåliga miljöer. Det finns stora möjligheter att nyttja dessa hus mycket mer för interaktiv verksamhet med gästen.

Flyglarnas exteriöra färgsättning bör studeras. På en färgbild i "Boken om Skansen" tryckt 1980 ser flyglarna ut att ha en mycket mörk variant av röd slamfärg. Fönsterfoder och bågar ser möjligen ut att vara målade i samma kulör, en mörkt grå variant med mycket grön umbra. Eventuellt har bågarna en brun kulör. Idag är flyglarna färgsatta i en typisk variant med en ljus röd slamfärg,

fodren är ganska ljus grå och bågarna är ockragula. Foder och bågar bör skrapas för att se vilken kulör som användes 1937. Det är det understa färglagret, eftersom både bågar och foder är nyttillverkade vid återuppförandet på Skansen.

Biblioteksflygeln

Biblioteksflygelns klimat är idag inte utvärderat, varför textilier och föremål ej har återplacerats i huset efter problemen med mögel år 2000. Klimatet måste givetvis kontrolleras och eventuellt åtgärdas för att byggnaden ska kunna öppnas för gäster igen.

I biblioteksflygeln är de flesta rummen tämligen rustika. Det gäller Blå lärftskammaren, Grå gästdubblotten, Gula gästdubblotten samt förstugan. Här är tapeterna och taken ofta vattenskadade. De fragment av originaltapeter som finns uppsatta bör hanteras med största försiktighet, i övrigt är det möjligt att rengöra den fasta inredningen alternativt kopiera väggar och tak med samma material och metoder som befintligt. Möbler och textilier bör ses över med utgångspunkt vad rummet ska användas till.

Bortsett från boksamlingen är även biblioteket en rustik miljö. Möjliga/lämpliga åtgärder i rummet är att rengöra/kopiera tak och väggar, återställa boksamlingen alt göra kopior, kopiera lambrequinerna, återställa möbleringen alt ställa in likvärdiga kopior om biblioteket ska användas för mer interaktiv verksamhet.

Det känsligaste rummet i biblioteksflygeln är Porslinsköket. Det bör ej röras. Miljön bör dock kompletteras med de borttagna textilierna i samband med att flygeln öppnas för besökare.

Köksflygeln

Köksflygeln rymmer likaså ett flertal rum som är tämligen rustika. Pigkammaren, Husmamsellens kammare och förstugan är rum vars tapeter och tak kan rengöras alternativt kopieras med samma metoder och material som befintligt. De fragment av originaltapeter som finns uppsatta bör hanteras med största försiktighet. Möbler och textilier bör ses över med utgångspunkt i vad rummet ska användas till.

Köket bör nyttjas så mycket det går. Handkammaren bör kvarstå utan åtgärder.

Det känsligaste rummet i Köksflygeln är Tjänstefolkets matsal, då gäller det framförallt tapeten. Här kan en försiktig rengöring vara av godo, och att den del som har släppt återfästs – om möjligt. Om rummet ska användas för interaktiva aktiviteter med gäst bör borden och stolarna ersättas, tillfälligt eller stadigvarande, med kopior.

Paviljongerna

På bilden från 1980 i ”Boken om Skansen” ser paviljongerna ut att ha en ganska mörk gul slamfärg samt samma mörkt gröna umbra-gråa kulör på foder och knutlådor. Bågarna har eventuellt en avvikande kulör som drar åt brunt. Idag har paviljongerna en ljus gul slamfärg, ljus grå foder och knutlådor. Bågarna är ockragula. I samband med att paviljongernas fasader behöver målas om bör en översyn av färgsättningen göras. De olika periodernas färgsättning bör kontrolleras genom att en färgtrappa skrapas fram.

Det interiöra måleriet i paviljongen från Söderköping är idag i mycket dåligt skick. Vid flytten till Skansen gjordes en ganska hårdhänt konservering av bilderna att döma. En konservering alt retuschering så att måleriet kan urskiljas vore lämpligt.

Den östra paviljongen uppvisar idag fuktskador på den fasta interiören. Rummet saknar möblering och är mycket rustikt.

Bilaga 6. Önskemål om nyttjande. Anteckningar från samverkansgruppen

Önskemål om pedagogisk verksamhet i Skogaholm.

Då de som arbetar idag i miljön är klädda som tjänstefolk är det bra om de kan göra "tjänstefolksysslor". En syssla ger bra ingångar till prat.

På listan finns även saker med som vi brukar göra, men det kan var bra att ta ny ställning även till dessa. Tog också med några allmänna önskemål som kanske inte går in i detta projekt.

Urvalet av aktiviteter är gjorda utan ev tankar på vad man hittills fått eller inte fått och kan te sig en smula vilda. De är sammanfattade i samråd med några av de museipedagoger som arbetat där mycket. Många av de föreslagna aktiviteterna är tänkta att göras då och då och inte hela tiden.

Förslag på aktiviteter eller utvecklande av befintlig verksamhet

Stora huset

Skura golven

Elda i flera eldstäder

Använda lampetter och befintliga ljusstakar

Ta in blommor

Skura yttertrapporna

Öppna de fönster och dörrar som går

Barnkammaren

- Kopia på gunghästen att användas, mer kläder i barnkammaren - låta barn prova ibland.

Salen

- Putsa kronan
- Skrapa loss talg från golvet som droppat ned från kronan vid senaste festen.
- Tända eld i spisen med hjälp av flinta och eldstål (stål och flinta)
- Dans i salen
- Dricka kaffe/te
- "Vett och etikett" – ex. hur man använde solfjäder - program
- Flytta Gustav till en av hörnorna i salen och skaffa en byst av hans hustru att ha som pendang i andra hörnet. Alternativ om byst av hustru ej är möjligt låta honom stå kvar, men sätta fast honom!
- Göra "festinstallation" i salen med tallrikar, dukar etc (innan maten kom på bordet) Tallrikar från Porslinsköket?
- Ha öppet in till skänkrummet från salen och visa – mer porslin och annat behövs

Förmaket vid salen

- Putsa kronan

Hall

- Putsa lampetter

Friherrinnans förmak

- Musik, använda instrument inne hos friherrinnan. Tidstypiska notställ saknas. Andra instrument att spela.
- Spinna bomull på långrocken
- Äta frukt, konfekt eller kakor
- Sminka sig

Presidentens sovrums och arbetsrum

- Brädspelet hos presidenten - användas (bordet vändas åt rätt håll så att backgammon också är möjligt)
- Skriva med bläck på rätt typ av papper vid skrivbordet. Stol att sitta på.
- Dricka kaffe/te

Gästrum mitt emot presidentens kontor

- Bädda sängen
- Putsa skor
- Pudra peruk

Köksflygeln

Kök

- Rosta, mala kaffe och koka
- Baka, hacka, sylta, safta, koka både kött, fisk och grönsaker
- Steka fisk och rensa densamma steka kött och grönt kanske tillaga svan (kanske blir svårt) eller rensa fågel
- Göra konfekt
- Göra lavendel- och rosenvatten
- Tvätta
- Visa julen med kakor och kryddor m.m.
- Dricka kaffe/te
- Putsa kopparkärl

Matsal

- Stöpa talgljus
- Spinna bomull på långrocken
- Gestalta julbordet för tjänstefolket

Biblioteksflygeln (om fukt och mögelproblemet kan åtgärdas)

- Återinstallera bibliotek och ha det visningsbart. Böcker viktiga för den samhällsklass som representeras!
- Litterära uppläsningar i biblioteket för mindre grupper– tema 1700 tal, kanske kan vara del av 1700 tals program.
- ”Vett och etikett”- utveckla programide som timanställda museipedagogerna skrivit om. tänkbart program under viss tid – tex Herrgårdsliv.
- Vävstol i rummet till höger- att väva till hushållet ingick i arbetsuppgifterna
- Elda i eldstäder

Trädgården och grusplanen

- Hugga ved
- Spela tidstypiska spel och leka lekar, typ blindbock, och leka med tidstypiska leksaker.

- Trädgårdsarbetare som interagerar med
- folket i huset.
- Vädra kläder
- Tvätta
- Klippa buskar
- Skörda

Lusthuset

- Spela spel
- Dricka kaffe och te

Paviljongen mot biblioteksflygeln

- Vistas i, stol att sitta på, bord
- Dricka kaffe och te, äta bakverk
- Spela kort

Övrigt

- Ökad tillgänglighet – rampen och kilar till trösklarna
- Springbrunn i parken
- Orangeri att vistas i och prata om exotiska växter - utställningar
- Drickbart vatten i brunn som människorna i köket kan använda då de hämtar in vatten
- Broderiparterr istället för gräsmatta på baksidan
- Bättre möjlighet att installera ”elvippljus” i husen. (fler kontakter)
- Boskeér, labyrint
- Grotta
- Synliggöra de olika klasserna på herrgården med hjälp av olika klädsel

Karin Holmberg 2010-10-06

Förslag ur breven arkivet: vika papperskartonger

Önskemål från Park o trädgård ang Skogaholm.

Hej Marianne!

Här kommer en sammanställning av de frågor jag fick med mig. Har suttit med trädgårdslaget och diskuterat och kommit fram till följande:

1. Finns det några specifika problem i Skogaholms utemiljö?

Att miljön känns väldigt ”död” och olevande. Det är svårt att locka in gästerna i själva odlingsdelen där man gärna vill kunna berätta hur vi arbetar och vad vi odlar. Baksidan med parterrerna är verkligen en baksida, knappast några människor befinner sig där. Man rusar igenom hela Skogaholmsområdet. Möjligen kan en del picknicken i Engeska parken med skräp som följd eftersom inga papperskorgar finns där.

Här finns också problem med de allt för stora, men vackra fruktträd som skuggar odlingarna, vi vill gärna skilja grönsaksodlingarna från fruktodlingen. De skuggar och drar vatten från odlingarna. Träden matas också med för mycket vatten

stundtals som är ämnade för grönsakerna, då vi använder vattenkanoner.
Handvattnings är att föredra men är oerhört tidsödande.
Innan man byter ut de gamla träden mot nya ska man verkligen ta sig en funderare över om nuvarande plats är lämplig att ha fruktträd på.

Här finns också problem med att inget ”riktigt är som det ska, med otydliga platser” vad ska gullviveytan visa tex?

Vilka årtal är det som gäller i trädgården?(jag har alltid sagt att vi odlar enligt de frönor vi har från 1840 – talet) Ska det inte överensstämma med byggnaderna?

2. Finns det några speciella önskemål ang miljön?

Fånga in gästerna. Hålla mer öppet i huvudbyggnaden och använda utemiljön till olika evenemang, fester etc. Vi tror att utemiljön skulle klara av det inom rimliga gränser givetvis.

Göra eng. parken till en ”riktig” eng. park i den delen som ligger mot lekparken och logen, en park där man gärna vill ströva omkring.

Ett orangeri mot Bollnästorget till (finns gammalt förslag på det). Här skulle man odla och förvara ömtåliga växter över vintern.

Göra en riktig fruktträdgård där nuvarande eng. parken är.

Få in mer visningar/aktiviteter i området. Vårt problem är att hinna med både skötsel och förberedning inför sådant. Men intresse och vilja finns!!

Minska ner parterrerna?

3. Vad vill vi berätta om i Skogaholm?

Hur man odlade förr/idag, vilka som jobbade i en trädgård-drängar och lärlingar, lärlingssystemet samt dåtidens trädgårdsskolor, trädgårdsmästarens roll, hur levde han och hur var hans status, dåtidens redskap kontra nutidens och kanske följa upp med tillagning av div maträtter i köksflygeln och avsluta säsongen med en skördefest.

Fruktträden kan man prata mycket om- div. skötsel plantering, beskärning, skador etc.

4. Om vi fick bestämma och drömma själva – hur skulle Skogaholm se ut eller vara, vad vill vi göra?

Se punkt 2 och 3.

Önskemål från Program och evenemang

Programverksamhet

Sedan fyra år tillbaka pågår ”Herrgårdsliv/Lyss till 1700-talet”, en programaktivitet under två veckor i juli. Då öppnas Skogaholm under två helger och ambitionen är att fylla Skogaholm med liv, ljud och doft.

- Huvudbyggnaden, i salen genomförs fyra kammarmusikkonserter, öppna för ströbesökare. Max 60 pers.
- Köksflygeln öppen, Gustavs skål lagar mat.

Problem

Skogaholm uppfattas som en död museal miljö. Svårt att skapa liv och rörelse i miljön. Personalkrävande. Kallt.

GIII staty är nu placerad i en mittaxel och får ej flyttas. I samband med konsertarrangemang innebär detta att färre gäster får plats.

Det är svårt att få ekonomisk bärighet i högklassiga konserter med erkända artister, eftersom det är så få som får plats i salen.

Det är mycket arbete med flyttande av möbler. Inför varje konsert flyttas befintliga möbler bort och en konsertmöblering med IKEAs 1700-talsstolar möbleras upp i salen, efter konserten flyttas allt tillbaka.

Önskemål i stora drag

Det levande 1700-talet

- Skogholm ska vara levande under denna programperiod, mycket folk, doft, ljud, man vill skapa en upplevelse av att kliva in i 1700-talet.
- Musiken är grunden i programverksamheten under dessa veckor.
- fler konserter i salen.
- pröva trädgården för konsertverksamhet.
- utnyttja trädgården för olika typer av andra aktiviteter.
- visa sällskapsdans från tiden.

Musik och dans

- genomföra fler konserter, kanske en konsert per dag, i samarbete med Musikhögskolan. Dessa skulle vara öppna för ströbesökare, kostnadsfria.
- återigen kunna erbjuda högklassiga konserter med erkända artister där gästerna betalar för biljetten och kanske också erbjuds något extra, tex en visning, något att äta eller dricka eller något liknande. Detta kräver att i alla fall huvudbyggnaden stängs för ströbesökare under pågående aktivitet.
- Fler konserter innebär än mer arbete med flyttande av möbler och föremål. Ett stort önskemål är att låta konsertmöbleringen kvarstå.
- Ett önskemål finns om att kunna flytta på GIII, alternativt att kopiera honom och ställa i nisch för symmetri istället för axialitet – och därmed kunna få in fler konsertbesökare.
- Man vill gärna, i samarbete med tex Gustavs skål, visa sällskapsdans från tiden.

Byggnaderna

- Önskemål om att Biblioteksflygeln är öppen, man vill kunna erbjuda visningar, aktiviteter på temat ”det litterära 1700-talet”.
- Önskemål om att Köksflygeln är öppen, man vill kunna erbjuda visningar, möjligheter att laga mat, äta mat samt att för strögäster möjligheter att prova på att göra/smaka.

Yttre miljö

- Man vill gärna pröva trädgården för konsertverksamhet.
- Man vill gärna utnyttja trädgården för olika typer av andra aktiviteter.

Evenemang⁸

⁸ För mer detaljerad information se ”Slutrapport och resultat av projektet Utveckla evenemang på Skansen”. Katarina Ridderberg 090209.

Skogaholm är en plats som inbjuder till fest, det inkommer många förfrågningar om möjligheten att nyttja Skogaholm för en sluten grupp. Paketlösningar är inte det som gästerna efterfrågar, de vill ofta ha något skräddarsytt.

Det finns olika kategorier av grupper:

Stora grupper. Kan omfatta några tiotal personer upp till grupper på ett par hundra gäster. Ofta handlar det om någon form av aktivitet i ca en timme. Det ska finnas något för "alla", oavsett ambitionsnivå på deltagande.

Små grupper som vill komma riktigt nära, som vill gå in, vara med, prova på, uppleva mycket liv med ljus, musik, människor, dofter. Det här handlar om 10-25 personer.

Bröllop. Något för dem som gift sig i Seglora eller borgerlig vigsel någon annanstans på Skansen och gärna vill göra något i trädgården på Skogaholm efteråt, tex champagne eller fotografering. Det finns önskemål om att kunna erbjuda borgerlig vigsel i Skogaholm, inne och ute.

Exklusiva arrangemang. Bara för Skansens sponsorer, eller för ett fåtal grupper.

Sollidenrestaurangen. Skogaholm är för dem en trevlig och närliggande utomhusyta som man gärna vill kunna nyttja.

Problem

- Skogaholm uppfattas som en död museal miljö. Svårt att skapa liv och rörelse i miljön.
- Personalkrävande.
- Kallt.
- Mörkt, både ute och inne.
- Ömtålig miljö, framförallt gällande möbler och föremål.
- Saknar toalett på rimligt avstånd.
- Inte tillåtet med förtäring.
- Stor utomhusyta – litet inomhus.

Önskemål i stora drag

- Man önskar kunna använda hela området för olika typer av programaktiviteter.
- Konserter.
- Kunna servera något att äta eller dricka.
- Ge möjlighet att prova på något hantverk/handarbete.
- Erbjuder aktiviteter i form av lekar och sällskapsspel som var vanliga vid tiden.
- Erbjuder gästerna möjligheter att prova kläder (kopior) från tiden.

Byggnaderna

- I Köksflygeln vill man kunna laga mat, med eller utan gäster.
- Kunna erbjuda gästerna att sitta ned någonstans i huvudbyggnaden.

Yttre miljö

- Sollidenrestaurangen vill kunna servera drink i den yttre miljön.

Bilaga 7. Lista på referensmaterial

- Andrén, E. 1948. Möbelstilarna.
- Antonsson, O. Fischerström I. 1939. Skulptur i natur.
- Baehrendtz, N-E. 1980 Boken om Skansen.
- Christensson, J. 2006. Signums svenska kulturhistoria. Frihetstiden.
- Clemmensen, T. Raabyemagle, H. 1996. Brede Hovedbygning 1795-1806.
- Etatsråd Peter van Hemerts sommerbolig.
- Danielsson, I-M. 1998. Den bildade smaken.
- Edman, V. 2008. Sjuttonhundratalet som svenskt ideal. Moderna rekonstruktioner av historiska miljöer.
- Giertz, M. Svenska prästgårdar. Kulturarv – trädgårdar – byggnadsvård.
- Grenholm, G. 1968. Den svenska historien. Del 7 Gustavianska tiden 1772-1809.
- Hansen, V. 2004. Inventarium Uppå meubler och allehanda hüsgeråd wid Christinehofs herregård upprättadt åhr 1758.
- Holmberg, J.G. 2009. Orangerier. Orangerier vid vallonbruk i Uppland.
- Ivanov, G. 2004. Vackrare vardagsvara – design för alla? Gregor Paulsson och Svenska Slöjdföreningen 1915-1925.
- Janson, M. 1984. Skogaholm – gården, bruket, människorna. Ur Sköllerstabygden del 2.
- Kellgren, J. H. Faksimil 1954. Afhandling om näringstvånget i gemen, och skrän i synnerhet.
- Key, E. 1899. Skönhet för alla.
- Lagerquist, M. 1981. Möbelhandeln i Sverige före 1780.
- Lagerstedt, T. 1944. Oeconomia. Schering Rosenhane.
- Nordiska museets och Skansens årsbok Fataburen 1928-1945.
- Nordiska museets arkiv. Blandade handlingar.
- Nyström, B. 2008. Svenska möbler under 500 år.
- Paulsson, G. 1919. Vackrare vardagsvara.
- Riksantikvarieämbetet. 2009. Kulturmiljöanalys. En vägledning för användning av DIVE.
- Sjöberg, L. 2002. Svenska trähus.
- Sjöberg, L. Sjöberg, U. 1994. Det svenska rummet.
- Sjöberg, L. Sjöberg, U. 1998. Rum för möbler.
- Sjöberg, L. Sjöström, J. 1995. Sörby gård.
- Sjöberg, L. Wiklund, K. 1996. Sörby i teori och praktik. En vandringsutställning från Nationalmuseum i samarbete med Stadshypotek.
- Skansen. 1932. Skogaholm.
- Skansen. 1939. Trettioalets Skansen. Utveckling och omdaning under decenniet 1929-1939.
- Skansen. 1980. Skansens hus och gårdar.
- Skansen. Kulturhistoriska avdelningens arkiv. Blandade handlingar.
- Söderberg, B. G. 1968. Slott och herresäten i Sverige. Södermanland. Andra bandet, Löfsta - Öster Malma.
- Söderström, R. 2003. Sydsvenska möbelsnickare, 1700-tal och tidigt 1800-tal.
- Unnerbäck, A. 2002. Kulturhistorisk värdering av bebyggelse.
- Waldén, B. 1947. Skyllberg 1346, 1646, 1946. Minnesskrift.
- Watz, B. 1982. Form och tradition i Sverige.
- Östberg, R. Faksimil 1997. Ett hem. Fjärde upplagan.